

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

2020. gada publiskais pārskats

Publiskais pārskats
par Valsts drošības dienesta darbību
2020. gadā

Rīga, 2021. gada marts

ISBN 978-9934-8830-5-7

Godātais lasītāj!

2020. gads atmiņā paliks kā laiks, kad tika pārbaudīta mūsu pacietība, noturība pret ārēju apstākļu radītām ievainojamībām, kā arī spēja saglabāt spriestspēju ieilgušas spriedzes un neziņas apstākļos. Šis gads aizritēja Sars-CoV-2 vīrusa izraisītās slimības Covid-19 (turpmāk – Covid-19) pandēmijas apstākļos.

Covid-19 pandēmija atstāja ietekmi arī uz starptautisko drošības vidi, lielākoties kļūstot par pastiprinošu apstākli jau gadiem pastāvošajiem izaicinājumiem. Arī mūsu valsts kontekstā tā diemžēl spilgtāk iezīmēja jau iepriekš identificētas ievainojamības. Ievērojamais dezinformācijas un viltus ziņu pieplūdums aizvadītā gada sākumā atklāja mūsu sabiedrības nenoturību pret maldinošu informāciju, ko savās interesēs steidza izmantot kā ārvalstu, tā vietējie subjekti. Diemžēl pieaugošā polarizācija sabiedrībā veicināja neiecietību, kas atspoguļojās arī tādā mūsdienu fenomenā kā diskusijās tiešās komunikācijas platformās, tajās pieaugot agresīva un uz vardarbību vērsta satura apjomam.

Jākonstatē, ka radikalizācija mūsdienās skar vairs ne tikai ideoloģiskas vai reliģiskas ievirzes uzskatu grupas, bet var attīstīties arī uz marginālu, antisociālu uzskatu bāzes vai kā vēlme gūt plašāku atpazīstamību kādā konkrētā sociālā grupā vai sabiedrībā kopumā.

Viena no vidēm, ko tieši ietekmēja Covid-19 pandēmija, bija informatīvā telpa, kurā cilvēkiem nācās pavadīt arvien vairāk sava laika. Pieaugošā polarizācija sabiedrībā diemžēl veicināja arī atsevišķu personu piesliešanos ekstrēmismam, kas tuvākajā nākotnē radīs individuālas radikalizācijas riska pieaugumu.

Nepieciešamība pārorientēt darba un brīvā laika pavadīšanas aktivitātes uz tiešaistes vidi 2020. gadā strauji palielināja cilvēku atkarību no viedajām tehnoloģijām. Taču zinātniskie sasniegumi šajā jomā iepretim nepietiekami veltītai uzmanībai drošības risinājumiem paver iespējas izmantot tehnoloģijas, bez kurām savu dzīvi vairs nevaram iztēloties, par jaunu ievainojamības vektoru.

Jāatzīmē, ka izlūkošanas jomā tādām valstīm kā Krievijas Federācija (turpmāk – Krievija) un Ķīnas Tautas Republika (turpmāk – Ķīna) Covid-19 pandēmija pavēra plašākas iespējas informācijas ieguvei ar metodēm, kas ļauj tai piekļūt attālināti. Noteiktie ceļošanas ierobežojumi Latvijai nedraudzīgu valstu specdienestiem gan apgrūtināja izlūkdarbību veikšanu ar ierastajām metodēm, tomēr nav pamata uzskatīt, ka šis stāvoklis būs ilgstošs. Situācijai normalizējoties, kā Krievijas, tā Ķīnas specdienesti atjaunos pilna spektra aktivitātes pret Rietumiem, tostarp Latviju.

Savukārt konstitucionālās iekārtas aizsardzības un informatīvās telpas drošības jomā aizvadītajā gadā izaicinājumus turpināja radīt nedraudzīgo valstu ietekmes aktivitātes, kuru mērķi bija palikuši nemainīgi – graut Latvijas iedzīvotāju ticību savai valstij un Rietumu transatlantiskajai drošības arhitektūrai. Kā Krievijai, tā Ķīnai tādu organizāciju kā Ziemeļatlantijas aliance (turpmāk – NATO) un Eiropas Savienība (turpmāk – ES) pastāvēšana ir nozīmīgs šķērslis globālo ambīciju īstenošanai, tādēļ tās ir ieinteresētas izmantot pilna spektra ietekmes pasākumu klāstu šo organizāciju vājināšanai.

Dezinformācija un viltus ziņas, kā arī dažādas sazvērestības teorijas 2020. gadā apliecināja savu efektivitāti nekritiski domājošajā sabiedrības daļā, tādēļ nav pamata uzskatīt, ka to izplatība tuvākā laikā varētu mazināties. Tās izmantos kā ārvalstu, tā vietējie subjekti, lai vēl vairāk polarizētu un šķeltu sabiedrību, vairojot neziņu un bailes par nākotni.

Kaut arī Latvijā terorisma draudu līmenis saglabājās zems, diemžēl Eiropā teroristi turpināja radīt apdraudējumu, vairākās valstīs draudu līmenim 2020. gadā pat paaugstinoties. Islāmistu teroristu grupējumiem *Daesh* un *Al-Qaeda* zaudējot savas pozīcijas un resursus, galvenais draudu avots bija radikalizējušies pašmāju teroristi, kuri uzbrukumus īstenoja propagandas ietekmē.

Lai informētu sabiedrību par aktuālo situāciju Valsts drošības dienesta (turpmāk – VDD) pārraudzības jomās, cik tālu to pieļauj dienesta darbības pamatota slepenība, VDD ir sagatavojis ikgadējo pārskatu par 2020. gadu. Bez visas sabiedrības mērķtiecīgas un jēgpilnas līdzdalības nacionālās drošības nodrošināšana nebūtu pilnvērtīga. Tāpēc VDD pateicas ikvienam, kurš izrādījis pilsonisko iniciatīvu un sniedzis ieguldījumu valsts drošības risku atklāšanā un mazināšanā.

Ar cieņu

Normunds Mežviets,
Valsts drošības dienesta priekšnieks

Ilustratīvs foto, VDD

1. PRETIZLŪKOŠANA

Aizvadītajā gadā Latvijai nedraudzīgu ārvalstu specdienestu radītais apdraudējums mūsu valsts nacionālās drošības interesēm kopumā saglabājās nemainīgi augsts. Tāpat kā iepriekšējos gados, pretizlūkošanas jomā nozīmīgākos draudus mūsu valsts drošībai radīja tieši Krievijas specdienesti. Jomās, kurās VDD ir atbildīgs par pretizlūkošanas režīma nodrošināšanu, bija novērojama arī Ķīnas dienestu pieaugoša interese. Tomēr citu valstu specdienestu darbība pret Latviju arī pērn nesasniedza Krievijas radītā apdraudējuma līmeni.

Jāatzīmē, ka Latvijā un citās valstīs ieviestie pasākumi Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai Krievijas un citu ārvalstu specdienestiem apgrūtināja izlūkdarbību veikšanu ar ierastajām metodēm, tādēļ tie vairāk pievērsās tādu metožu izmantošanai, kas piemērotas informācijas ieguvei attālināti. Tā kā Krievijas, Baltkrievijas un Ķīnas specdienesti pret Latviju vērstās izlūkdarbības galvenokārt īsteno no savas valsts teritorijas, 2020. gadā ceļošanas ierobežojumi ilgstoši liedza tiem vervēt

un ietekmēt Latvijas valstspiederīgos savas valsts teritorijā. Saistībā ar minētajiem apstākļiem pieauga apdraudējums, ko rada kiberizlūkošana un citas izlūkošanas disciplīnas, kas ļauj informāciju iegūt attālināti. Tomēr šāds stāvoklis VDD vērtējumā ir īslaicīgs. Prognozējams, ka pēc eventuālas situācijas normalizācijas Krievija joprojām būs galvenais drauds Latvijas nacionālajai drošībai un tās specdienesti joprojām aktīvi un agresīvi strādās mūsu valsts virzienā.

Savukārt Ķīnas specdienesti saredz Latviju kā iespējamu platformu informācijas ieguvei par NATO un ES notiekošajiem procesiem, kā arī cenšas izplatīt Pekinai labvēlīgus vēstījumus, kas attaisno Ķīnas ārpolitiku un lobē ciešāku sadarbību ar Ķīnu.

Visbeidzot, attiecībā uz Baltkrieviju prognozējams, ka tās valdošā režīma centieni saglabāt varu noturēs šo valsti Krievijas ietekmes sfērā, nostiprinot Baltkrievijas specdienestu ciešo sadarbību ar Krieviju izlūkošanā, kas vērsta pret NATO un ES dalībvalstīm.

Ārvalstu specdienestu interešu loks Latvijā

Nedraudzīgo valstu specdienestus interesē apsteidzoši iegūt Latvijai nozīmīgu un sensitīvu informāciju. Aizvadītajā gadā primārais ārvalstu specdienestu interešu loks attiecībā uz Latviju kā stratēģiskajā, tā taktiskajā līmenī saglabājās nemainīgs. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pērn mūsu valstij nedraudzīgus ārvalstu specdienestus stratēģiski interesēja:

- NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupas operācijas Latvijas teritorijā un to apkalpojošā infrastruktūra;
- mūsu valsts loma NATO un ES;
- Latvijas ārlietu un drošības politika;
- iekšpolitika un sociālekonomiskā situācija;
- valsts drošības iestādes un tiesībsardzības iestādes;
- valsts pārvaldes institūcijas;
- stratēģiski svarīgas nozares (kā tranzīts, enerģētika);
- kritiskās infrastruktūras objekti.

Savukārt taktiskajā līmenī nozarēs, kurās VDD atbild par pretizlūkošanas režīmu, nedraudzīgo valstu specdienestiem nemainīga interese saglabājās par tādas informācijas iegūvi, kas tiem būtu noderīga Latvijas valstspiederīgo vervēšanai, hibrīdoperāciju un ietekmes pasākumu plānošanai un īstenošanai, kā arī plānu izstrādei potenciālam militāram iebrukumam.

Covid-19 pandēmija nedraudzīgo valstu specdienestiem radīja ne vien izaicinājumus, bet arī iepriekš nebijušas iespējas. Atbildīgo iestāžu darbība pandēmijas apstākļos demonstrē valsts gatavību risināt krīzes situācijas un, pētot to rīcību šajā laikā, nedraudzīgu valstu specdienesti var apzināt un prognozēt dažādu resoru reaģēšanas spējas potenciālas militāras konfrontācijas gadījumā. Tāpēc papildus ierastajiem virzieniem Krievijas specdienesti 2020. gadā pievērsās arī aktuālajai tematikai Covid-19 kontekstā.

Krievijas specdienesti aizvadītajā gadā nezaudēja arī savu lomu Kremļa nemilitārās ietekmes izplatīšanā, apzinot Latvijas ievainojamības, iespējamās ietekmes aģentus, kā arī sekojot jau aktīvo ietekmes pasākumu ieviešanas efektivitātei. Šajā jomā starp Krievijas specdienestu prioritātēm var izcelt

militāri memoriālo darbu un tā dēvēto jauno “tautiešu” piesaistīšanu ietekmes pasākumu realizēšanai.

Pēdējos gados dienesta redzeslokā ir nonākusi arī Ķīnas specdienestu augoša interese par nozarēm, kurās VDD atbild par pretizlūkošanas režīmu. Lai gan pērn pandēmijas ietekmē Ķīnas specdienestu aktivitāšu intensitāte nedaudz mazinājās, VDD vērtējumā paredzamā nākotnē tie arvien biežāk Latvijai pievērsīs uzmanību ne tikai saistībā ar NATO un ES politiku, bet arī iekšējiem procesiem mūsu valstī.

Aizvadītajā gadā VDD fiksēja arī Ķīnas specdienestu interesi par Ķīnas publiskā tēla izmaiņām kontekstā ar Covid-19 pandēmiju. Līdzīgi kā citās Rietumvalstīs, arī Latvijā Ķīnas specdienesti monitorēja sabiedrisko domu un apkopoja informāciju par Ķīnai nevēlama viedokļa paudējiem. Lai gan šāda interese VDD vērtējumā tieši neapdraud Latvijas nacionālo drošību, tā ilustrē Ķīnas globālās ģeopolitiskās ambīcijas.

Savukārt Baltkrievijas specdienesti sekoja līdzī Latvijai baltkrievu diasporas attieksmei pret Aļaksandra Lukašenkas režīmu un pret to vērstajiem protestiem. VDD vērtējumā šīs valsts specdienestu redzeslokā būs arī baltkrievu patvēruma meklētāji.

Analizējot globālās tendences, kas varētu atstāt negatīvu iespaidu uz Latvijas pretizlūkošanas režīmu, VDD ieskatā ārvalstu specdienesti tuvākā nākotnē arvien vairāk koncentrēsies uz zinātnisko izlūkošanu, kuras mērķis ir iegūt informāciju par NATO valstīs izstrādātām tehnoloģijām. Krievijas specdienestiem šis virziens būs nozīmīgs, jo tas izriet no Kremļa stratēģiskās sāncensības ar NATO un nepieciešamības attīstīt militāro rūpniecību, apejot Krievijai starptautiski piemērotos stratēģiskās nozīmes preču importa liegumus.

Savukārt Ķīnas Komunistiskās partijas ilgtspēja ir tieši atkarīga no valsts ekonomiskās izaugsmes tempiem, kuru uzturēšana pieprasa pāreju no ražošanas uz inovāciju ekonomiku. Tādēļ starp Ķīnas specdienestiem nozīmīgiem mērķiem būs NATO valstu, tostarp Latvijas, zinātnes projekti ar augstu inovācijas potenciālu.

Ārvalstu specdienestu darbības metodes

Latvijas sabiedrības grupas, kas visvairāk piesaista nedraudzīgo ārvalstu specdienestu interesi, aizvadītā gada laikā nav būtiski mainījušās.

Covid-19 pandēmijas ietekmē samazinoties ārvalstu specdienestu iespējām izvērst darbu ar aģentūru klātienē, pieauga alternatīvo izlūkošanas platformu – kiberizlūko-

šanas, signālu izlūkošanas, satelītzlūkošanas un atklāto avotu informācijas apkopšanas – nozīme. Tādējādi tuvākā nākotnē pieaugs informācijas tehnoloģiju un komunikāciju drošības risinājumu nozīme, kā arī lielāku vērību būtu jāpievērš tam, kāda rakstura informācija tiek izvietota publiskajā telpā.

Krievijas spēcīgie dienesti arī joprojām turpināja atgūties no diplomāta piesegā strādājošo izlūku masveida izraidīšanas no NATO valstīm 2019. gadā pēc nesekmīgā mēģinājuma noindēt bijušo militārās izlūkošanas virsnieku Sergeju Skripaļu. Šo pozīciju atjaunošanu apgrūtināja NATO valstu drošības dienestu pretdarbība, tādēļ Krievijas spēcīgie dienesti turpināja meklēt alternatīvus izlūkošanas kanālus. VDD vērtējumā paredzamā nākotnē turpināsies ierindas diplomātu iesaistīšana spēcīgo dienestu darba atbalstīšanā, palielinot izlūkošanas riskus Latvijas valstspiederīgajiem, kuri regulāri kontaktējas ar Krievijas vēstniecību un ģenerālkonsulātiem (piemēram, formējot vīzas, sadarbojoties ar preses dienestu, iesaistoties pārrobežu sadarbības projektos un militāri memoriālajos pasākumos).

Latvijas iedzīvotājiem būtu rūpīgi un kritiski jāizvērtē kontakti ar ārvalstu valsts un pašvaldību iestādēm, valsts uzņēmumiem un augstākās izglītības iestādēm, pētnieciskiem institūtiem un augsto tehnoloģiju sektoru. Vairākām Latvijai nedraudzīgām ārvalstīm – sevišķi Krievijai un Baltkrievijai – ir raksturīgi izmantot tā dēvētos “piekomandētos virsniekus” jeb spēcīgo dienestu virsniekus, kuri darbojas šo institūciju piesegā.

Lai gan Latvija šobrīd vēl nav Ķīnas spēcīgo dienestu prioritāte, arvien nozīmīgāka kļūst nepieciešamība ievērot

Biežākie vervēšanas objekti palikuši nemainīgi:

- ***valsts amatpersonas ar piekļuvi klasificētai vai citādi sensitīvai informācijai;***
- ***personas, kuras ir saistītas ar pārrobežu organizēto noziedzību;***
- ***personas, kuras regulāri izceļo uz Krieviju, Baltkrieviju un Ķīnu.***

piesardzību arī kontaktos ar Ķīnas pilsoņiem. Šīs valsts spēcīgie dienesti nav tik agresīvi kā valstīs, kuru izlūkošanas metodoloģija balstās PSRS Valsts drošības komitejas tradīcijās, taču ir tikpat bīstami. Ķīnas spēcīgie dienesti visbiežāk neveiks Latvijas valstspiederīgo vervēšanu mūsu vai citas Eiropas valsts teritorijā, tā vietā cenšoties izvilināt mērķa personu uz kādu no Āzijas valstīm. Esot tur, mērķa persona visbiežāk tiek iesaistīta sadarbībā, panākot tās labvēlību pret Ķīnu. Sākotnējo kontaktu dibināšanai ierasti tiek izmantots zinātniskās sadarbības vai kultūras sakaru piesegs. Īpaša ķīniešu izlūkošanas specifika ir tā dēvētais “*guanxi*” – attiecības starp savervēto personu un viņa kuratoru, kas balstās cieņās un abpusēja izdevīguma attiecībās, spiegošanai pārklājoties ar korupciju.

NOTIESĀJOŠS SPRIEDUMS SPIEGOŠANAS LIETĀ

Aizvadītajā gadā kriminālprocesā, ko VDD uzsāka 2018. gadā, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa Latvijas Republikas pilsoni Oļegu Buraku atzina par vainīgu spiegošanā Krievijas spēcīgo dienesta uzdevumā, piespriežot personai brīvības atņemšanu uz 15 gadiem. Jāatzīmē, ka šo pirmās instances tiesas spriedu persona ir pārsūdzējusi.

VDD vērtējumā O. Buraks Krievijas spēcīgo dienestam nodeva informāciju par:

- potenciāli vervējamām valsts amatpersonām;
- valsts drošības iestāžu darbiniekiem;
- Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēm, to materiāltehnisko nodrošinājumu;
- organizētās noziedzības vidi Latvijā.

Tāpat izmeklēšanas laikā iegūtā informācija VDD vērtējumā ir pietiekama, lai uzskatītu, ka par Krievijas spēcīgo dienestam sniegtajiem pakalpojumiem viņš saņēma finansiālu atlīdzību.

Ekrānuzņēmums no LTV Ziņu dienesta "Youtube" kontā ievietota sižeta par O. Burakam piespriesto spriedumu.

Izlūkošanas darbības kibertelpā

Aizvadītajā gadā izlūkošanas riski informācijas tehnoloģiju kontekstā turpināja pieaugt. Viens no galvenajiem iemesliem tam bija globālās Covid-19 pandēmijas ietekme uz tehnoloģiju lietošanas paradumiem. Neskatoties uz informācijas tehnoloģiju sniegtajām priekšrocībām, tās vienlaikus rada papildu apdraudējumus informācijas un tās apstrādes sistēmu konfidencialitātei, integritātei un pieejamībai.

Covid-19 pārvarēšanai valstī ieviesto drošības pasākumu dēļ daļa strādājošo no darba klātienē pārgāja uz strādāšanu attālināti. Daudzi bija spiesti strauji integrēties jaunajā realitātē, apgūstot un ieviešot jaunus tehnoloģiskos risinājumus, ar kuriem iepriekš nebija saskārušies. Lai spētu nodrošināt sabiedrības un valsts ikdienas uzdevumu izpildi, piemēram, attālināto darbu, mācības, sensitīvu jautājumu apspriedi un lēmumu pieņemšanu, vienīgā iespēja pandēmijas pārvarēšanai ieviesto drošības pasākumu dēļ bija informācijas tehnoloģiju sniegto iespēju izmantošana. Līdz ar to daļa sabiedrības bija un joprojām ir spiesta saskarties ar jauniem kiberdrošības izaicinājumiem:

- cilvēki ir spiesti izmantot jaunas, iepriekš nezināmas tehnoloģijas vai programmatūru, kas var saturēt potenciālas ievainojamības;
- attālinātā darbā nereti tiek izmantotas personīgās informācijas tehnoloģiju ierīces, kas neatbilst aktuālajām drošības prasībām un vispārpieņemtiem kiberhigiēnas principiem;
- sekojot aktualitātēm par Covid-19, cilvēki ne vienmēr pārbauda informācijas avota uzticamību, vienlaikus šāda informācija nereti tiek izmantota kā ēsma pikšķerēšanas mēģinājumos;
- sistēmu uzturētājiem un pārvaldniekiem, ieviešot jaunas iniciatīvas, steidzamības kārtā jāspēj tās salāgot ar jau esošiem risinājumiem, nepieļaujot drošības līmeņa samazināšanos. Tomēr vairumā gadījumu darba procesu nepārtrauktība tiek vērtēta augstāk nekā kopējā infrastruktūras drošība.

Būtiski atzīmēt, ka lielākā daļa no apdraudējumiem, ar ko kiberdrošības jomā ikdienā nākas saskarties, ir saistīti ar pavisam attieksmi pret vispārēju kiberhigiēnu. Tāpēc VDD aicina sabiedrību rūpēties par savu drošību elektroniskajā vidē, regulāri veicot iekārtu programmnodrošinājuma atjauninājumus, pievēršot īpašu uzmanību elektroniskajai korespondencei, kas aicina uz kādu darbību (atvērt datni, nospiegt uz saites, norādīt savus datus vai apmaksāt it kā leģitīmu rēķinu), kā arī ikdienā sekot informācijai par aktualitātēm elektroniskajā vidē, piemēram, kas publicēta Latvijas Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcijas vietnē “*cert.lv*”.

Ilustratīvs foto, Rawpixel/Freepik

VDD aizvadītajā gadā turpināja attīstīt jaunu darba virzienu – IT jomas iepirkumu atbilstības drošības prasībām izvērtēšanu saskaņā ar 2019. gadā valsts drošības iestāžu izstrādātajām informācijas tehnoloģiju drošības rekomendācijām¹, kopumā sniedzot 54 atzinumus dažādām valsts institūcijām.

Jau minētās ievainojamības aizvadītajā gadā veiksmīgi izmantoja arī ārvalstu specdienestu atbalstītās un organizētās kibergrupas jeb APT (no angļu val. *Advanced Persistent Threat* – attīstīts pastāvīgs apdraudējums) un atsevišķi indivīdi, plānojot un īstenojot kiberizlūkošanas aktivitātes Latvijas kibertelpā. Viens no izplatītākajiem uzbrukuma veidiem bija pikšķerēšanas vai mērķētas pikšķerēšanas e-pasta vēstules, kas saturēja attiecīgi vispārīgu vai konkrētai personai pielāgotu saturu. Par kiberoperāciju upuriem kļuva arī interneta un resursu mitināšanas pakalpojumu sniedzēji vai to klienti. Latvijas kibertelpa tika izmantota gan kā uzbrukumu gala mērķis, gan kā platforma uzbrukumu koordinēšanai citās valstīs. To galvenokārt sekmēja Latvijas kibertelpas pievilcīgās īpašības: ātrs internets, iespēja komunicēt gan krievu, gan angļu valodā un piedāvātās iespējas par sniegto pakalpojumu norēķināties ar kriptovalūtu.

VDD 2020. gadā turpināja ciešu sadarbību ar ārvalstu partnerdienestiem, Satversmes aizsardzības biroju (turpmāk – SAB), Militārās izlūkošanas un drošības dienestu (turpmāk – MIDD) un CERT.LV, kā arī citām valsts institūcijām un privāto sektoru. Sadarbības mērķis bija savlaicīgi identificēt iespējamus ar ārvalstu izlūkošanu saistītus kiberincidentus, veikt kiberincidentu izpēti un seku novēršanu, kā arī līdzdarboties kopējā valsts kiberapdraudējuma stāvokļa analīzē.

¹ Rekomendācijas izdotas saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 28. jūlija noteikumu Nr.442 “Kārtība, kādā tiek nodrošināta informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu atbilstība minimālajām drošības prasībām” 4.1 punktu.

Personu iekļaušana t.s. “melnajā sarakstā”

Lai mazinātu izlūkošanas riskus un novērstu potenciālus apdraudējumus nacionālās drošības interesēm, VDD aizvadītajā gadā turpināja apzināt personas, kuras mūsu valstī darbojas Latvijai nedraudzīgu ārvalstu interesēs. Lai netiktu traucēta sekmīga pretizlūkošanas mērķu sasniegšana un izmeklēšana, VDD diemžēl publiski nevar sniegt informāciju par konkrētām dienesta redzeslokā nonākušām personām vai to skaitu. VDD par šādām valstij nelojālām personām sabiedrību var informēt tikai gadījumos, kad persona tiek nodota kriminālvajāšanai.

Savukārt gadījumos, kad tika konstatēts valsts drošības apdraudējums, kas saistīts ar kāda ārvalstnieka uzturēšanos Latvijā, dienests arī aizvadītajā gadā izmantoja tiesības rosināt iekšlietu ministru iekļaut attiecīgo ārvalstnieku to personu sarakstā, kurām iebraukšana Latvijā ir liegta, jeb tā dēvētajā “melnajā sarakstā”.

2020. gadā VDD iekšlietu ministram rekomendēja “melnajā sarakstā” iekļaut desmit ārvalstniekus. No tiem:

- trīs personas tika rosināts iekļaut “melnajā sarakstā” saistībā ar konstatētiem tiešiem izlūkošanas riskiem, proti, VDD iegūtā informācija liecināja, ka šie ārvalstnieki sadarbojas ar specdienestiem vai arī iespējamās sadarbības risks bija pārāk augsts, lai pieļautu personas atrašanos mūsu valsts teritorijā;
- četros gadījumos ārvalstnieku aktivitāšu izvērtējums liecināja, ka, uzturoties Latvijā, tās varētu veikt darbības, kas ārvalstu interesēs destabilizētu situāciju mūsu valstī, apdraudot konstitucionālo iekārtu;
- trīs gadījumos tika fiksēta ārvalstnieku iespējama iesaiste starptautiskajā organizētajā noziedzībā, vienlaikus raisot aizdomas par šo personu radītiem izlūkošanas riskiem.

Visas personas tika rosināts iekļaut sarakstā uz nenoteiktu laiku.

Informēšana par izlūkošanas riskiem

Aizvadītajā gadā VDD turpināja regulāru valsts augstāko amatpersonu un kompetento institūciju informēšanu par pretizlūkošanas pasākumu ietvaros konstatētajiem izlūkošanas riskiem un potenciāliem apdraudējumiem mūsu valsts nacionālās drošības interesēm.

Lai veicinātu izpratni par ārvalstu īstenotajām izlūkošanas darbībām un ar tām saistītajiem riskiem, VDD aizvadītajā gadā turpināja organizēt informatīvus pasākumus. Kopumā VDD par izlūkošanas riskiem un nepieciešamajiem

piesardzības pasākumiem to mazināšanai 2020. gadā novadīja 29 prezentācijas 25 valsts un pašvaldību institūcijās, par minēto tematu sniedzot informāciju kopskaitā ap 1400 amatpersonām un darbiniekiem.

Tāpat VDD nepieciešamības gadījumā valsts un pašvaldību amatpersonām, kā arī privātā sektora pārstāvjiem nodrošināja individuālas konsultācijas par izlūkošanas riskiem Latvijā un komandējumu vai ceļojumu laikā ārvalstīs.

! Vērsies pēc palīdzības

Aizdomu gadījumā par iespējamu kontaktu ar ārvalsts specdienesta pārstāvi aicinām informēt VDD, zvanot uz diennakts tālruni 67208964 vai rakstot uz info@vdd.gov.lv, vai pēc iepriekšējas pieteikšanās ierodoties dienesta telpās Rīgā, K. Barona ielā 99A. VDD garantē saņemtās informācijas un tās sniedzēja konfidencialitāti.

Ilustratīvs foto, VDD

2. VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

Lai novērstu valsts noslēpumu saturošas informācijas nelikumīgu izpaušanu un izmantošanu, VDD kopā ar SAB un MIDD 2020. gadā turpināja veikt pasākumus valstiski svarīgās informācijas aizsardzībai. Tā kā valsts noslēpuma nonāksana valstij nelojālu personu rīcībā var radīt neatgriezenisku kaitējumu nacionālās drošības interesēm, valsts drošības iestādes veic rūpīgu informācijas pārbaudi par ikvienu personu, kurai amata pienākumu veikšanai ir nepieciešams iepazīties vai strādāt ar valsts noslēpumu saturošu informāciju. Ja pārbaudes gaitā tiek konstatēts pamats šaubām par personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu, speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam (turpmāk – speciālā atļauja) netiek piešķirta.

Aizvadītajā gadā speciālās atļaujas pretendentu izvērtēšanas procedūra tika pilnveidota, valdībai apstiprinot kārtību², kādā pamatotu aizdomu gadījumā par psihiskiem vai uzvedības traucējumiem personai veicama veselības pārbaude. VDD gadu gaitā uzkrātā pieredze apliecina, ka psihiskās veselības traucējumi, tostarp alkohola, narkotiku, azartspēļu un citas atkarības, var negatīvi ietekmēt personas lojalitāti un spēju glabāt tai uzticēto informāciju. Kopš 2020. gada vasaras, kad minētā kārtība tika ieviesta, jau

ir bijuši precedenti, kad VDD izmantoja normatīvajā regulējumā paredzētās tiesības nosūtīt pārbaudāmo personu uz veselības pārbaudi, lai pārliecinātos par tās psihisko noturību un spēju nosargāt valsts noslēpumu.

Lai nodrošinātu valsts noslēpuma aizsardzību, būtiska ir ne tikai klasificētai informācijai piekļūstošo personu uzticamība un disciplinētība aizsardzības prasību ievērošanā, bet arī slepenības režīma nodrošināšana telpās, kur notiek darbs ar valsts noslēpumu saturošu informāciju. Tādēļ viens no nozīmīgākajiem valsts noslēpuma aizsardzības pasākumiem, ko VDD amatpersonas regulāri veic dienesta pārraudzībā esošajās institūcijās, ir darba apstākļu atbilstības pārbaude klasificētas informācijas aizsardzības prasībām. Aizvadītajā gadā VDD veica 43 šādas pārbaudes, sniedzot institūcijām arī rekomendācijas slepenības režīma pilnveidošanai.

Papildus 2020. gadā VDD vērtēja vairāku uzņēmumu gatavību ievērot klasificētas informācijas aizsardzības prasības un piemērotību preču un pakalpojumu nodrošināšanai ar valsts noslēpumu saistītos objektos, komersantiem pretendējot uz industriālās drošības sertifikātu.

² Ministru kabineta 2020. gada 28. jūlija noteikumi Nr. 471 "Veselības pārbaudes noteikumi personām, kuras pretendē uz speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam".

Speciālās atļaujas pretendentu pārbaudes

Kaut arī ārvalstu specdienestu darbinieki par vervēšanas objektu izlūkinformācijas ieguvei potenciāli var izvēlēties jebkuru Latvijas iedzīvotāju, neatkarīgi no ieņemamā amata, darba pieredzes un iespējām piekļūt klasificētai informācijai, par vērtīgāko informācijas avotu tie uzskata valsts un pašvaldību amatpersonas, kā arī komersantus, kuriem ir piekļuve valsts noslēpumu saturošai informācijai.

Šā iemesla dēļ VDD vērtējumā ir jāturpina pastiprināt un pilnveidot nosacījumus speciālās atļaujas saņemšanai. Atzinīgi vērtējams fakts, ka aizvadītajā gadā tika pieņemti Veselības ministrijas un valsts drošības iestāžu sadarbības rezultātā izstrādātie Ministru kabineta noteikumi, kas precīzi nosaka, kā veicama speciālās atļaujas pretendentu psihiskās veselības novērtēšana un kādas ir medicīniskās pretindikācijas speciālās atļaujas saņemšanai. Saskaņā ar noteikumiem aizdomu gadījumā par iespējamiem psihiskiem vai uzvedības traucējumiem, kas var radīt klasificētas informācijas izpaušanas risku, valsts drošības iestādei ir pienākums nosūtīt personu uz veselības pārbaudi vienā no noteikumos paredzētajām ārstniecības iestādēm. Tur pretendentu izvērtē ārstu komisija vismaz viena psihiatra un narkologa sastāvā, nepieciešamības gadījumā nosūtot uz papildu izmeklējumiem. Pēc padziļinātas izvērtēšanas speciālistu komisija valsts drošības iestādei sniedz atzinumu par pretendenta veselības stāvokli.

Veselības pārbaude gan ir tikai neliela daļa no pretendenta izvērtēšanas procesa. Lai vispusīgi pārbaudītu personas atbilstību speciālās atļaujas saņemšanai, ir nepieciešami vismaz trīs mēneši. Vērtējot izlūkošanas un citus riskus, VDD apkopo un analizē plašu informācijas apjomu, tajā

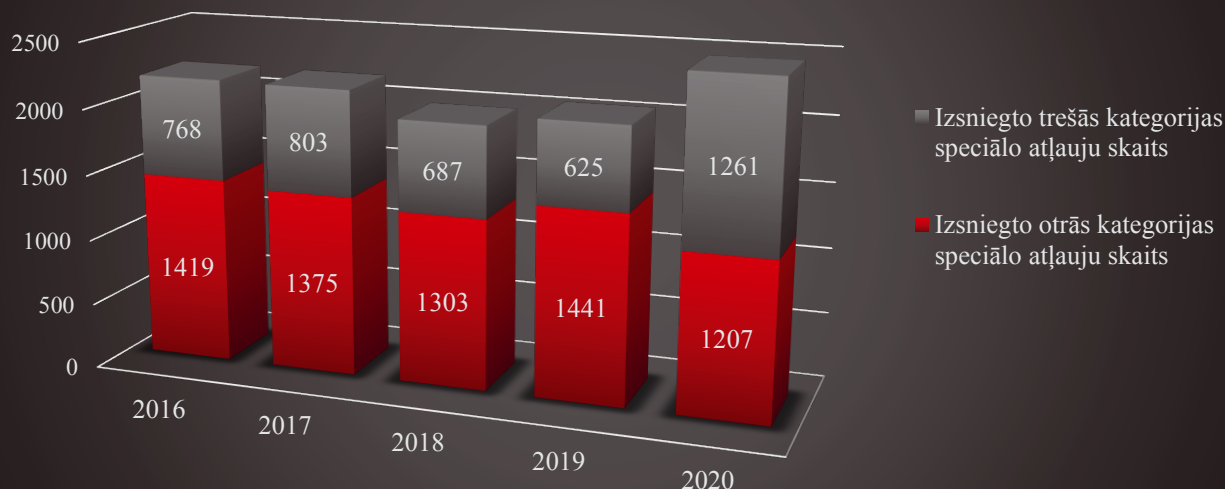

Ilustratīvs foto, VDD

VDD veiktā analīze liecina, ka psiholoģiska rakstura problēmas, tajā skaitā aizraušanās ar alkohola lietošanu un līdzīgas vājības, nedraudzīgu ārvalstu specdienestu darbinieki nereti izmanto kā kompromitējošu informāciju, lai piespiestu izraudzīto amatpersonu sadarboties.

skaitā personas iepriekšējo darbību un kontaktpersonu loku. Likumā paredzētās tiesības pagarināt pārbaudes termiņu par vēl trim mēnešiem VDD aizvadītajā gadā izmantoja 125 gadījumos, kad speciālās atļaujas pretendenta biogrāfijā atklājās aizdomīgi fakti vai tika iegūta cita veida informācija, kuru nepieciešams padziļināti pārbaudīt. Daļā gadījumu iemesls padziļinātai pārbaudei, tāpat kā iepriekšējos gados, bija pārbaudāmās informācijas apjoms un apgrūtināta pieejamība, piemēram, gadījumos, kad persona studējusi, strādājusi vai dzīvojusi ārvalstīs.

VDD IZSNIEGTO SPECIĀLO ATĻAUJU UN VEIKTO PĀRBAUŽU DINAMIKA

2020. gadā VDD kopumā izsniedza 2468 speciālās atļaujas, no kurām 1207 bija otrās kategorijas speciālās atļaujas (līdz slepenības pakāpei SLEPENI), bet 1261 – trešās kategorijas speciālās atļaujas (līdz slepenības pakāpei KONFIDENCIĀLI). VDD veica pārbaudi arī 45 personām, kuras pretendēja uz pirmās kategorijas speciālo atļauju (līdz slepenības pakāpei SEVIŠĶI SLEPENI), nosūtot pārbaudes materiālus SAB lēmuma pieņemšanai.

Jāatzīmē, ka aizvadītajā gadā VDD izvērtēja ievērojami lielāku skaitu speciālās atļaujas pretendentu, nekā iepriekšējos gados. Vērtējamo personu skaita pieaugums galvenokārt ir saistīts ar to, ka valsts un pašvaldību institūcijās, pārskatot amatu sarakstus, ir palielināts tādu amatu īpatsvars, kuriem piekritīgo pienākumu pilnvērtīgai veikšanai nepieciešama piekļuve valsts noslēpumu saturošai informācijai.

Tāpat VDD pārbaudīja 12 uzņēmumus, kuriem bija nepieciešams industriālās drošības sertifikāts valsts pasūtījuma iegūšanai, kura izpilde paredz iepazīšanos ar valsts

noslēpumu saturošu informāciju. Pārbaūžu gaitā iegūtā informācija un izdarītie secinājumi tika nosūtīti SAB lēmuma pieņemšanai. Četros gadījumos VDD konstatēja riskus un rekomendēja atteikt industriālās drošības sertifikāta izsniegšanu.

VDD turpināja arī personu, kurām jau izsniegta speciālā atļauja, uzticamības regulāru izvērtēšanu. Aizvadītajā gadā 10 gadījumos personu rīcībā tika konstatēti klasificētas informācijas izpaušanas riski, tādēļ tika uzsākta ārkārtas pārbaude. Biežākie iemesli šādas pārbaudes uzsākšanai bija:

- valsts noslēpumu saturošas informācijas aizsardzības prasību neievērošanas gadījumi, piemēram, tās apstrāde neatbilstošās informācijas sistēmās;
- paaugstināti izlūkošanas riski – piemēram, regulāri braucieni uz Krieviju, NVS valstīm, Ķīnu;
- aizdomas par ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu;
- aizdomīgi finanšu darījumi;
- paaugstināti reputācijas riski.

Iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam

Nemot vērā paredzamās smagās un neatgriezeniskās sekas, kas var iestāties, ja valsts interesēm izšķiroši svarīgā informācija tiek tīši vai netīši izpausta, speciālā atļauja tiek izsniegta tikai tādām personām, par kuru lojalitāti Latvijas valstij un spēju glabāt valsts noslēpumu dienestam nerodas pamatotas šaubas. Arī 2020. gadā dienests saskārās ar personām, kuru darbības profesionālajā vai privātajā dzīvē bija saistītas ar paaugstinātiem riskiem un kalpoja

par pamatu atteikumam izsniegt speciālo atļauju vai agrāk piešķirtas speciālās atļaujas anulēšanai.

Aizvadītajā gadā VDD 14 gadījumos pieņēma lēmumu liegt personai pieeju valsts noslēpumam. Astoņos gadījumos speciālā atļauja tika atteikta pirmreizēji, savukārt sešos gadījumos pieeja valsts noslēpumam tika liegta personām, kurām iepriekš bijusi izsniegta speciālā atļauja.

Aizvadītajā gadā konstatētie iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam:

- deviņos gadījumos atteikuma iemesls bija personas neatbilstība likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punktam, atbilstoši kuram pieeja konfidencialiem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts noslēpuma objektiem tiek liegta personai, par kuru pārbaudes gaitā tikuši konstatēti fakti, kas dod pamatu apšaubīt tās uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu;
- četros gadījumos lēmums tika pieņemts par personas neatbilstību likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 3. punkta b) apakšpunktam, atbilstoši kuram pieeja klasificētai informācijai tiek liegta personai, kura notiesāta par tīšu noziedzīgu nodarījumu;
- vienā gadījumā lēmums tika pieņemts par personas neatbilstību likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 4. punktam, atbilstoši kuram pieeja

konfidencialiem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts noslēpuma objektiem tiek liegta personai, kura bijusi PSRS drošības dienesta (konkrētajā gadījumā – VDK) darbinieks.

Savukārt 51 gadījumā saistībā ar dienesta konstatētiem riska faktoriem speciālā atļauja tika izsniegta uz saīsinātu termiņu un pēc tās izsniegšanas tika turpināta personas atbilstības darbam ar valsts noslēpumu padziļināta izvērtēšana. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, šādu gadījumu skaits aizvadītajā gadā pieauga. Lēmumu izsniegt speciālo atļauju uz saīsinātu termiņu VDD pieņem gadījumos, kad pārbaudes gaitā personas dzīves gājumā tiek konstatēti pārkāpumi vai darbības, kas potenciāli var radīt riskus klasificētas informācijas drošībai, taču nav pietiekams pamats, lai liegtu piekļuvi valsts noslēpumam. Speciālās atļaujas izsniegšana uz saīsinātu termiņu kalpo par brīdinājumu, ka, nemainot nevēlamos paradumus, nākotnē pieeja valsts noslēpuma objektiem personai var tikt liegta.

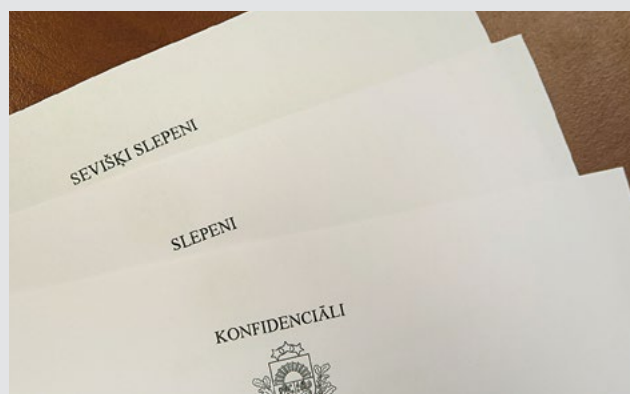
KAD PERSONAI TIEK LIEGTA PIEEJA VALSTS NOSLĒPUMAM

Aizvadītajā gadā noslēdzās divi tiesas procesi, kuros tika vērtēts VDD lēmums personai liegt piekļuvi valsts noslēpumu saturošai informācijai. Izvērtējot VDD pārbaudes gaitā iegūto informāciju, Administratīvā apgabaltiesa abos gadījumos secināja, ka dienesta slēdziens bijis pamatots.

Vienā no gadījumiem VDD atteica personai speciālās atļaujas izsniegšanu, bet otrā – anulēja jau spēkā esošu atļauju.

Pirmajā gadījumā VDD pieņēma lēmumu atteikt speciālo atļauju, pamatojoties uz likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punktā ietverto kritēriju – pamatu apšaubīt personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu. Fiziskā persona bija trešajai pusei nesankcionēti sniegusi informāciju no valsts nozīmes informācijas sistēmām, kā arī atļaujas saņemšanai nepieciešamajā aptaujas anketā norādījusi nepatiesu un nepilnīgu informāciju, apzināti cenšoties maldināt valsts drošības iestādi.

Arī otrajā gadījumā lēmums tika pieņemts, pamatojoties uz likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punktu. VDD personas biogrāfijā konstatēja faktus, kas lika apšaubīt tās profesionālo kompetenci un spēju

Ilustratīvs foto, VDD

glabāt valsts noslēpumu: vairākus uzsāktus un izbeigtus kriminālprocesus par valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu, krāpšanu un dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu; virkni disciplinārsodu saistībā ar amata pienākumu izpildi; Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk – KNAB) piespriešu sodu par nonākšanu interešu konfliktā. Tiesa secināja, ka šo pārkāpumu sistemātiskā daba liecina par iespēju, ka persona varētu ignorēt normatīvo aktu prasības par valsts noslēpuma aizsardzību.

Ilustratīvs foto, VDD

3. KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA

Neraugoties uz Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai ieviestajiem pasākumiem, kas būtiski mainīja cilvēku paradumus un ierobežoja klātienes aktivitāšu iespējas, VDD darba apjoms konstitucionālās iekārtas aizsardzības jomā aizvadītajā gadā nemazinājās. Iepriekš identificētos apdraudējumus papildināja jauni izaicinājumi, starp kuru cēloņiem bija iedzīvotāju vidū pastāvošā neskaidrība par nākotni un ekspertu nespēja sniegt precīzas prognozes par situācijas normalizēšanos.

Nemainīgi lielāko apdraudējumu šajā jomā aizvadītajā gadā turpināja radīt Krievijas izvērstās nemilitārās ietekmes aktivitātes. To mērķis bija graut Latvijas iedzīvotāju ticību valsts konstitucionālajai iekārtai, demokrātijas pamatprincipiem, Latvijas valstiskuma leģitimitātei un valsts pastāvēšanas nākotnei, kā arī Latvijas sabiedrotajiem NATO un ES.

Kaut arī publiskajā telpā arvien pieaug informācijas apjoms, kas skaidri atmasko rūpīgi būvēto Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitāšu arhitektūru, iesaistītās personālijas un izmantotās metodes, pēdējos gados Krievijas izvērsto ietekmes aktivitāšu klāstā kopumā nav novērojamas būtiskas pārmaiņas. Arī 2020. gadā Krievija tās īstenoja ar dažādu politisko, diplomātisko, humanitāro, juridisko un informatīvo instrumentu palīdzību, lai visaptverošā un

iespējami daudzpusīgā veidā ietekmētu norises un lēmumu pieņemšanas procesus Latvijas iekšpolitikā un sabiedriskajā dzīvē. Aizvadītajā gadā Krievijas nemilitārās ietekmes pasākumu komplekss tika balstīts ierastajos darbības virzienos – tā dēvēto Krievijas “tautiešu” tiesību aizsardzības, “tautiešu” jauniešu konsolidācijas un vēsturiskās atmiņas saglabāšanas jomās.

Ekstrēmisma radītais apdraudējums mūsu valsts konstitucionālās iekārtas drošībai aizvadītajā gadā saglabājās zemā līmenī. Tomēr, turpinot padziļināties sabiedrības polarizācijai, tam ir vērojama pieaugoša tendence. Neiecietību un spriedzi starp atšķirīgus viedokļus pārstāvošām sabiedrības grupām veicinoša informācija nereti tiek izplatīta sociālajos tīklos, kur tai var brīvi piekļūt jebkura persona.

Jāatzīmē, ka 2020. gada izskaņā Latvijā aktivizējās sazvērestības teoriju, dezinformācijas un viltus ziņu izplatītāji, kuri, izmantojot Covid-19 pandēmijas apstākļos sabiedrībā radušos neapmierinātību un neziņu, centās organizēt dažādas protesta akcijas. Uz šī fona popularitāti centās gūt arī vairākas populistisku un marginālu personu grupas. Taču viņu darbības, kas izpaudās klajā necieņā pret sabiedrības veselību un līdzcilvēku drošību, neguva plašāku atbalstu, galvenokārt ietekmējot tieši informatīvās telpas drošību.

Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitātes pret Latviju

Krievijas ietekmes centienu arhitektūra ir pielīdzināma Kremļa varas vertikālei. Galvenās vadlīnijas un stratēģiskais redzējums no “politiskā līmeņa” tieši vai ar Krievijas amatpersonu deklarāciju un publisko paziņojumu palīdzību tiek “novadīts” līdz attiecīgo uzdevumu izpildītājiem, piemēram, Krievijas “tautiešu”³ politikas īstenotājiem un ieviesējiem, kā arī Kremļa ģeopolitisko interešu aktīvākajiem atbalstītājiem un realizētājiem. Savukārt vietējie “tautieši” izpildīgi cenšas īstenot saņemtās vadlīnijas, tādējādi cerot uz dažādu materiālu labumu un finansiāla atbalsta gūšanu.

Neskatoties uz to, ka Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai ieviestie pasākumi gan pašā Krievijā, gan citviet pasaulē mazināja iespējas īstenot plānoto, aizvadītajā gadā bija vērojama augsta Krievijas institūciju aktivitāte Kremļa ģeopolitisko interešu realizēšanai. 2020. gads iezīmējās ar izmaiņām divās nozīmīgās Krievijas institūcijās, kuras atbildīgas par finansējuma piešķiršanu Krievijas “tautiešu” politikas aktīvistiem un to pārstāvētajām organizācijām. 2020. gada vasarā par Krievijas federālās aģentūras “Rossotrudničestvo”⁴ vadītāju tika iecelts žurnālists un sabiedriskais aktīvists, Krievijas bijušā premjerministra un ārlietu ministra mazdēls Jevgēnijs Primakovs. Stājoties amatā, J. Primakovs norādīja, ka viņa reformu plānos ietilpst ne vien “Rossotrudničestvo” ārējā tēla izmaiņas, bet arī tās kultūras centru un pārstāvniecību darbības reorganizācija. Jau drīz pēc pilnvaru pārņemšanas J. Primakovs uzsāka tiešu kontaktu veidošanu Baltijas valstu prokremlisko aktīvistu vidē. Viņš uzstājās vairākos Krievijas valdības kontrolētajos informācijas resursos, kur izteica asu kritiku par Baltijas valstīs notiekošo. Tāpat J. Primakovs piedalījās vairākos Krievijas “tautiešu” politikas aktīvistu tiešsaistes pasākumos. VDD vērtējumā J. Primakova īstenoto reformu rezultātā tiks mainīta pieeja darbam ar Baltijas valstīm un tajās rezidējošajiem Krievijas “tautiešiem”. Tomēr līdz Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai galvenās aktivitātes norisināsies tiešsaistes režīmā un visvairāk skars informatīvās telpas drošību.

Savukārt 2020. gada nogalē par “Ārvalstīs dzīvojošo tautiešu atbalsta un tiesību aizstāvības fonda”⁵ jauno izpilddirektoru tika iecelts Krievijas bijušais vēstnieks Latvijā un Lietuvā Aleksandrs Udaļcovs. Viņa pieredzei, ilgstoši darbojoties Baltijas valstu teritorijā, varētu būt būtiska ietekme fonda turpmākajā darbībā, nostādot Baltijas valstis nozīmīgāko Krievijas mērķa valstu pozīcijā. Tādējādi

Nemilitārā ietekme – politisko, diplomātisko, humanitāro, informatīvo un juridisko instrumentu mērķtiecīgs lietojums nolūkā ietekmēt un mainīt attiecīgās valsts iedzīvotāju uzskatus un attieksmi, kā arī šīs valsts lēmumu pieņemšanas procesu atbilstoši konkrētām ģeopolitiskajām interesēm.

Prokremliskā aktīvista Aleksandra Gaponenko “Facebook” lapā ievietota fotogrāfija no tiešsaistes diskusijas “Krievu nācijas konsolidācijas problēmas” ar “Latvijas Krievu savienības” līdzpriekšsēdētāju Miroslavu Mitrofanovu (augšējā labajā stūrī), A. Gaponenko (apakšējā kreisajā stūrī) un “Rossotrudničestvo” vadītāju J. Primakovu (apakšējā labajā stūrī).

prognozējams, ka Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitāšu klāstā būtiski var pieaugt pasākumi tā dēvēto “tautiešu” tiesību aizstāvībai.

VDD veiktā analīze liecina, ka aizvadītajā gadā Krievijas diplomātu prioritāšu lokā nemainīgi ietilpa darbs ar jaunatni un Krievijas vēstures politikas stratēģisko mērķu realizēšana. Gada sākumā Krievijas vēstniecības darbs tika veltīts tam, lai nodrošinātu savlaicīgu gatavošanos 2020. gada “centrālajam notikumam” – tā dēvētās “uzvaras dienas” svinībām. Ar vēstniecības dalību un finansiālo atbalstu

³ Pēdējo gadu laikā ir nomainījusies virkne Krievijas politikas plānošanas dokumentu, tomēr t.s. “tautiešu” izpratne palikusi nemainīga. Krievija ar šo jēdzienu joprojām aptver ievērojami plašāku personu loku, nekā tas būtu piederīgi diasporas politikai ārvalstī. Tādējādi par “tautiešiem” var tikt uzskatīta ikviens persona un personu apvienība (organizācija), kas savā mītnes valstī piedalās Krievijas īstenotās “tautiešu” politikas mērķu sasniegšanā, izplata Krievijas politiku sekmējošus vai tās interesēm atbilstošus vēstījumus vai citādi atbalsta Krievijas interešu īstenošanu mītnes valstī.

⁴ “Rossotrudničestvo” (krievu val. “Россотрудничество”) ir 2008. gadā dibināta Krievijas federālā aģentūra, kas uzdevums ir organizēt, finansēt un pārraudzīt Krievijas “tautiešu” aktivitātēs ārvalstīs.

⁵ “Ārvalstīs dzīvojošo tautiešu atbalsta un tiesību aizstāvības fonds” (krievu val. “Фонд поддержки и защиты прав соотечественников, проживающих за рубежом”) ir 2012. gada 1. janvārī ar Krievijas prezidenta rīkojumu izveidots fonds, kura uzdevums ir nodrošināt juridisko un cita veida atbalstu Krievijas “tautiešu” aktivitātēm ārvalstīs. Fonda dibinātāji ir Krievijas Ārlietu ministrija un “Rossotrudničestvo”.

tika organizētas Otrā pasaules kara veterānu apbalvošanas ceremonijas, kā arī ziedu nolikšanas ceremonijas un piemiņas pasākumi. Savukārt publiskās darbības ierobežojumi gada šķēsgriezumā tika kompensēti ar Krievijas vēstniecības pastiprināto aktivitāti sociālo tīklu platformās. Vēstniecības darbinieki publicēja apsveikumus un vēsturiskās “liecības” saistībā ar Otrā pasaules kara notikumiem. Tāpat tika izstrādāti dažādi tiešsaistes konkursi, piemēram, sociālajā tīklā “Facebook” izveidotajā Krievijas vēstniecības lapā un tīmekļvietnē tika uzsākta tiešsaistes akcija “Mēs atceramies”.

VDD turpināja veikt pretizlūkošanas un operatīvo darbu, lai iegūtu apstiprinātu informāciju par Krievijas nemilitārās ietekmes centieniem Latvijas teritorijā. Par identificētajiem riskiem dienests regulāri informēja valsts augstākās amatpersonas un par lēmumu pieņemšanu atbildīgās institūcijas, sniedzot vērtējumu un rekomendācijas. Gadījumos, kad tika identificēts apdraudējums nacionālās drošības interesēm, VDD atbilstoši savai kompetencei veica pasākumus tā mazināšanai vai novēršanai.

Krievijas “tautiešu” tiesību aizstāvība Kremļa ārpolitikas mērķu vārdā

Krievijas institūciju darbs tā dēvēto “tautiešu” tiesību aizsardzībai aizvadītajā gadā tika koncentrēts divos virzienos. Pirmkārt, starptautiskajā arēnā Krievijas institūcijas fokusējās uz “tautiešu” it kā bēdīgā stāvokļa atsevišķās ES valstīs, tostarp Latvijā, aktualizēšanu pārnacionālās un starptautiskās organizācijās. Šo virzienu tieši kūrēja Krievijas institūcijas vai Kremlim pietuvinātais Krievijas nevalstiskais sektors, izmantojot tā dēvēto ietekmes agentu pozīcijas. Otrkārt, vietējā

līmenī centieni bija vērsti uz “tautiešu” politikas subjektu Latvijā aktivizēšanu, lai uzturētu priekšstatu par šeit it kā notiekošiem masveida viņu tiesību aizskārumiem. Jāatzīmē gan, ka vietējo aktīvistu izvērsto darbību ierasto mērogu ievērojami ietekmēja Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai noteiktie ierobežojumi. To dēļ iepriekšējos gados iedibinātās publiskās akcijas izpalika, un lielākā daļa pasākumu tika organizēti tiešsaistes vidē vai izpaudās kā maza apmēra zibakcijas.

Ekrānuzņēmumi ar Krievijas informācijas resursa “NewsFront” un Krievijas Aizsardzības ministrijas finansētā televīzijas kanāla “Zvezda” sociālajā tīklā “YouTube” publicētajiem videomateriāliem, kuros par viedokļa līderiem tiek izmantoti prokremliskie aktīvisti Jurijs Aleksejevs, Vladimirs Lindermans un A. Gaponenko.

Krievijas “tautiešu” tiesību aizsardzības temats nemainīgi tika integrēts politiskās partijas “Latvijas krievu savienība” (turpmāk – LKS) dienaskārtībā, kas pretendēja būt šā temata centrālais vietējā līmeņa koordinators. VDD vērtējumā “tautiešu” aizstāvība, to būvējot ap prokremlisko aktīvistu tradicionālajiem vēstījumiem par krievu valodas un krievu skolu sargāšanu, LKS arī šoreiz bija parocīgs temats priekšvēlēšanu kontekstā, gatavojoties Rīgas domes ārkārtas vēlēšanām. Partijas biedri uzturēja aktīvu informatīvo kampaņu tiešsaistes komunikācijas platformās un organizēja dažādas maza mēroga protesta akcijas, paužot atbalstu saviem “cīņu biedriem”. Piemēram, partijas sociālo tīklu platformā tika pausts atbalsts Aleksandram Filejam, pret kuru uzsākta tiesvedība par PSRS veikto kara noziegumu pret Latviju un tās iedzīvotājiem iespējamu noliegšanu un publisku slavināšanu.⁶ Savukārt klātienē norisinājās LKS

aktīvistu organizētās akcijas par spiegošanu Krievijas labā notiesātā Oļega Buraka aizstāvībai. Nesaskaņots LKS pikets norisinājās arī 2020. gada 4. decembrī, reaģējot uz informāciju par VDD veiktajām procesuālajām darbībām pret personām, kuras tiek turētas aizdomās par ES sankciju režīma pārkāpšanu. LKS publiskās aktivitātes un protesta akcijas atsevišķos, Krievijai labvēlīgos brīžos tika integrētas Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu mērķiem izmantoto informācijas resursu materiālos.

Arī citi Krievijas “tautieši” un prokremliskie aktīvisti lielākoties koncentrējās uz tiešsaistes “protestiem” un pret viņiem ierosināto tiesvedību komentēšanu, regulāri un sistemātiski izmantojot sociālo tīklu platformas, lai paustu savu “vērtējumu” par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem un kritizētu Latvijas valsts drošības iestādes.

⁶ VDD kriminālprocesu pret minēto personu uzsāka 2019. gada 25. jūnijā saskaņā ar Krimināllikuma 74.¹ pantu. Dienests atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā.

VDD veiktā analīze apliecina, ka “tautiešu” un prokremlisko aktīvistu publiskie paziņojumi tika plaši izmantoti Krievijas propagandā. Krievijas informācijas resursos šie aktīvistu tika prezentēti kā vietējā mēroga politikas “eksperti” un sabiedrības “pētnieki”, tādējādi viņu teiktajam cenšoties piešķirt augstāku ticamību. Savukārt paustie paziņojumi tika pielāgoti Kremļa interesēm

parocīgu vēstījumu izplatīšanai par mūsu valsti, norādot uz Latvijas varas iestāžu it kā izvērsto “rusofobisko politiku” un Krievijas “tautiešus”, pret kuriem Latvijā uzsākti kriminālprocesi, atspoguļojot kā nepatiesi apsūdzētus, kriminālprocesuālās darbības manipulatīvi dēvējot par cilvēktiesību pārkāpumiem un politiski motivētām represijām.

Krievijas “tautiešu” jauno līderu meklējumi

Aizvadītajā gadā turpinājās Krievijas mērķtiecīgi centieni “tautiešu” politikas uzdevumu īstenošanā iesaistīt Latvijā dzīvojošos jauniešus. VDD analīze liecina, ka ar šā virziena realizēšanu mūsu valstī nodarbojās Krievijas diplomātiskā pārstāvniecība, kas jau ilgstoši šeit centusies atrast darbam ar “tautiešu” jauno paaudzi piemērotus līderus, lai spētu nodrošināt Kremļa interešu aizstāvības ārvalstīs pārmantojamību. Taču pārliecinošs vairākums Latvijā dzīvojošo krievu tautības jauniešu VDD vērtējumā izjūt piederību Rietumu vērtībām, un Krievijas sistemātiskie centieni vairo Latvijā dzīvojošo jauniešu piederību “krievu pasaules” konceptam un Kremļa veidotajam agresīvajam un sabiedrību šķeļošajam pasaules redzējumam nav bijuši sekmīgi.

Vienlaikus “tautiešu” vidē pakāpeniski darbību izvērša Krievijas diplomātiskā korpusa pārraudzītā Latvijas Jauniešu sabiedrisko organizāciju koordinācijas padome (turpmāk – LJSOKP) prokremliskā aktīvista Alekseja Vesjoliņa vadībā. Tiesa, minētā veidojuma aktivitātes aizvadītajā gadā apgrūtināja domstarpības tā iekšienē, lemjot gan par administratīviem jautājumiem, piemēram, nosaukuma izvēli, gan ideoloģisko kursu, proti, turpmākajiem organizācijas darbības plāniem un mērķiem.

Pērn A. Vesjoliņa vadībā LJSOKP darbojās trīs virzienos – izglītojošu iniciatīvu īstenošanā, tīklošanās pasākumu organizēšanā un Krievijas institūciju sniegtās informācijas izplatīšanā. VDD vērtējumā A. Vesjolijs organizācijas darbu attīstīja kā personīgu iniciatīvu, spējot pamatot sasniegtos rezultātus Krievijas diplomātisko pārstāvniecību Latvijā darbiniekiem. Piemēram, 2020. gadā A. Vesjoliņam izdevās organizēt diskusiju “Latvijas un Krievijas attiecības pēc globālās pandēmijas” sarunu festivālā “LAMPĀ”, tādējādi izmantojot šo platformu Kremļa politikai atbilstošu vēstījumu izplatīšanai ārpus ierastā šaurā “tautiešu” aktīvistu loka. Atbilstoši Krievijas diplomātiskā korpusa iecerēm diskusijā ar tiešsaistes platformu starpniecību uzstājās arī augsta ranga Krievijas politologs un žurnālists Fjodors Lukjanovs. Diskusijas laikā tika izplatīti Krieviju un tās lielvaras statusu slavinoši vēstījumi.

VDD veiktā analīze liecina, ka, neskatoties uz šķietamajiem panākumiem t.s. jaunās paaudzes “tautiešu” konsolidācijā, A. Vesjoliņa aktivitātes veicināja sāncensības uzplaukumu “tautiešu” jauniešu vidē. LJSOKP ambīciju un darbības pozitīvais novērtējums no Krievijas vēstniecības

LJSOKP līderis A. Vesjolijs sarunu festivālā “LAMPĀ” notikušajā diskusijā, kur piedalījās Krievijas “tautieši” un prokremliskie aktīvistu. Ekrānuzņēmums no interneta vietnes “festivalslampa.lv”.

darbiniekiem ir radījis arī neapmierinātību t.s. “vecās paaudzes tautiešu” vides aktīvistos, kuri iepriekš baudīja nedalītu Krievijas institūciju labvēlību. Strīdu galvenais iemesls VDD vērtējumā nemainīgi bija saistīts ar Krievijas ierobežotajiem finanšu resursiem un atsevišķu Krievijas “tautiešu” aktīvistu izteikti merkantilām interesēm.

Aizvadītajā gadā Krievija turpināja mērķtiecīgu darbu, lai Latvijā dzīvojošos jauniešus piesaistītu studijām Krievijas augstākās izglītības iestādēs. Minētās aktivitātes galvenokārt tika īstenotas “Rossotrudničestvo” koordinētas programmas ietvaros, apmaksātas studiju vietas Krievijas augstskolās nodrošinot 115 studentiem no Latvijas. Studēt gribētāju atlase noritēja ciešā Krievijas diplomātiskā korpusa Latvijā uzraudzībā.

VDD veiktā analīze liecina, ka ārvalstu jauniešu piesaiste studijām Krievijā saglabāsies kā nozīmīgs virziens, kura ietvaros tiek lolotas cerības atrast un izaudzināt arī Krievijas nākotnes ietekmes aģentus. Ņemot vērā jaunu un spējīgu aktīvistu trūkumu, ir pamats uzskatīt, ka tuvākajā laikā Krievijas valsts struktūru finansēto augstākās izglītības studiju vietu kvotu skaits pakāpeniski tiks palielināts. Jāatzīmē, ka riski, kas saistāmi ar Latvijas iedzīvotāju studijām Krievijā, pēdējo gadu laikā nav mazinājušies. Izceļojot un ilgstoši uzturoties Krievijas teritorijā, studenti kļūst par pievilcīgu mērķi Krievijas spēcīgiem, saskatot jauniešos gan perspektīvus nākotnes informācijas avotus, gan ietekmes aģentus Krievijas ģeopolitisko interešu īstenošanai.

Tuvākajā laikā Latvijā varētu aktivizēties arī Krievijas jaunatnes lietu federālā aģentūra “Rosmolodjoz”, organizējot pasākumus, lai Latvijas jauniešu vidū veidotu pozitīvu tēlu

par Krieviju un veicināt jauniešu piederības sajūtu Krievijas pasaules redzējumam.

Kremļa vēstures politikas radītais apdraudējums

Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitātes un to radītais apdraudējums Latvijas konstitucionālajai iekārtai aizvadītajā gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, bija tieši saistīts ar Kremļa vēstures politikas stratēģisko mērķi – leģitimēt tās globālās lielvaras statusu. Ņemot vērā to, ka pērn tika atzīmēta 75. gadskārta kopš Otrā pasaules kara beigām, Krievija tai labvēlīga vēstures traktējuma nostiprināšanai globālā un vietējā mērogā izmantoja pilna spektra nemilitāro metožu klāstu:

- Krievijas varas institūcijas un diplomātiskais korpus ārvalstīs, tostarp Latvijā, gan ar savu priekšzīmi, gan ierobežotiem finanšu resursiem centās stimulēt vietējo iedzīvotāju aktivitāti vēsturisku notikumu atzīmēšanā;
- Kremlim pietuvināto pētniecisko institūtu dienaskārtība tika pakārtota vēstures pārrakstīšanas centieniem, veicinot pseidopētniecību arī vietējo aktīvistu aprindās;
- Krievijas varas institūciju un federālo aģentūru centienos “izaudzināt” jauno “tautiesu” paaudzi liels akcents tika likts uz vēsturisko atmiņu kā paaudzes vienojošu elementu, tiecoties jauniešos radīt interesi par Krievijas pasaules telpu;
- Krievijas varas institūciju mēģinājumi nostiprināt Kremļa pasaules redzējumam atbilstošas vēstures interpretācijas tika realizēti arī ar tiesiskā regulējuma starpniecību;
- Krievijas vēstures politikas mērķi tika papildināti ar dažādu informācijas resursu radīta satura palīdzību, kā arī kultūras un izklaides pasākumiem, tos piesātinot

ar Krievijas vēstures politikas mērķiem atbilstošām interpretācijām.

2020. gadu pasludinot par “piemiņas un slavas gadu”, Krievijas varas institūcijas organizēja pasākumu ciklu Krievijas ģeopolitiskās intereses sekmējošas vēstures politikas īstenošanai. Cikla pamatu veidoja tā dēvētās “uzvaras” svinībām pakārtoti pasākumi, kuru mērķis bija radīt versiju par Padomju Savienības un Krievijas kā tās mantinieces “uzvaru” Otrajā pasaules karā, vienlaikus noliedzot PSRS veiktos noziegumus, tajā skaitā Latvijas okupāciju, un noniecinot citu valstu nestos upurus kara laikā. Tomēr Covid-19 ietekmēja Kremļa grandiozos plānus, kā rezultātā akcents tika likts uz tiešsaistes akcijām.

Uz šā fona savu nodēģumu Krievijas īstenoto ietekmes pasākumu klāstā centās izcelt arī vietējie prokremliskie aktīvisti. Piemēram, Viskrievijas sabiedriskās kustības “Uzvaras brīvprātīgie” “pārstāvniecība” Rēzeknē un Daugavpilī⁷ tika titulēta kā kustības aktīvākā pārstāvniecība Eiropā. Šāds “tituls” tika nopelnīts ar organizatorisku līdzdalību Krievijas vadošās partijas “Vienotā Krievija”, Krievijas vēsturiskās biedrības un “Rossotrudnichestvo” rīkotajā t.s. “Viskrievijas uzvaras diktātā” – pasākumā, kura dalībnieki tika aicināti aizpildīt testu, lai pārbaudītu savas “zināšanas” par “Lielo Tēvijas karu”.

Krievijas vēstures politikas mērķu realizēšanā aktīvi tika iesaistīta arī virkne Krievijas pseidoakadēmisko institūtu, kas organizēja dažādus projektus, lai izplatītu Krievijas ģeopolitiskās intereses sekmējošas interpretācijas par Otrā pasaules kara vēsturi.

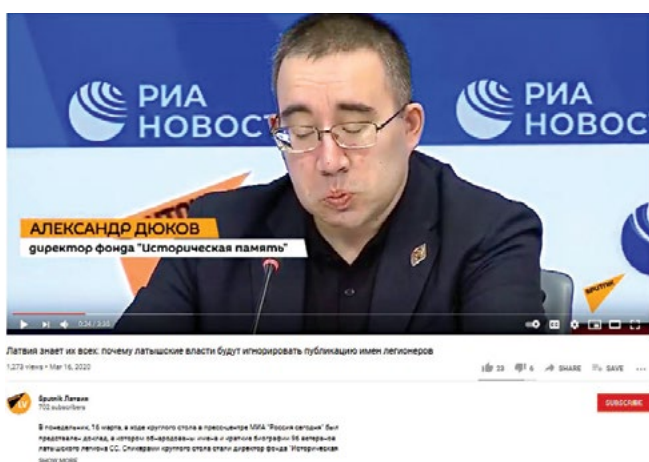
Viskrievijas sabiedriskās kustības “Uzvaras brīvprātīgie” “pārstāvniecības” Rēzeknē un Daugavpilī sociālajā tīklā “Facebook” izveidotajā lapā ievietota fotogrāfija, kurā redzami “Viskrievijas uzvaras diktāta” dalībnieki, pārbaudot savas “zināšanas” “Lielā Tēvijas kara” vēsturē.

2020. gada 17. oktobrī biedrības “Latvijas Antinacistiskā komiteja” (LAK) pārstāvji ar Krievijas vēstniecības Latvijā atbalstu rīkoja ikgadējo t.s. “Krišezera forsēšanu”. Pasākuma formāts bija identisks iepriekšējiem gadiem – prokremliskie aktīvisti, ar laivām šķērsojot Krišezeri, imitēja Padomju armijas uzbrukumu Rīgai 1944. gadā. Attēlā: pasākuma dalībnieki – LAK pārstāvji. Ekrānuzņēmums no “lv.sputniknews.ru”.

⁷ Minētās Krievijā izveidotās kustības “pārstāvniecība” Latvijā tika izveidota 2019. gadā.

Aizvadītajā gadā aktivitātes pret Latviju turpināja Krievijas pseidovēsturnieks Aleksandrs Djukovs un viņa vadītais fonds “Vēsturiskā atmiņa”, kura darbība bija tieši vērsta uz Baltijas valstu diskreditēšanu un to valstiskuma apšaubīšanu. Piemēram, 2020. gada rudenī A. Djukovs uzsāka jaunu projektu, kura mērķis bija, balstoties selektīvi atlasītos un manipulatīvi interpretētos Krievijas arhīva dokumentos, izplatīt “zinātniskus” pētījumus par to, ka 1940. gadā Baltijas valstis “brīvprātīgi” pievienojās Padomju Savienībai. Šā Krievijas vēstures politikas virziena “izkopšanai” A. Djukova fonds ir izveidojis īpašu interneta vietni “*baltic1940.ru*”, kurā ievietoti “atslepenoti” dokumenti no Krievijas arhīviem, lai atspoguļotu politiskās un sabiedriskās norises Baltijas valstīs pirms Otrā pasaules kara atbilstoši Krievijas šā brīža vēstures politikas mērķiem.

*Kreisajā pusē – fonda “Vēsturiskā atmiņa” direktors A. Djukovs; ekrānuzņēmums no “YouTube” konta “Sputnik Latvija”.
Labajā pusē – ekrānuzņēmums ar fonda izveidotajā interneta vietnē “batlic1940.ru” publicētu saturu.*

Jāatzīmē, ka 2020. gada 16. martā A. Djukova vadītais fonds “Vēsturiskā atmiņa” publicēja ziņojumu, kurā par it kā kara noziegumu pastrādāšanu apsūdzēja Otrā pasaules kara dalībniekus – 96 latviešu leģionārus. VDD vērtējumā šādi Krievijas institūcijas daļēji centās “kompensēt” iztrūkstošo ažiotāžu, ko šajā datumā tām nodrošināja leģionāriem veltītie piemiņas pasākumi Rīgā. A. Djukova un viņa vadītā fonda aktivitātes plaši tika tiražētas arī Krievijas informatīvās ietekmes pasākumos izmantotajos informācijas resursos, kuru mērķauditorija ir Latvijas iedzīvotāji. Šādu aktivitāšu mērķis bija radīt un nostiprināt Latvijas krievvalodīgo iedzīvotāju piederības sajūtu Krievijas ģeopolitiskās intereses sekmējošām interpretācijām par Otrā pasaules kara vēsturi, noniecinot traģiskos notikumus Latvijas vēsturē un sniežot manipulatīvu, PSRS rīcību attaisnojošu skaidrojumu.

Neskatoties uz Covid-19 pandēmijas ierobežošanai ieviestajiem epidemioloģiskās drošības pasākumiem, aizvadītajā gadā tika novērota augsta Krievijas diplomātiskā korpusa Latvijā aktivitāte Krievijas vēstures politikas realizēšanā. Krievijas diplomātisko pārstāvniecību Rīgā, Daugavpilī un Liepājā oficiālās ziedu nolikšanas ceremonijas, atzīmējot Otrā pasaules kara beigas, norisinājās vairākās piemiņas vietās un pat vairākas dienas pirms 2020. gada 9. maija. Rīgā ziedu nolikšanai tika veltīts 8. un 9. maijs, kad ceremoniālā procedūra sasniedza nosacīto kulmināciju, Krievijas vēstniekam Jevgēnijam Lukjanovam noliekot ziedus pie tā dēvētā “uzvaras pieminekļa”.

VDD veiktā analīze liecina, ka aizvadītajā gadā Krievijas vēstniecība arvien aktīvāk izmantoja arī sociālo tīklu “Facebook”, lai sekmētu Krievijai labvēlīgu vēstījumu izplatīšanu Latvijas informatīvajā telpā un censtos uzrunāt potenciālo “tautiešu” jauno paaudzi. Lielākais uzsvars tika likts uz t.s. “Lielā Tēvijas kara” norises atspoguļošanu, izmantojot Krievijā plašā apjomā pieejamos arhīvu materiālus. Piemēram, 2020. gada 14. jūlijā Krievijas

vēstniecība publicēja vairākus manipulatīvus ierakstus par 1940. gada 14. un 15. jūlijā Latvijā organizētajām “vēlēšanām”. Šie ieraksti tika publicēti ar mērķi izplatīt Krievijas vēstures politikai atbilstošo mītu, ka Latvijas iedzīvotāji esot “vēlējušies” mūsu valsts iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā.

Savukārt par Krievijas “tautiešu” jumta organizāciju dēvētais neregistrētais veidojums “Latvijas Sabiedrisko organizāciju padome” (turpmāk – LSOP) aizvadītajā gadā bija salīdzinoši pasīvs, taču tā vadītājs Viktors Guščins turpināja sniegt atbalstu Krievijas ģeopolitisko interešu realizēšanai, nodrošinot tām atbilstošu vēstījumu nonākšanu Krievijas informatīvās ietekmes pasākumos izmantotajos informācijas resursos. VDD vērtējumā V. Guščins LSOP galvenokārt izmantoja savu personīgo interešu virzīšanai. Tikmēr Latvijas reģionos esošo “tautiešu” organizāciju aktivitātes galvenokārt bija koncentrētas uz aktualitātēm attiecīgajā novadā, un to darbības vēriens saglabājās niecīgs, kopumā neradot apdraudējumu mūs valsts konstitucionālajai iekārtai.

Rīgas domes ārkārtas vēlēšanu drošība

Viens no VDD uzdevumiem ir brīvu un demokrātisku vēlēšanu nodrošināšana. Lai identificētu un novērstu iespējamus mēģinājumus nelikumīgi ietekmēt Rīgas domes (RD) ārkārtas vēlēšanu norisi un rezultātus, VDD aizvadītā gada vasarā pastiprināti monitorēja informatīvo telpu, sadarbojās un apmainījās ar informāciju ar citām vēlēšanu norisē iesaistītajām institūcijām, analizēja no dažādiem avotiem iegūto informāciju, kā arī veica operatīvās darbības pasākumus. VDD atbildības jomā attiecībā uz vēlēšanām ir pretdarboties gan ārvalstu radītiem, gan valsts iekšienē pastāvošiem riskiem vēlēšanu drošībai.

Kopumā RD ārkārtas vēlēšanas tika aizvadītas mierīgi, un ārvalstu iejaukšanās to norisē netika konstatēta. 2020. gadā zināmus izaicinājumus vēlēšanu norises un drošības nodrošināšanā radīja Covid-19 pandēmija, jo par vēlēšanu norisi atbildīgajām institūcijām bija jāvelta papildu uzmanība darba organizēšanai atbilstoši epidemioloģiskās drošības prasībām, kā arī jāseko, lai valstī noteiktos piesardzības pasākumus ievērotu vēlētāji. Kopumā sabiedrība izrādīja augstu atbildības līmeni un balsošanas dienās vēlētāji, vien ar atsevišķiem izņēmumiem, apzinīgi attiecās pret valstī noteiktajiem epidemioloģiskās drošības pasākumiem.

Brīvu un demokrātisku vēlēšanu norises nodrošināšanā būtiska ir ikviena cilvēka iesaiste. Kaut arī 2020. gadā vēlēšanas norisinājās tikai Rīgā, VDD novēroja augstu pilsonisko aktivitāti, iedzīvotājiem sniedzot dienestam informāciju par vēlēšanu norises atbilstību normatīvajiem aktiem noteiktos iecirkņos. Šajās vēlēšanās VDD veica pārbaudi saistībā ar 31 iedzīvotāju ziņojumu, no kuriem vairākums tika saņemti balsošanas dienās. Lielākā daļa

Ilustratīvs foto, VDD

ziņojumu bija par iespējamiem noteiktās vēlēšanu kārtības un aģitācijas pārkāpumiem. VDD veicot informācijas pārbaudi un gūstot tai apstiprinājumu, tā tika nodota atbildīgajām institūcijām. Tikai divos gadījumos iedzīvotāji ziņoja par iespējamu vēlētāju ietekmēšanu, radot aizdomas par t.s. balsu pirkšanu, taču informācija pārbaužu laikā neapstiprinājās. VDD redzeslokā nokļuva arī vairāki tiešsaistes sociālajos tīklos publicēti ieraksti ar piedāvājumu pārdot balsi.

Saistībā ar iespējamām nelikumībām RD ārkārtas vēlēšanu laikā VDD 2020. gadā veica izmeklēšanu četros kriminālprocesos, taču visos gadījumos dienests konstatēja konkrētajos iecirkņos par vēlēšanu norisi atbildīgo amatpersonu nolaidību un netīši pieļautas kļūdas, nevis apzinātu ļaunprātību. Līdz ar to noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ minētie kriminālprocesi tika izbeigti.

Ekstrēmisms un radikālisms, paramilitāras organizācijas

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, 2020. gadā labējo un kreiso ekstrēmistu radītais apdraudējums Latvijā kopumā saglabājās zems. Atšķirībā no Rietumvalstīm, kur aizvadītajā gadā bija vērojams labējā ekstrēmisma radītā apdraudējuma pieaugums, Latvijā minēto ideoloģiju pārstāvji galvenokārt darbojās vienatnē vai apvienojušies samērā mazās, marginālās domubiedru grupās.

Pārsvārā šo aktīvistu publiskās darbības tika īstenotas interneta vidē – tiešsaistes sociālajos tīklos “Facebook” un “Draugiem.lv”, kā arī dažādos blogos un forumos, šajās platformās apmainoties ar līdzīgiem viedokļiem vai izplatot ierakstus, kas veicināja spriedzi un neiecietību starp dažādām etniskajām grupām un rasēm, kā arī tādus, kuru mērķis ir diskreditēt Latvijas dalību NATO un ES. VDD vērtējumā šādu ierakstu nekritiska izplatīšana, kā arī sociālo tīklu platformu uzturētāju nereti novēlotā reakcija uz šādu saturu veicina atsevišķu personu radikalizāciju.

Uz vardarbību vērsto labējo ekstrēmistu vidē tika konstatēta saziņa ar Rietumvalstīs dzīvojošiem domubiedriem. Pārsvārā kontaktēšanās notika interneta vidē un dažādās attālinātai komunikācijai paredzētās lietotnēs. Pastāv risks, ka aizvien vairāk šādu, it sevišķi gados jaunu, labēji noskaņotu indivīdu mēģinās pieslieties starptautiskajiem labējo ekstrēmistu tīkliem. Tas var veicināt šo personu radikalizāciju un palielina iespēju, ka viņi var iedvesmoties no Rietumvalstīs dzīvojošo labējo ekstrēmistu veiktajiem uzbrukumiem un vardarbības izpausmēm pret citādi domājošajiem. Šādi piemēri no citām valstīm var netieši pamudināt uz vardarbību vērstos labējos ekstrēmistus atkārtot līdzīgas darbības arī Latvijā.

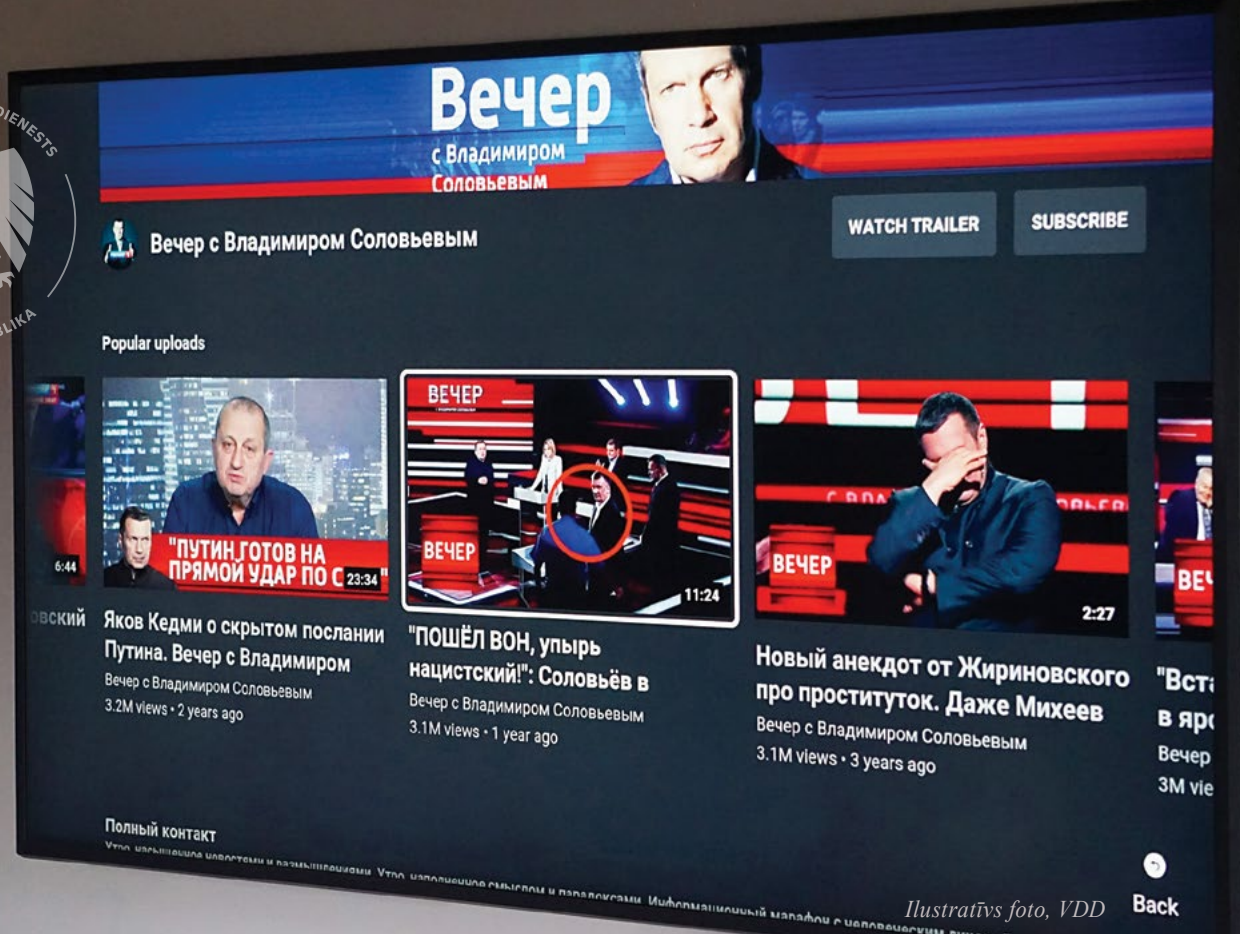
Savukārt kreiso ekstrēmistu grupējumi mūsu valstī nav plaši pārstāvēti, ņemot vērā Latvijas sabiedrības vēsturisko negatīvo pieredzi ar komunistisko iekārtu. Šo grupējumu organizētības līmenis un spēja piesaistīt sekotājus ir zema.

Tomēr jauniešu vidē VDD ir novērojis atsevišķus centienus popularizēt sociālisma un komunisma ideoloģiju. Jāuzsver, ka salīdzinoši liela daļa no šiem jauniešiem realitātē nav saskārušies ar komunistiskās iekārtas pastrādātajiem noziegumiem. Šādas pieredzes trūkuma dēļ jaunieši mēdz nekritiski attiekties pret interneta vidē izplatīto komunisma propagandu un neizprot potenciālos riskus, aģitējot par šādas iekārtas atjaunošanu.

VDD redzeslokā 2020. gadā turpināja atrasties arī atsevišķas paramilitāras ievirzes aktīvistu grupas un individuālas personas, kas pastiprināti interesējās par militārām iemaņām un pievērsās, piemēram, militāra rakstura taktiku un dažādu ieroču izmantošanas apguvei.

Lai arī vairumā gadījumu militārā simulācija ir tikai izklaide, atsevišķās spēlēs nereti tiek izspēlēti scenāriji, kas saistīti ar militāro vienību uzdevumu izpildi. Nevar izslēgt risku, ka šādas personu apvienības un aktīvisti, kas apzināti padziļināti apgūst militāro taktiku, var tikt izmantoti konfrontācijai ar valsts struktūrām.

Neraugoties uz aizvadītajā gadā saistībā ar Covid-19 izplatību valstī ieviestajiem pulcēšanās ierobežojumiem, atsevišķas paramilitāras ievirzes aktīvistu grupas, piemēram, militārās simulācijas spēles *airsoft* komandas, turpināja apgūt specifiskas militāra rakstura zināšanas, kas nav saistītas ar iepriekšminētās spēles stilu.

4. INFORMATĪVĀS TELPAS DROŠĪBA

Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai ieviesto pasākumu ietekmē aizvadītajā gadā būtiski mazinājās iespēja cilvēkiem tikties klātienē, arvien noteicošāku lomu piešķirot aktivitātēm un dzīvei tiešsaistes vidē. Līdz ar to pieaug informatīvajā telpā notiekošo procesu ietekme uz nacionālo drošību.

Latvijas informatīvajai telpai galvenos izaicinājumus arī pērn turpināja radīt Krievija. Kremļa informatīvās ietekmes pasākumu organizētāji mērķtiecīgi centās izmantot to kontrolē esošo mediju klāstu (televīzijas kanālus, interneta vietnes) un sociālo tīklu sniegtās satura izplatīšanas iespējas, lai Latvijas informatīvo telpu piepildītu ar Krievijas ģeopolitiskās intereses sekmējošiem vēstījumiem. Tāpat 2020. gadā Kremļa informatīvās ietekmes pasākumu realizēšanā iesaistītās personas centās izmantot tādas informācijas izplatīšanas kanālus, ar kuru starpniecību Krievijas tradicionālie vēstījumi par norisēm Latvijā un starptautiskajā politikā mērķauditorijām var tikt “nodoti” šķietami izklaidējošā un “vieglā” veidā bez agresīvas un uzbrūkošas propagandas klātbūtnes. Pārskata periodā minēto centienu redzamākās izpausmes bija vairāki videoblogi, kas tika ievietoti video koplietošanas platformā “YouTube”. Zīmīgi, ka laikā, kad Krievija pastiprināti centās kontrolēt un ierobežot Rietumu sociālo tīklu darbību savā teritorijā, tieši šie informācijas izplatīšanas kanāli ieņēma

arvien nozīmīgāku lomu Kremļa informatīvās ietekmes aktivitātēs.

VDD veiktā analīze liecina arī par aizvien pieaugošu Ķīnas aktivitāti Rietumu informatīvajā telpā, un aizvadītajā gadā dienests fiksēja Ķīnas informatīvās ietekmes pasākumus arī Latvijā. Konstatētie gadījumi lielā mērā bija pakārtoti Ķīnas centieniem reabilitēt savu tēlu pēc starptautiskās sabiedrības apsūdzībām par Covid-19 izcelšanās fakta noklusēšanu. Tāpat Ķīnas informatīvās ietekmes pasākumi bija vērsti uz to, lai izplatītu Ķīnai labvēlīgu informāciju par ASV un Ķīnas tirdzniecības strīdiem, kā arī citiem tai būtiskiem starptautiskiem un iekšpolitiskiem jautājumiem.

Aizvadītajā gadā norises Latvijas informatīvajā telpā apliecināja tiešsaistes sociālo tīklu un tiešās komunikācijas platformu pieaugošo nozīmi informācijas izplatīšanā. Aizvien lielākai daļai Latvijas sabiedrības šīs platformas kļuva par primāro informācijas ieguves avotu. Vienlaikus šī tendence līdzī nes arī virkni izaicinājumu, kas saistīti ar dezinformācijas un viltus ziņu izplatītāju aktivitātēm minētajās platformās. VDD vērtējumā jaunie pārbaudījumi, ar ko saskārās Latvijas informatīvā telpa, atklāja atsevišķu Latvijas sabiedrības pārstāvju uzņēmību pret šāda veida saturu, patērējot un tālāk izplatot nepārbaudītu, sagrozītu un arī klaji nepatiesu informāciju.

Krievijas informatīvās ietekmes centieni

2020. gads nenesa būtiskas izmaiņas Krievijas informatīvās ietekmes centienos. Līdzīgi iepriekšējiem gadiem, Kremlis turpināja izmantot tam pieejamo plašo resursu klāstu, lai ietekmētu sabiedrisko domu Krievijā un ārpus tās robežām. Ņemot vērā plašo Krievijā radītā satura patēriņu Latvijā, mūsu valsts iedzīvotāji bija pakļauti gan Krievijas vietējam mediju tirgum radītiem vēstījumiem, gan pret Rietumiem vērstiem ietekmes pasākumiem. Minēto izteikti varēja izjust gada sākumā, kad Latvijā jau bija ieviesta ārkārtējā situācija un virkne ierobežojumu, bet Kremlis vēl turpināja izplatīt vīrusa esamību noliedzošu propagandu. Šajā ziņā kā pozitīvs piemērs Latvijas informatīvās telpas stiprināšanai pandēmijas apstākļos jāmin valdības lēmums atļaut bez maksas translēt sabiedrisko mediju saturu komerciālajiem medijiem, kas nodrošināja pieeju informācijai par Latvijā pieņemtajiem lēmumiem arī tai sabiedrības daļai, kas ikdienā lieto Krievijas auditorijai radītu saturu un neinteresējas par vietējiem noteikumiem.

Izmaiņas nepiedzīvoja arī Kremļa informatīvās ietekmes pasākumiem izveidotā arhitektūra. VDD analīze liecina, ka šo pasākumu plānošanas un realizēšanas pamatā tika integrēti vairāki savstarpēji saistīti elementi:

- mērķtiecīgs, sistemātisks vienvērtīgu vēstījumu lietojums visu veidu mediju un tiešsaistes sociālo tīklu platformās, lai nodrošinātu konstantu tādas informācijas plūsmu, kuras mērķis ir mazināt Latvijas sabiedrības ticību savai valstij, kā arī Latvijas dalībai NATO un ES un veidot versiju par Krieviju kā pasaules “lielvaru”;
- jebkādu procesu vai notikumu pasniegšana atbilstoši Krievijas politiku sekmējošiem vēstījumiem, lai sabiedrības apziņā nostiprinātu atbalstu Kremļa pasaules redzējumam;
- vietējo satura veidotāju un t.s. “viedokļa līderu” mērķtiecīgs lietojums, nodrošinot Kremlī radīto vēstījumu pielāgošanu attiecīgās valsts mērķauditorijai;
- automatizētu risinājumu un jaunāko tehnoloģiju izmantošana auditorijas analīzē un vēstījumu izplatīšanā, lai nodrošinātu iespējami augstāku konkrētās mērķauditorijas sasniedzamību;
- atbalsta sniegšana konkrētā brīža Krievijas ārpolitikas mērķu realizēšanai, nodrošinot nepieciešamo informatīvo fonu par attiecīgo norisi starptautiskajā vai reģionālajā politikā.

Kremļa kontrolē esošie kā valsts, tā komerciālie mediji aizvadītajā gadā turpināja nodrošināt Kremļa sabiedriskās attiecības, cenšoties uzlabot Krievijas tēlu un sniegt atbalstu citu valstu, tostarp Latvijas, diskreditācijā. Kremļa kontroli pār propagandas saturu un tās galvenajiem izplatīšanas kanāliem nodrošināja gan finansiālā atkarība un

Pret Latviju vērsto Kremļa informatīvās ietekmes pasākumu ilgtermiņa mērķis ir mainīt iedzīvotāju uzskatu sistēmu, ar sistemātisku dezinformācijas un propagandas vēstījumu starpniecību sagraujot ticību Latvijas valstij un ievirzot Krievijas ietekmes sfērā.

Ekrānuzņēmums no interneta vietnē “replay.lsm.lv” ievietotā raidījuma “De facto” 2020. gada 9. februāra sižeta “Vai aizslēgs arī “Pirmo Baltijas kanālu”?”, kur redzami “Nacionalnaya Media Grupa” līdzīpašnieks Jurijs Kovaļčuks (kreisajā pusē) un Krievijas “Rossiya Segodnya” ģenerāldirektors Dmitrijs Kiseļovs.

iedibinātās institucionālās tradīcijas ar Krievijas prezidenta administrāciju kā centrālo figūru mediju darbības vadlīniju noteikšanā, gan Krievijas prezidentam Vladimiram Putinam pietuvinātu uzticības personu atrašanās lielāko mediju uzņēmumu vadībā.

Jāatzīmē, ka Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai noteiktie ceļošanas ierobežojumi ietekmēja arī Krievijas informatīvās ietekmes pasākumos izmantoto televīzijas kanālu darbību, to pārstāvjiem apgrūtinot nokļūšanu Latvijā. Šo apstākļu dēļ Kremļa informatīvās ietekmes realizēšanai lietoto televīzijas kanālu producenti mērķtiecīgi izmantoja Latvijā dzīvojošos satura veidotājus – reportierus un operatorus, kuri gatavoja sižetus minēto televīzijas kanālu ziņu programmām un politiskajiem raidījumiem. Tādējādi par Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu realizējošo sižetu “varoņiem” gan apzināti, gan neapzināti kļuva arī Latvijas iedzīvotāji.

VDD jau iepriekšējos pārskatos ir izcēlis Krievijas lielo mediju uzņēmumu, holdingu un ziņu aģentūru lomu tās informatīvās ietekmes pasākumu arhitektūrā. Arī aizvadītajā gadā dienesta uzmanības lokā atradās divas ES sankciju sarakstos⁸ iekļautas, ar Krievijas propagandu tieši saistītas un V. Putinam pietuvinātas personas – Krievijas valsts medijus kontrolējošais Krievijas starptautiskās ziņu aģentūras “Rossiya Segodnya” ģenerāldirektors Dmitrijs Kiseļovs un

⁸ 2014. gada 21. martā Eiropas Savienības Padome ar lēmumu Nr. 2014/151/KĀDP D. Kiseļovu iekļāva to personu sarakstā, pret kurām ar ES lēmumu tika noteiktas sankcijas par Ukrainas teritoriālās integritātes, suverenitātes un neatkarības graušanu. Savukārt 2014. gada 30. jūlijā ES Padome pieņēma lēmumu Nr. 2014/508/KĀDP, ar ko arī J. Kovaļčuks tika iekļauts minētajā sarakstā.

Krievijas privātā mediju uzņēmuma “*Nacionalnaya Media Grupa*” līdzīpašnieks un viens no patiesā labuma guvējiem Jurijs Kovaļčuks. ES sankcijas viņi izpelnījās kā personas, kuras kontrolē vai kuru īpašumā atrodas virkne Krievijas televīzijas kanālu un interneta vietņu, kas izmantotas Krievijas agresīvās ārpolitikas realizēšanai, šajā gadījumā – par Ukrainas teritoriālās integritātes, suverenitātes un neatkarības graušanu.

“*Rossija Segodnya*” finansētie informācijas resursi “*Sputnik*” un “*lv.baltnews.com*” VDD vērtējumā saglabāja savu statusu kā vieni no agresīvākajiem Krievijas ietekmes instrumentiem informatīvajā telpā, turpinot sistemātiski izplatīt manipulatīvu informāciju. To galveno redaktoru amatos atradās attiecīgi Valentīns Rožencovs un Andrejs Starikovs, kuri šo informācijas resursu darbu koordinēja no Maskavas. Minēto interneta vietņu apmeklētības rādītāji bija samērā nelieli. Taču to veidotāji mērķtiecīgi izvērta aktivitātes sociālajos tīklos, galvenokārt “*Facebook*”, mēģinot nodrošināt veidotā satura pēc iespējas plašāku izplatību un lietojumu arī Latvijas informatīvajā telpā.

2020. gada nogalē VDD nosūtīja prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai 2018. gadā sāktu kriminālprocesu pret cita Krievijas īstenota projekta – interneta vietnes

“*imhoclub.lv*” – veidotājiem. VDD vērtējumā minētais informācijas resurss arī pērn kalpoja par vietu, kur Krievijas “tautieši” un prokremliskie aktīvisti, publicējot Latviju un tās sabiedroto valstu diskreditējošu informāciju, sniedza sistemātisku atbalstu Krievijas ārpolitikas mērķu realizēšanai.

VDD analīze liecina, ka Krievijas informatīvās ietekmes centienu īstenošanā būtiska loma ir vietējiem krievu valodas informācijas resursiem, tajā skaitā medijiem un interneta vietnēm, kas nekritiski savā saturā integrē Kremļa politiku sekmējošus vēstījumus. VDD vērtējumā, šādu sistemātisku atbalstu Krievijas informatīvās ietekmes centieniem nodrošināja vairākas Latvijā reģistrētas interneta vietnes un atsevišķas radio stacijas, kuras galvenokārt ir aktīvas informatīvās telpas krievu valodas segmentā. Vietējai auditorijai tika pārpublicēts Krievijā radīts saturs, kura mērķis bija diskreditēt Latviju un tās sabiedrotās NATO un ES dalībvalstis. Kā uzskatāmus piemērus var minēt “*bb.lv*” un “*press.lv*”, kuru satura veidotāji par informācijas avotiem nereti izmantoja Kremļa ģeopolitiskās interesēs strādājošus resursus, tādējādi nodrošinot Krievijas varas iestāžu agresīvo ārpolitiku atbalstošas informācijas cirkulēšanu arī Latvijas informatīvajā telpā.

VDD IZMEKLĒTIE ES SANKCIJU PĀRKĀPUMI

Par sadarbību ar J. Kovaļčuka uzņēmumiem

2020. gada oktobrī dienests nosūtīja prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai kriminālprocesu pret divām ar Baltijas valstu mediju tirgu saistītām personām par iespējamu ES noteikto sankciju pārkāpšanu. Minētais kriminālprocess tika ierosināts 2019. gadā saistībā ar aizdomām par Krimināllikuma 84. panta trešajā daļā (par sankciju pārkāpšanu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās) paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu.

Izmeklēšanas laikā iegūtā informācija VDD vērtējumā liecina, ka apsūdzētās personas uzņēmējdarbības ietvaros, kas saistīta ar mediju satura radīšanu un izplatīšanu, ir ilgstoši sadarbojušās ar Krievijas mediju uzņēmumiem, kas iekļaujas J. Kovaļčukam daļēji piederošajā Krievijas mediju holdingā “*Nacionalnaya Media Grupa*”.

VDD vērtējumā ir nepieņemami, ja finanšu līdzekļi un saimnieciskie resursi no Latvijas tiek nodrošināti personām, kas līdzdarbojušās neatkarīgas valsts teritoriālās integritātes graušanā un kas šā iemesla dēļ ir iekļautas ES sankciju sarakstā. Tādējādi tiek rupji pārkāpts noteiktais sankciju režīms, apdraudot tā efektivitāti un sankciju pastāvēšanas mērķi – nodrošināt starptautisko mieru, drošību un tiesiskumu.

Par sadarbību ar D. Kiseļova kontrolētiem uzņēmumiem

2020. gada nogalē VDD veica kriminālprocesuālās darbības kriminālprocesā, kas aizdomās par Krimināllikuma 84. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu uzsākts 2020. gadā. Procesuālās darbības tika veiktas pret vairākiem Latvijas iedzīvotājiem par iespējamu sadarbību ar D. Kiseļova vadītās “*Rossija Segodnya*” pārraudzībā esošiem informācijas resursiem “*Sputnik*” un “*Baltnews*”. Minēto informācijas resursu darbība Latvijā saistībā ar iespējamu ES sankciju pārkāpumu tika ierobežota jau iepriekš, liedzot “*Rossija Segodnya*” pārstāvniecības atvēršanu Latvijā, kā arī “*Sputnik*” un “*Baltnews*” darbību Latvijas domēna zonā “.lv”.

Latvijas valsts iestāžu sadarbības rezultātā 2020. gadā tika ierobežota arī citu D. Kiseļova kontrolē esošu informācijas resursu darbība Latvijā. No Latvijā retranslējamo audio un audiovizuālo programmu saraksta tika izņemtas septiņas Krievijas propagandas mērķiem izmantotā televīzijas kanāla “RT” programmas, kuras atrodas D. Kiseļova kontrolē. Vēlāk Latvijas piemēram, pamatojoties uz D. Kiseļova faktisko lomu mediju organizācijā “*TV-Novosti*”, kas veido “RT” televīzijas programmas, sekoja arī Lietuvas kompetentās iestādes.

VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā.

KRIEVIJAS VĒSTĪJUMU INTEGRĒŠANA PRET LATVIJU VĒRSTĀS PUBLIKĀCIJĀS

Krievijas informatīvās ietekmes pasākumos izmantoto informācijas resursu mērķis bija jebkuru parocīgu tematu vai notikumu pasniegt atbilstoši Kremļa politiskajām interesēm. Šajā ziņā Krievija turpināja piekopt t.s. “oportūnismu” jeb pielāgošanos – tā mērķtiecīgi atlasīja un piemēroja pasaulē vai mērķa valstī notiekošos procesus savu vēstījumu pamatošanai un pierādīšanai.

Starp nemainīgi aktuālajiem jautājumiem, kas aplūkoti pret Latviju vērstās publikācijās un sižetos, bija:

- Latvijas atrašanās NATO un ES diskreditācija;
- ekonomika, it īpaši tranzīts un sadarbība ar Krieviju;
- Krievijas “tautiešu” bēdīgais stāvoklis un “rusofobija”;
- vēstures pārrakstīšana.

VDD veiktā analīze liecina, ka 2020. gadā Krievijas informācijas resursi izmantoja pasaulē un Latvijā aktuālus tematus, lai, izplatot dezinformāciju un melus par šiem tematiem, censtos ietekmēt Latvijas sabiedrības uzskatus atbilstoši Kremļa ārpolitiskajiem mērķiem. Piemēram, Kremļa vēstījumiem tika pielāgoti tādi temati kā Covid-19 pandēmija, NATO sabiedroto valstu klātbūtne Baltijā un militārās mācības, norises Latvijas tautsaimniecībā, Latvijas valsts iestāžu pret darbība Krievijas ietekmes aktivitātēm un reformas Latvijas izglītības sistēmā.

Vēstījumu integrēšanai pret Latviju vērstos sižetos un publikācijās nozīmīga loma tika atvēlēta Latvijas situāciju it kā pārzinošiem Krievijas “ekspertiem”, kā arī vietējiem satura veidotājiem un t.s. viedokļa līderiem. Savu nozīmi nezaudēja arī tādu personu lietojums, kuras pat nenojauta, ka kļuvuši par fonu Kremļa propagandas mērķiem. Krievijas informācijas resursi nekastrējās cilvēku teikto sagrozīt vai izraut no konteksta, lai pielāgotu iecerētajam vēstījumam.

Tā rezultātā tika veidota un izplatīta versija par Latviju kā neizdevušos, uz sabrukuma sliekšņa esošu un “rusofobiski” pārvaldītu valsti, kuras eksistence esot atkarīga tikai no Vašingtonas un Briseles labvēlības un kuru NATO esot pārvērtusi militārā placdarmā bruņota uzbrukuma plānošanai un īstenošanai pret Krieviju. Jānorāda, ka tam pretī tika likts Krievijas un tās “vadoņa” gaišais tēls, cenšoties radīt cilvēkos priekšstatu, ka sadarbība ar Krieviju ir vienīgā alternatīva un iespējamā izeja no šķietamā strupceļa, kādā Rietumu pasaule, tai skaitā Latvija, ir nonākusi.

VDD vērtējumā šādu versiju veidošanas uzdevums bija panākt tādas informācijas lietošanu Latvijas informatīvajā telpā, kas sabiedrībā nostiprinātu baiļu sajūtu un neziņu par nākotni, vairotu neuzticību Latvijas valstij un Latvijas sabiedrotajiem NATO un ES, kā arī grautu Latvijas iedzīvotāju ticību saviem spēkiem. Šis uzdevums tika īstenots, izmantojot apzināti sagrozītu informāciju, klājus melus, dezinformāciju, brutālus draudus, lamu vārdus, personu cieņas un goda aizskaršanu un to visu pasniedzot kā ziņas, šķietamu pretējā viedokļa demonstrēšanu vai publisko diskusiju.

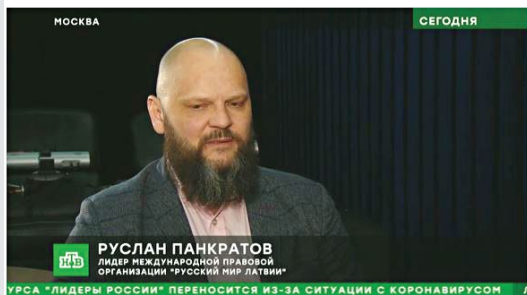

Секретные учения: готовится ли НАТО к ядерной войне?

О цели военных учений в Германии по отработке применения ядерного оружия рассказал эксперт по вопросам европейской безопасности Дмитрий Данилов.

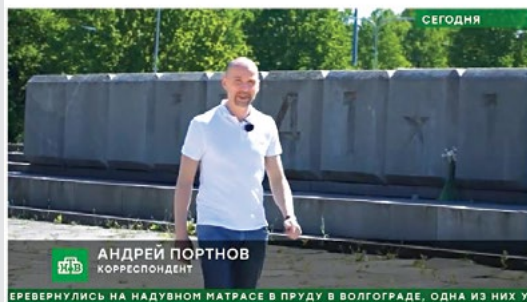

Идеологический бизнес: как продают и покупают русофобию

17:52 16.07.2020 217
Jurijs Aleksejevs: "Atšķirībā no ASV, krievu "negri" Latvijā patiešām ir beztiesiski"
Jurijs Aleksejevs
Latviešu politiskā mentalitāte ir iekārtota tā: ja atrodi kaut ko "labu", nozod, pārdod, par daboto naudu uzbūvē sev ērtu mājīgu laukos. Ar vīstīnām, ar kādu puscodi, bet bērnu un mazbērnu, kad paaugsties, aizsūtī uz Lielbritāniju mācīties.

В Латвии хотят запретить георгиевскую ленточку

Синдром 1937. Готова ли Латвия к произволу и репрессиям?
Приговор Олега Бураку - это приговор латвийскому гражданскому обществу, в первую очередь его русской части. Мы показали свою готовность стать бесслесной жертвой.

Пiemēri Krievijai nemainīgi aktuālo jautājumu integrēšanai sižetos un publikācijās pret Latviju. Attēlos – ekrānuzņēmumi no interneta vietnēm "sputniknews.lv", "lv.baltnews.com" un "ntv.ru".

Ķīnas informatīvās ietekmes centieni

Līdzās Krievijai Latvijas informatīvajā telpā arvien mērķtiecīgāk turpināja darboties arī Ķīna. VDD veiktā analīze liecina, ka 2020. gadā Ķīnas informatīvās ietekmes centieni galvenokārt bija vērsti divos virzienos. Pirmkārt, Ķīna sistemātiski īstenoja aktivitātes, lai Latvijas informatīvo telpu piepildītu ar tai komplimentējošiem vēstījumiem un panāktu tai labvēlīgu attieksmi Latvijas mediju vidē. Otrkārt, Ķīna dažādu sadarbības projektu ietvaros mērķtiecīgi strādāja ar sabiedrības grupām, piemēram, akadēmiskās vides un kultūras jomas pārstāvjiem, kuriem ir potenciāls kā viedokļa līderiem ietekmēt uzskatu veidošanos sabiedrībā kopumā.

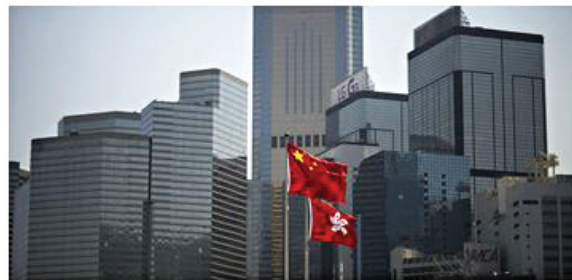
Aizvadītajā gadā Ķīnas informatīvās ietekmes centieni primāri bija vērsti uz to, lai konstruētu pozitīvu tās tēlu, pozicionējot Ķīnu kā vienu no pasaules lielvarām. Tāpat nozīmīga loma tika atvēlēta centieniem mazināt sabiedrības negatīvo attieksmi saistībā ar Covid-19 pandēmijas aizsākšanās fakta noklusēšanu un uzsvērtu Ķīnā pastāvošās politiskās sistēmas šķietamo pārkumu pār Rietumu demokrātijām un starptautiskajām aliansēm, piemēram, NATO un ES.

VDD veiktā analīze liecina, ka Ķīnas ģeopolitiskās intereses sekmējoši vēstījumi tika integrēti arī Krievijas informatīvās ietekmes pasākumiem izmantotajos vietējos informācijas resursos, tajā skaitā “Sputnik” Latvijai paredzētās versijas un “lv.baltnews.com” saturā. Minētais VDD vērtējumā saistīts ar apstākli, ka gan Krievijas, gan Ķīnas informatīvās ietekmes pasākumi vairākos jautājumos saskan vai pat pārklājas, piemēram, abu valstu propagandā nozīmīgu lomu ieņem NATO un ES mērķtiecīga diskreditēšana.

VDD veiktā citu valstu pieredzes analīze apliecina, ka sākotnēji šķietami legītimiem centieniem veidot pozitīvu

Лучше, чем в Нью-Йорке, и дешевле, чем в Европе: как живет латвийский бизнес в Китае

13 июня 2020 | 12:30

Андрей Татарчук

Уже два года латвийская гражданка Сигита Трукшане живет в Китае, провинции Шаньдун, где открыла свою компанию по производству дизайнерских вещей, стилизованных под газетный принт.

Ekrānuzņēmums – Ķīnai glaimojošs raksts interneta vietnē “lv.baltnews.com”.

Ķīnas tēlu visbiežāk seko agresīvāki informatīvās ietekmes pasākumi. Tie izpaužas gan mēģinājumos nepieļaut Ķīnu un tās politisko kursu kritizējošu viedokļu, vērtējumu vai ziņu publicēšanu, gan centienos panākt jau publicētu Ķīnas politiskajam kursam neglaimojošu materiālu izņemšanu no mediju satura. VDD vērtējumā šāda rīcība nav ieteicama ar Latvijas kā demokrātiskas valsts vērtībām, un līdz ar to Ķīnas pieaugošās aktivitātes Latvijas informatīvajā telpā jāvērtē kontekstā ar to radītajiem riskiem Latvijas nacionālajai drošībai.

Covid-19 un sazvērestības teorijas

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju straujā attīstība ir būtiski ietekmējusi iedzīvotāju komunikācijas paradumus, tostarp informācijas iegūšanas veidus. Uzskatāms apliecinājums izmaiņām iedzīvotāju informācijas patēriņa paradumos ir tieša saistība sociālajos tīklos vai tiešās komunikācijas platformās aizvien pieaugošais dažādu sabiedrības grupu viedokļa līderu, tajā skaitā uz populismu vērstu personu, sekotāju skaits.

Aizvadītajā gadā, atbilstoši savai kompetencei vērtējot norises Latvijas informatīvajā telpā, VDD identificēja gadījumus, kad ar dezinformācijas un viltus ziņu, tostarp arī sazvērestības teoriju, izplatīšanu nodarbojās gan identificējami subjekti (konkrētas personas vai organizācijas), gan neidentificējami subjekti (piemēram, t.s.

interneta “troļļi”). Šīm aktivitātēm bija atšķirīgi mērķi:

- pirmkārt, dezinformācija un viltus ziņas tika izplatītas komerciāliem un merkantiliem nolūkiem, lai, izmantojot personu lētību vai specifisku zināšanu trūkumu, gūtu peļņu;
- otrkārt, dezinformācija un viltus ziņas tika izplatītas ar mērķi audzēt sociālo kapitālu un gūt atpazīstamību noteiktā sabiedrības daļā. Šim nolūkam plaši tika izmantota arī Covid-19 tematika;
- treškārt, atsevišķas personas izplatīja dezinformāciju un viltus ziņas, jo nekritiski šādi informācijai bija noticējušas un nebija pārbaudījušas informācijas avota uzticamību.

Kopš ārkārtējās situācijas izsludināšanas, kas valstī tika ieviesta, lai kopīgi pārvarētu Covid-19 pandēmiju, VDD Latvijā pašlaik populārākajā tiešsaistes sociālajā tīklā “Facebook” konstatēja dezinformācijas un viltus ziņu izplatīšanas gadījumu skaita pieaugumu par pandēmiju un tās pārvarēšanai ieviestajiem drošības pasākumiem. Vairumā gadījumu šāds saturs tika izplatīts, cilvēkiem pietiekami neiedziļinoties un neizvērtējot satura iespējamo negatīvo ietekmi uz sabiedrisko kārtību un drošību. Vienlaikus tika konstatēti gadījumi, kad dezinformācija un viltus ziņas par Covid-19 tika izplatītas mērķtiecīgi, šādā veidā cenšoties vairot personīgo atpazīstamību vai gūt materiālu vai citu labumu. VDD identificēja vairākus apzinātus provocēšanas gadījumus, kad iedzīvotāji tika musināti uz pretdarbiem. Pērn vieni no aktīvākajiem musinātajiem uz Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai noteikto ierobežojumu pārkāpšanu un sabiedrības veselības un līdzpilvēku apdraudēšanu bija nodibinājuma “Tautas varas fronte” pārstāvji. Ņemot vērā nodibinājuma aktivitāšu radīto apdraudējumu sabiedrības veselībai un drošībai, VDD izmantoja normatīvajos aktos piešķirtās tiesības un vērsās ar informāciju Ģenerālprokuratūrā, lai uzsāktu procedūru organizācijas darbības izbeigšanai. Tāpat VDD vērsa sociālā tīkla “Facebook” pārstāvju uzmanību uz “Tautas varas fronte” aktivitātēm šajā platformā, kur nodibinājuma pārstāvji mērķtiecīgi un sistemātiski izplatīja informāciju, kas satur tiešus aicinājumus neievērot Latvijas sabiedrības veselības aizsardzībai ieviestos pasākumus.

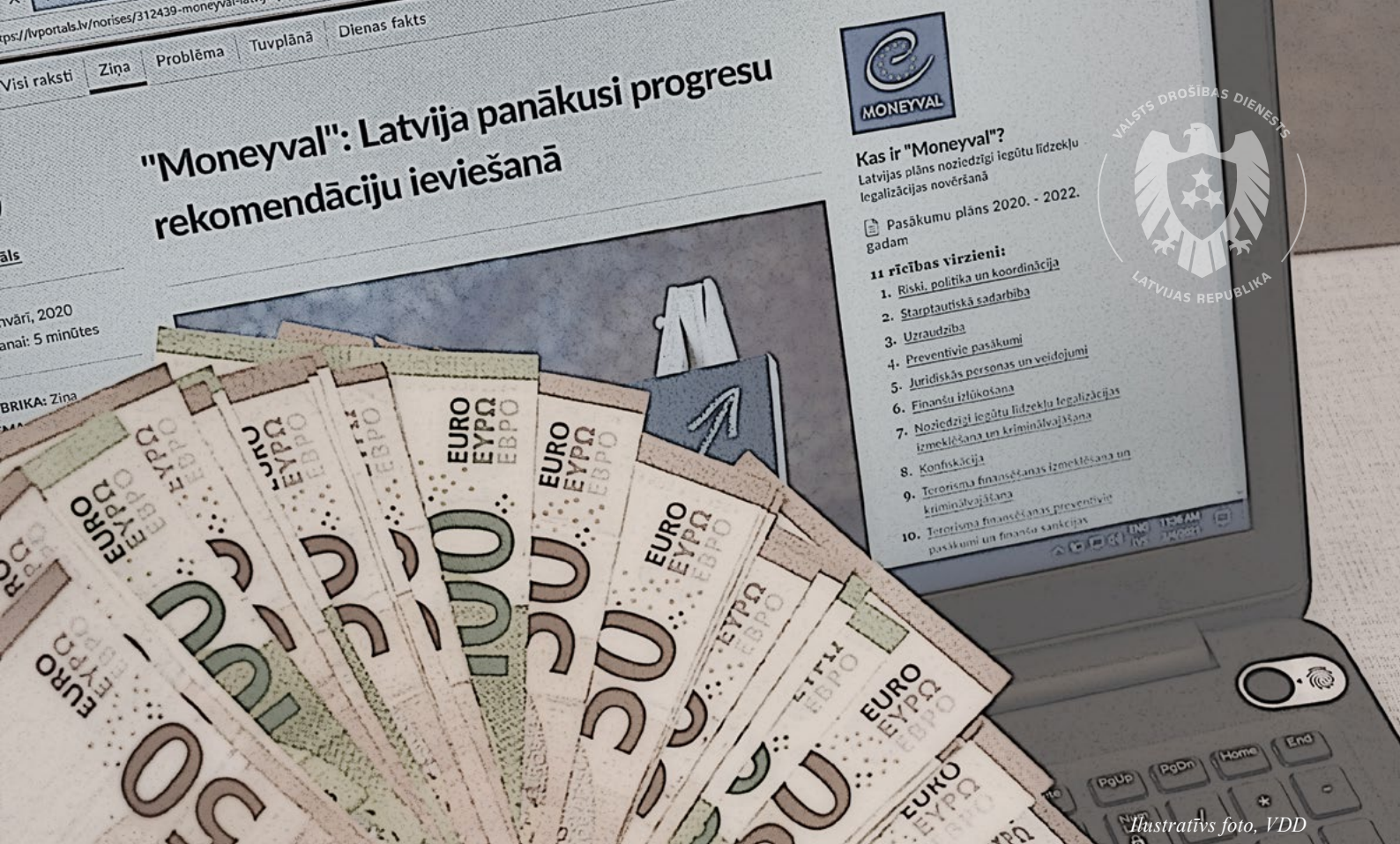
Jānorāda, ka sazvērētības teoriju straujā izplatība un lietojums dažādās sabiedrības grupās, šādu informāciju pieņemot par patiesību, bija viena no redzamākajām blaknēm visas pasaules centieniem pārvarēt līdz šim nezināmo un jauno izaicinājumu – Covid-19 pandēmiju. Arī Latvijas informatīvajā telpā tā diemžēl atrada auglīgu augsni – galvenokārt sociālajā tīklā “Facebook” izveidotajās interešu grupās. Tajās tika izplatīts un lietots apšaubāmas kvalitātes saturs, kas aptvēra kā globāla mēroga, tā vietējo aktīvistu sagudrotas teorijas, kuru fokusā bija iedomātas “vispasaules valdības” centieni iedibināt tehnisko totalitārismu pasaulē, tajā skaitā Latvijā. Šajā kontekstā kā lielākais bēdās tika atspoguļota tieši vakcinācija.

Attēls – publikācija par “Tautas varas fronte” mītiņu. Ekrānuzņēmums no interneta vietnes “sputniknews.lv”.

Aizvadītajā gadā dienests identificēja arī Latvijas mērogam neierasti lielu skaitu visdrīzāk vietējas izcelsmes viltus profilu, kas bija izveidoti sociālajos tīklos “Facebook” un “Twitter”. Viltus profiliem kļūstot aktīviem, dienests par tiem informēja arī sociālo tīklu platformu uzturētājus. VDD veiktā analīze liecina, ka šie profili tika izmantoti, lai izplatītu sazvērētības teorijas, musinātu cilvēkus uz ielu akcijām, kā arī publicētu agresīvus un uz vardarbību vērstus ierakstus. VDD vērtējumā dezinformācijas, sazvērētības teoriju un kļaju melu izplatītāju aktivitātes veicināja kopējās agresivitātes līmeņa pieaugumu Latvijas informatīvajā telpā, augstāko punktu sasniedzot gadumijā.

Sociālo tīklu mērķtiecīgais un sistemātiskais lietojums agresivitāti un vardarbību saturošu komentāru izplatīšanā apliecina, ka ES nepieciešams īstenot noteiktākus un apņēmīgākus pasākumus to darbību reglamentējošu noteikumu izstrādē, lai nepieļautu, ka šo platformu lietotāju dati tiek izmantoti atsevišķu aktīvistu vēlmēs nopelnīt uz reklāmu rēķina un šīs platformas kļūst par dezinformācijas un politiski motivētu informatīvās ietekmes pasākumu nozīmīgu sastāvdaļu. Turklāt VDD vērtējumā jau tuvākajos gados strauju evolūciju piedzīvos mākslīgajā intelektā balstītu risinājumu integrēšana dezinformācijas un viltus ziņu veidošanā un izplatīšanā, kas savukārt radīs aizvien jaunus un jau komplicētākus izaicinājumus Latvijas informatīvās telpas aizsardzībai.

5. EKONOMISKĀ DROŠĪBA

Valsts ekonomiskās suverenitātes aizsardzība arī aizvadītajā gadā bija viens no VDD prioritārajiem darbības virzieniem, dienestam veicot ekonomiskās drošības situācijas izpēti, lai savlaicīgi identificētu un novērstu ārvalstu aktivitātes, kas vērstas uz kontroles iegūšanu pār Latvijas tautsaimniecībai svarīgiem uzņēmumiem vai nozarēm un kuru patiesais nolūks ir ekonomisko instrumentu izmantošana ģeopolitisko interešu realizēšanai. Līdzīgi kā citus gadus, arī 2020. gadā VDD uzmanības centrā bija finanšu sektors, investīcijas, tranzīts un enerģētika – jomas, kuras pakļautas lielākajiem drošības riskiem.

Aizvadītajā gadā ekonomiskos procesus Latvijā ietekmēja vairāki notikumi, kuru attīstības un seku prognozēšana bija apgrūtināta. Pirmkārt, Latvijas, tāpat kā daudzu citu valstu, ekonomiku skāra Covid-19 krīze, uz virkni tautsaimniecības nozaru atstājot sevišķi nelabvēlīgu ietekmi. Otrkārt, notikumi Baltkrievijā bija uzskatāms apliecinājums tam, cik neprognozējama ir ekonomiskā sadarbība ar trešajām valstīm, kuru ekonomika ir pārkārtota t.s. varas elites interešu protekcionismam, pretēji brīvā tirgus principiem. Treškārt, 2020. gadā izaicinājumus turpināja radīt 2019. gada nogalē

ASV Ārvalstu aktīvu kontroles biroja (ang. val. *Office of Foreign Assets Control*, turpmāk – OFAC) noteiktās sankcijas. VDD sekoja līdzi finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku reakcijai uz sankciju noteikšanu un monitorēja situācijas attīstību pēc to ieviešanas, lai novērstu riskus valsts ekonomiskās drošības interesēm. Par gūtajiem secinājumiem VDD informēja valsts augstākās amatpersonas.

Aizvadītajā gadā panākumiem vainagojās Latvijas institūciju kopīgi ieguldītais darbs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas sistēmas pilnveidošanā, Latvijai veiksmīgi pierādot savas spējas šāda veida noziedzīgu nodarījumu novēršanā un nostiprinot reputāciju starptautiskās sabiedrības un ārvalstu investoru acīs.

Vienlaikus VDD turpināja ārvalstu investoru un patiesā labuma guvēju pārbaudes nacionālajai drošībai nozīmīgos darījumos. Arī 2020. gadā dienesta redzeslokā nonāca iespējami starptautisko sankciju pārkāpumi, kuru izmeklēšana saglabās augstu prioritāti arī šogad.

Tāpat VDD dienaskārtībā bija Latvijas dabasgāzes tirgū un elektroenerģijas nozarē notiekošie procesi.

Finanšu drošība

Aizvadītajā gadā finanšu nozare bija starp tām jomām, kas saskārās ar jauniem izaicinājumiem saistībā ar Covid-19 pandēmiju un tās pārvarēšanai ieviestajiem drošības pasākumiem. Lielākā daļa finanšu iestāžu gan ļoti ātri spēja pielāgoties jaunajiem apstākļiem un nodrošināt pieeju gandrīz visiem pakalpojumiem attālināti.

Finanšu nozarē 2020. gadā vairākas starptautiskās institūcijas novērtēja Latvijas progresu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas sistēmas pilnveidošanā. Pateicoties kopīgam un neatlaidīgam darbam, sākotnēji identificētie riski Latvijas finanšu nozarē tika būtiski samazināti, kā rezultātā Latvija saņēma atzinīgu starptautisko institūciju novērtējumu.

Eiropas Padomes ekspertu grupas “Moneyval”⁹ novērtējuma ziņojumā par Latvijas atbilstību finanšu nozares uzraudzības jomā noteiktajiem standartiem tika apliecināts, ka Latvijā ar pieņemtajiem finanšu nozares likumu grozījumiem un papildu resursu iedalīšanu kontrolējošajām institūcijām ir panākts atbilstošs normatīvais un sistēmiskais ietvars, lai turpmāk uzraugošās un kontrolējošās iestādes varētu efektīvi cīnīties pret t.s. naudas “atmazgāšanu”. Savukārt starptautiskā Finanšu darījumu darba grupa (FATF) aizvadītajā gadā pieņēma lēmumu nepakļaut Latviju pastiprinātai uzraudzībai.

Pēc FATF pozitīvā lēmuma Latvijas atbildīgās institūcijas uzsāka darbu pie nākamo aktivitāšu plānošanas, kā rezultātā tika izstrādāts un apstiprināts turpmāk veicamo pasākumu un uzdevumu plāns¹⁰, nosakot par to izpildi atbildīgās institūcijas. Īstenojot šajā plānā noteiktos mērķus, VDD 2020. gadā organizēja vairākus apmācību seminārus, lai stiprinātu finanšu un kapitāla nozarē strādājošo amatpersonu informētību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanu, tādējādi veicinot arī vispārējo finanšu noziegumu izmeklēšanas kvalitāti.

Stiprinot Latvijas finanšu un kapitāla tirgus ilgtspējīgu darbību un reputāciju, VDD turpināja aktīvu sadarbību ar Finanšu un kapitāla tirgus komisiju (turpmāk – FKTK), sniedzot atzinumus par kredītiestāžu potenciālo būtiskas līdzdalības investoru atbilstību Kredītiestāžu likumā noteiktajām prasībām. Cieša sadarbība ar FKTK, kā

“Moneyval” un FATF pozitīvie novērtējumi apliecina, ka Latvija ir spējīga īsā laikā identificēt un novērst būtiskas nepilnības, nākotnē pozicionējot Latvijas finanšu sistēmu kā zema riska jurisdikciju, kas ilgtermiņā valstij ļaus palielināt savu konkurētspēju globālajos finanšu tirgos.

arī Ārlietu ministriju un Finanšu izlūkošanas dienestu (turpmāk – FID) tika uzturēta arī starptautisko un nacionālo sankciju piemērošanas jomā.

Tāpat VDD turpināja attīstīt sadarbību ar FID Sadarbības koordinācijas grupas un Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupas ietvaros, kā arī kriminālprocesu izmeklēšanā. 2020. gadā no FID tika saņemti un izvērtēti 47 ziņojumi par darījumiem, kuros ir saskatāmas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas pazīmes.

Ciešā sadarbībā ar FID arī tika pabeigts darbs pie terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējuma, kas tika iekļauts Nacionālajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas risku novērtēšanas ziņojumā par 2017. – 2019. gadu, kā arī izstrādāti metodiskie materiāli Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem (turpmāk – Likuma subjekti).

Jāatzīmē, ka īstenoto pasākumu rezultātā aizvadītajā gadā pieauga arī Likuma subjektu sniegto ziņojumu skaits par iespējamajiem terorisma finansēšanas riskiem un starptautisko sankciju pārkāpumiem, kas VDD vērtējumā uzskatāmi liecina par efektivitātes pieaugumu finanšu iestāžu iesaistē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā.

Nākamajos gados Latvijas bankām un citām finanšu iestādēm būs jāturpina izmantot uz riskiem balstītu pieeju savu potenciālo un esošo klientu izvērtēšanā, mazinot augsta riska kapitāla klātbūtni, ko veicina ekonomiskās saites un atsevišķu tautsaimniecības nozaru ekonomiskā atkarība no tādām valstīm kā Krievija un citas NVS valstis.

⁹ Eiropas Padomes ekspertu komiteja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanai.

¹⁰ Ministru kabineta 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 “Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam”.

Investoru pārbaudes

Neraugoties uz Covid-19 radītajiem izaicinājumiem, aizvadītajā gadā aktualitāti saglabāja potenciālo ārvalstu investoru pārbaudes, dienestam vērtējot ar investīcijām saistītos riskus un ietekmi uz nacionālās drošības interesēm.

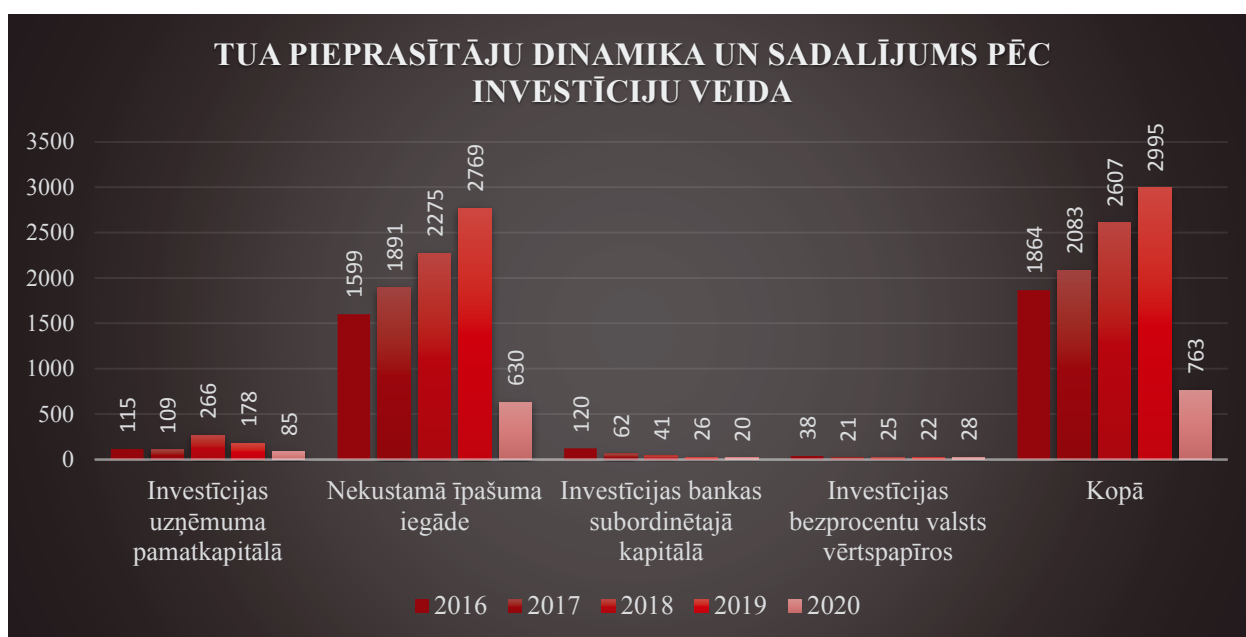
Šajā dabības virzienā dienests turpināja veikt to ārzemnieku pārbaudes, kuri Latvijā apmaiņā pret investīcijām vēlas saņemt termiņuzturēšanās atļauju (turpmāk – TUA), sniedzot atzinumu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (PMLP) lēmuma pieņemšanai. Tāpat dienests veica atbilstošus pasākumus, lai sniegtu vērtējumu par patiesā labuma guvējiem un darījuma ietekmi uz nacionālo drošību.

Aizvadītajā gadā VDD kopumā pārbaudīja 763 TUA pieprasītājus (kopskaitā iekļauti arī investoru laulātie un to nepilngadīgie bērni). 514 jeb 67% minēto personu TUA Latvijā pieprasīja atkārtoti saistībā ar 2015. gadā iegūtās uzturēšanās atļaujas derīguma termiņa beigšanos. Savukārt

pirmo reizi uz TUA apmaiņā pret investīcijām Latvijā aizvadītajā gadā pretendēja 249 personas.

Investoru skaita kritums, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, galvenokārt saistāms ar Covid-19 pandēmiju, kas tiešā veidā ietekmēja personu iecelšanas iespējas investīciju veikšanai un TUA pieprasīšanai Latvijā. Vienlaikus investoru skaita samazināšanās saistāma arī ar salīdzinoši nelielo investoru skaitu 2015. gadā un līdz ar to mazāku atkārtotu TUA pieprasījumu skaitu.

Aizvadītajā gadā pieauga tendence, ka personas, kuras pirms tam apmaiņā pret investīcijām ieguvušas TUA, pieprasa pastāvīgo uzturēšanās atļauju (turpmāk – PUA). VDD pārbaudīja 333 šādas personas. PUA iegūšana papildus citām priekšrocībām dod iespēju nemaksāt ikgadējo iemaksu 1000 eiro apmērā, kas jāveic TUA reģistrēšanai. Tāpat piecus gadus pēc PUA iegūšanas personām paveras iespēja pretendēt uz Latvijas pilsonību.

Nemainīgi lielākā interese ārvalstnieku vidū bija iegūt TUA, pamatojoties uz nekustamā īpašuma iegādi Latvijā – 2020. gadā pirmreizēji uz šāda pamata tika pieprasītas 169 TUA. Nākamā izplatītākā pozīcija bija TUA apmaiņā pret investīcijām uzņēmuma pamatkapitālā, kur pirmreizēji pieprasīta 71 TUA. Apmaiņā pret investīcijām banku subordinētajā kapitālā TUA pērn pirmreizēji netika pieprasītas, savukārt apmaiņā pret investīcijām bezprocentu valsts vērtspapīros pirmreizēji tika pieprasītas 9 TUA.

Uz TUA pretendējošo ārvalstu investoru biežākās izcelsmes valstis aizvadītajā gadā saglabājās nemainīgas. Arvien lielāko daļu no VDD pārbaudīto ārvalstu investoru kopskaita veidoja Krievijas pilsoņi (364 jeb 48% no kopskaita). Tiem pēc īpatsvara sekoja Ukrainas pilsoņi (64 jeb 12% no kopskaita), Vjetnamas pilsoņi – 59 jeb 11% un Ķīnas pilsoņi – 31 jeb 6%. Tāpat var atzīmēt, ka interese saņemt TUA apmaiņā pret investīcijām bija arī 60 personām

no valstīm ar teroristu grupējumu paaugstinātu klātbūtni vai citiem ar terorismu saistītiem riskiem.

Balstoties uz iegūto informāciju, aizvadītajā gadā dienests rosināja TUA nepiešķirt 18 ārvalstniekiem. Tāpat, turpinot arī to ārvalstnieku, kuri TUA saņēmuši iepriekš un kuri veic tās ikgadējo reģistrāciju, atkārtotu izvērtēšanu, dienests rosināja piešķirto TUA anulēt diviem ārvalstniekiem.

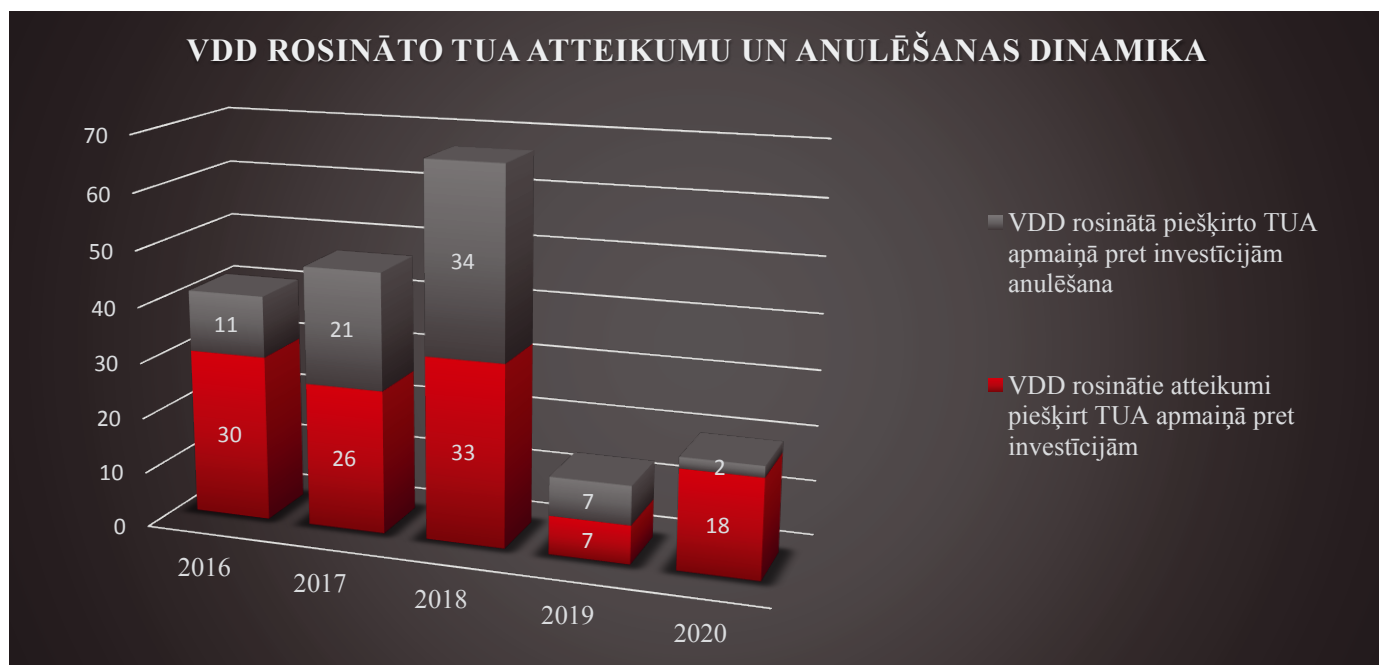
Vērtējot pēdējo piecu gadu posmu, pēdējos divos gados VDD nepieciešamība rosināt PMLP atteikt vai anulēt personām TUA apmaiņā pret investīcijām ir šķietami samazinājusies. Tomēr tas ir skaidrojams ar ieviestajiem mehānismiem VDD sadarbībā ar PMLP, kuru ietvaros PMLP noteiktos gadījumos anulē vai atsaka TUA bez VDD atzinuma, piemēram, ja investors atteicies sniegt VDD papildus pieprasīto informāciju, slēpis vai apzināti sniedzis nepatiesu informāciju. Līdz ar to faktiskais TUA atteikšanas

un anulēšanas gadījumu skaits nav būtiski samazinājies.

Atteikuma vai anulēšanas nepieciešamību pamatā noteica VDD rīcībā esoša negatīva rakstura informācija un konstatētie riski Latvijas nacionālajai drošībai, kas ir tiesisks pamats ierobežot ārzemnieku atrašanos Latvijā, tajā skaitā arī liegt tiesības iegūt TUA.

Negatīvo atzinumu pamatā 2020. gadā galvenokārt bija izlūkošanas un ekonomiskie riski, atsevišķos gadījumos pastāvēt abiem.

Izlūkošanas riski bija saistīti ar dienesta rīcībā esošu informāciju, kas liecina, ka TUA pretendents tiek vai var tikt izmantots ārvalstu specdienestu aktivitātēs, kas vērstas pret Latvijas interesēm. Savukārt riski ekonomiskajai drošībai lielākoties bija saistīti ar aizdomām par iespējamu nelegālu finanšu līdzekļu legalizāciju, iegādājoties ekskluzīvus nekustamos īpašumus un veicot investīcijas uzņēmumu pamatkapitālos.

Baltkrievijas pilsoņu pārbaudes

Ņemot vērā situācijas saasināšanos Baltkrievijā pēc 9. augustā notikušajām prezidenta vēlēšanām, aizvadītajā gadā viens no VDD uzdevumiem ciešā sadarbībā ar Latvijas vēstniecību Baltkrievijā bija izvērtēt to Baltkrievijas pilsoņu pieteikumus, kuri tā dēvētās patvēruma programmas ietvaros vēlējās saņemt vīzu ieceļošanai Latvijā.

Šī programma Baltkrievijas pilsoņiem dod iespēju pieprasīt Latvijas ilgtermiņa vīzu, pamatojoties uz humāniem apsvērumiem, proti, saistībā ar esošiem vai iespējamiem draudiem veselībai un dzīvībai, bailēm no vajāšanas un vardarbības un citiem apstākļiem, kuru dēļ personai nav droši uzturēties Baltkrievijā. Tāpat Baltkrievijas pilsoņi

var pieprasīt termiņuzturēšanās atļauju, lai pārceltu savu uzņēmējdarbību uz Latviju, radot vai attīstot inovatīvu informācijas tehnoloģiju produktu.

VDD aizvadītajā gadā saņēma informāciju par vairāk nekā 130 Baltkrievijas pilsoņiem, kuri vēlējās saņemt humanitāro vīzu ieceļošanai Latvijā. VDD pārbaudot šīs personas, trīs gadījumos saistībā ar konstatētiem riskiem tika sniegta negatīva atbilde.

Aizvadītajā gadā pēc situācijas saasināšanās Baltkrievijā aktualizējās jautājums par vairāku Baltkrievijas uzņēmumu vēlmi pārcelt savu darbību uz Latviju. Vairāki uzņēmumi izrādīja vēlmi pārcelt visu saimniecisko darbību uz Latviju,

bet atsevišķi uzņēmumi to vēlējās darīt formāli, lai varētu izmantot Latviju tikai kā uzņēmuma juridisko reģistrācijas vietu un izmantot Latvijas finanšu sistēmu. VDD sadarbībā ar citām institūcijām (Ārlietu ministriju, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, FKTK un Finanšu nozares asociāciju) vērtēja šo uzņēmumu patieso vēlmi darboties uzņēmējdarbībā, lai novērstu ļaunprātīgu Latvijas finanšu sistēmas izmantošanu. Pārbaudot personas no Baltkrievijas, kuras vēlējās pārcelt savu uzņēmējdarbību uz Latviju, VDD sniedza 36 pozitīvas atbildes saistībā ar uzturēšanās atļaujas izsniegšanu.

Tranzīts

Līdzīgi kā citās nozarēs, Covid-19 pandēmija vēl skaidrāk akcentēja arī līdzšinējos problēmjautājumus tranzīta nozarē.

Šajā jomā VDD aktīvi sekoja līdzi Latvijas lielo ostu darbībai kontekstā ar kopējām kravu plūsmas un apjoma dinamikas tendencēm Baltijas jūras austrumu krasta ostās. Tāpat VDD uzmanības lokā bija dzelzceļa nozarē notiekošie procesi, tostarp projekta “*Rail Baltica*” attīstība. VDD pievērsa uzmanību arī autopārvadājumu nozarei un aviācijas kravu pārvadājumiem, kas Covid-19 pandēmijas laikā nodrošina to, lai aviācijas nozare neapstātos pavisam.

Aizvadītajā gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, Latvijas tranzīta nozares problemātiskais punkts bija nepamatotā paļaušanās uz Krievijas energoresursu kravu transportēšanu, ignorējot notikušās pārmaiņas Krievijā, kas skaidri signalizēja, ka situācija ir neatgriezeniski mainījies un ir laiks domāt par cita veida kravām un biznesa virzieniem. VDD šo problemātiku pastāvīgi aktualizēja arī aizvadītajā gadā, sniedzot informāciju lēmumu pieņēmējiem. Krievija turpināja sistemātiski īstenot stratēģisko mērķi par kravu plūsmas pārvirzīšanu no Baltijas valstu ostām uz savējām, kas tai ilgtermiņā ir ekonomiski pamatots solis. VDD veiktā analīze liecina, ka vienlaikus šādai rīcībai saskatāmi arī politiski mērķi, proti, pārbaudīt Latvijas reakciju un spēju pielāgoties sarūkošajam kravu apjomam ostās un dzelzceļā.

Alternatīvu kravu izcelsmes avotu atrašana un jaunu biznesa virzienu attīstība tranzīta jomā ir sarežģīta un laikietilpīga, bet nav neiespējama. Par to liecina aizvadītajā gadā īstenotais projekts, nogādājot smagās automašīnas treileri no Krievijas uz Liepājas ostu uz speciālas platformas pa dzelzceļa sliedēm. Latvijā tas bija pirmais gadījums, lai gan Eiropā šādi pārvadājumi tiek veikti jau vairākus gadu desmitus, jo tie ir videi draudzīgāki un palīdz atslogot autoceļus no kravu transporta. Lai šis gadījums nepaliktu kā vienīgais eksperiments, Latvijai ir jāiegulda resursi infrastruktūras izveidē, kā arī jāveic precizējumi normatīvo aktu bāzē.

Baltkrievijas pilsoņu kopumu, kas aizvadītajā gadā vēlējās saņemt vīzu ieceļošanai Latvijā, galvenokārt veidoja uzņēmēji, kuri vēlas pārcelt vai attīstīt uzņēmējdarbību Latvijas jurisdikcijā, mazkvalificētu profesiju pārstāvji, kā arī bezdarbnieki.

Pārbaudot Baltkrievijas pilsoņus, kuri vēlējās izmantot patvēruma programmas sniegtās iespējas, VDD vadījās no dažādiem kritērijiem, tostarp vērtējot riskus šo programmu izmantot ļaunprātīgi, kā arī ārvalstu specdienestu interesēs. Tāpat VDD vērtēja to, lai šīs programmas ietvaros Latvijā neiecelotu radikāli noskaņotas personas.

Ilustratīvs foto, VDD

Šim projektam, ja tas attīstīsies, nākotnē būs cieša saistība ar “*Rail Baltica*” projektu. Proti, šādiem multimodāliem¹¹ kravu pārvadājumiem gan austrumu – rietumu, gan ziemeļu – dienvidu virzienā būtu jāsatiekas Salaspils multimodālajā kravas terminālī, ko plānots attīstīt projekta “*Rail Baltica*” ietvaros. Latvijai tuvākajos gados ir jāpanāk daudz redzamāks progress ne tikai visa projekta īstenošanā, bet jo īpaši Salaspils termināļa un loģistikas centra attīstībā.

Tranzīta nozares darbību aizvadītajā gadā negatīvi ietekmēja Covid-19 pandēmijas radītās sekas un neskaidrība par ekonomiskās aktivitātes atjaunošanos. Līdz ar to lielajiem, valstij piederošajiem transporta nozares uzņēmumiem radās nepieciešamība pēc valsts finansiālā atbalsta. VDD vērtējumā uzņēmumiem piešķirto valsts budžeta līdzekļu efektīva izmantošana un izlietojuma kontrole ir svarīgs ekonomiskās drošības jautājums.

Ekonomiskos procesus Latvijā aizvadītajā gadā turpināja ietekmēt arī 2019. gada beigās ASV OFAC noteiktās sankcijas. VDD regulāri ieguva informāciju par aktuālo situāciju Ventspils ostā, ko vistiešāk skāra šīs sankcijas, un informēja valsts augstākās amatpersonas.

¹¹ Multimodāls kravas pārvadājums – tāds kravas pārvadājums, kad kravas transportēšanai no sākuma līdz gala punktam tiek izmantoti vismaz divi transporta veidi.

Enerģētiskā drošība

Enerģētiskās drošības jomā VDD fokusējās uz dabasgāzes tirgū notiekošajiem procesiem gan Latvijā, gan vērtējot energoresursu tirgus globālās attīstības tendences, pievēršot īpašu uzmanību Baltijas jūras reģionam. Tāpat VDD sekoja līdzī elektroenerģijas tirgus tendencēm kontekstā ar Baltijas valstu centieniem pievienoties Rietumeiropas elektroenerģijas tīklam.

Aizvadītajā gadā dabasgāzes pārvades jomā tika noslēgti divi ekonomiskajai drošībai nozīmīgi darījumi. To rezultātā Krievijas enerģētikas uzņēmums “Gazprom”, kā arī uzņēmums “Marguerite Gas I S.a.r.l.”, kas pārstāv finanšu fonda “Marguerite” intereses, pārdeva tiem piederošās dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operatora AS “Conexus Baltic Grid” akcijas.

VDD savas kompetences ietvaros veica potenciālo AS “Conexus Baltic Grid” investoru izvērtēšanu un sniedza rekomendācijas lēmumu pieņēmējiem. “Marguerite Gas I S.a.r.l.” piederošās AS “Conexus Baltic Grid” akcijas iegādājās Japānas daudznozaru kompāniju “Marubeni Corporation” pārstāvošais finanšu fonds “MM Infrastructure Investments Europe Limited”. Savukārt Latvijas valsts pieņēma lēmumu iegādāties “Gazprom” piederošās akcijas. Iegādājoties akcijas no “Gazprom”, Latvijas valsts caur tai piederošo uzņēmumu AS “Augsprīgu tīkls” ir kļuvusi par lielāko AS “Conexus Baltic Grid” akcionāru.

VDD vērtējumā šis darījums stiprinās valsts enerģētisko drošību, jo līdz ar izšķirošas ietekmes iegūšanu AS “Conexus Baltic Grid” valstij būs lielāka atbildība un kontrole pār lēmumu pieņemšanu dabasgāzes pārvades jomā. AS “Conexus Baltic Grid” kontrolē nozīmīgu kritisko infrastruktūru – maģistrālos gāzes vadus un Inčukalna pazemes gāzes krātuvi. Darījums ir vērtējams pozitīvi arī dabasgāzes tirgus liberalizācijas kontekstā, jo tagad AS “Conexus Baltic Grid” kā pārvades operatoram būs vienādas pozīcijas pret visiem tirgus dalībniekiem, kas izmanto Latvijas infrastruktūru dabasgāzes piegādēm.

Elektroenerģijas jomā aizvadītajā gadā aktualitāti saglabāja jautājums par vienotu Baltijas valstu pieeju elektroenerģijas tirdzniecībā ar trešajām valstīm. Šis jautājums īpaši nozīmīgs kļuva pēc tam, kad darbu sāka Astravjēcas atomelektrostacija Baltkrievijā. Tajā brīdī

Ilustratīvs foto, Rihards Rudzis/Momenti.lv.

Lietuva, kas jau iepriekš bija solījusi boikotēt Astravjēcas atomelektrostacijā saražoto elektroenerģiju, pārtrauca elektroenerģijas importu no trešajām valstīm¹² caur Baltkrieviju uz Baltijas valstīm. Lietuvas lēmums bija pamatots ar bažām par Astravjēcas atomelektrostācijas celtniecības procesā ievērotajiem drošības standartiem.

Likumsakarīgi arī Latvija apliecināja nostāju atteikties no Astravjēcas atomelektrostacijā saražotās elektroenerģijas. VDD vērtējumā ir jāturpina īstenot mērķtiecīgi pasākumi, lai ilgtermiņā mazinātu atkarību no elektroenerģijas importa no trešajām valstīm. Tāpat ir jāturpina virzība uz Baltijas valstu stratēģisko mērķi – 2025. gadā veikt savu elektroenerģijas tīklu atdalīšanu no BRELL¹³ enerģētiskā loka, vienlaikus pievienojoties kopējam Rietumeiropas elektroenerģijas tīklam.

Papildus, lai palielinātu enerģētisko drošību un vienlaikus samazinātu elektroenerģijas deficītu, Latvijai ir jāattīsta jaunas elektroenerģiju ģenerējošas jaudas.

¹² Galvenokārt no Krievijas, kā arī Baltkrievijas.

¹³ BRELL enerģētiskais loks ir saglabāties vēl kopš PSRS laikiem. Tas balstās uz Baltkrievijas, Krievijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas kopīgi parakstītu līgumu par visu šo valstu elektrotīklu darbības savstarpējo sinhronizāciju un darbību vienotā režīmā.

RĪCĪBA TERORA AKTA GADĪJUMĀ

Ilustratīvs foto, VDD

6. PRETTERORISMS

Aizvadītajā gadā teroristi turpināja radīt apdraudējumu Eiropas valstu drošībai un vairākās Eiropas valstīs pastāvēja paaugstināti terorisma draudi. Nozīmīgākos draudus Eiropas drošībai 2020. gadā, līdzīgi kā citus gadus, radīja islāmistu teroristu grupējums *Daesh*, kura sludinātā ideoloģija veicināja Eiropas musulmaņu radikalizēšanos un iesaistīšanos teroristiskās aktivitātēs. Uzbrukumus arī aizvadītajā gadā galvenokārt veica tā dēvētie pašmāju teroristi, kuri pārsvarā radikalizējušies teroristu grupējumu propagandas ietekmē, taču nav tieši ar šiem grupējumiem saistīti.

Teroristu grupējumiem *Daesh* un *Al-Qaeda* 2020. gadā nebija pietiekamu resursu un kaujas spēju, lai plānotu uzbrukumus Eiropā. Vienlaikus grupējumu sludinātā ideoloģija atsevišķus radikālus pamudināja veikt uzbrukumus civiliedzīvotājiem to masveida pulcēšanās vietās, kā arī vērsties pret tiesībsardzības iestāžu amatpersonām.

Eiropā arī aizvadītajā gadā paaugstinātā līmenī saglabājās labējo ekstrēmistu radītie terorisma draudi. Šīs ideoloģijas pārstāvji veica un plāvoja teroristiskus uzbrukumus etniskajām minoritātēm.

Latvijā 2020. gadā saglabājās zems terorisma draudu līmenis. VDD turpināja pievērst pastiprinātu uzmanību radikalizācijas riska grupām un iegūt informāciju par personām, kuru uzvedībā identificētas radikalizācijas pazīmes. Dienests veica atbilstošus pasākumus, lai novērstu šo personu iesaistīšanos vardarbīgās aktivitātēs.

2020. gadā VDD turpināja darbu visos pretterorisma virzienos, veicot preventīvo un reaģēšanas pasākumu plānošanu, apstieidzošas informācijas iegūšanu, pretterorisma pasākumos iesaistīto institūciju sadarbības un reaģēšanas spēju pilnveidošanu, sprāgstvielu prekursoru kontaktpunkta darbības nodrošināšanu, kā arī darbu ar terorisma riska objektiem.

Saistībā ar Covid-19 pandēmiju un valstī ieviestajiem epidemioloģiskās drošības pasākumiem dienests atsevišķas 2020. gadā plānotās aktivitātes, piemēram, pretterorisma mācības ar pilna spēka izvēršanos, atcēla. Vienlaikus jānorāda, ka Covid-19 pandēmija nav būtiski ietekmējusi pretterorisma sistēmas attīstību, un VDD, ievērojot valstī noteiktās epidemioloģiskās drošības prasības, turpināja mērķtiecīgu starpinstitucionālo sadarbību pretterorisma sistēmas pilnveidošanā.

Terorisma draudu tendences Eiropā

Arī aizvadītajā gadā vairākām Eiropas valstīm bija jārēķinās ar paaugstinātiem terorisma draudiem. Kopumā 2020. gada laikā Eiropā notika 16 teroristiski uzbrukumi, no kuriem 15 veica islāma ekstrēmisti, bet vienu – labējais ekstrēmists. Savukārt vēl 19 teroristu plānotus uzbrukumus pretterorisma pasākumos iesaistītajām institūcijām izdevās novērst. 15 no novērstajiem uzbrukumiem bija plānojuši islāma ekstrēmisti, diviem uzbrukumiem bija gatavojušies labējie ekstrēmisti un diviem – kreisie ekstrēmisti.

Lai arī aizvadītajā gadā teroristi Eiropā īstenoja divreiz lielāku uzbrukumu skaitu nekā 2019. gadā, tikai viens no tiem ir vērtējams kā salīdzinoši plaša mēroga terora akts, bet pārējie – kā maza mēroga incidenti. Tādējādi uzbrukumu skaita pieaugums pats par sevi neliecina par terorisma draudu pieaugumu Eiropā.

Bruņoto konfliktu zonās bāzētie teroristu grupējumi aizvadītajā gadā centās īstenot vietēja mēroga mērķus un tiešā veidā uzbrukumu plānošanai Eiropā nepievērsās. Mazinoties Sīrijas bruņotā konflikta ietekmei uz terorisma draudu situāciju Eiropā, par galvenajiem terorisma draudu subjektiem ir kļuvuši pašmāju teroristi – Eiropas valstīs dzimušas, augušas un socializējušās personas, kuras pievērsušās islāma radikālajai interpretācijai un veic teroristiskas darbības pēc pašu iniciatīvas. Kaut arī pašmāju teroristi parasti nedarbojas teroristu grupējumu uzdevumā, uzbrukumus tie veic, iespējams, nevis no teroristu grupējumu *Daesh* un *Al-Qaeda* iepriekšējos gados internetā izplatītajiem propagandas materiāliem.

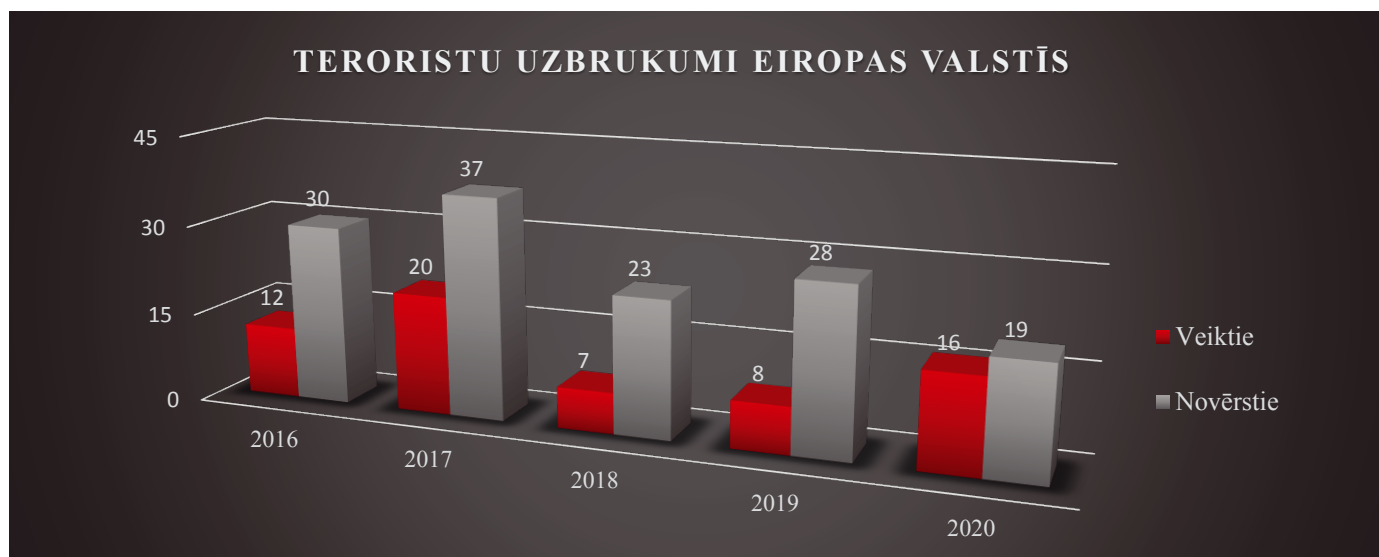
Tīmeklī pieejamie teroristu propagandas materiāli arī aizvadītajā gadā bija galvenais radikalizāciju veicinošais

faktors. Šajos propagandas materiālos ir iekļauta ne vien ideoloģiskā motivācija, bet arī praktiski padomi terora aktu veikšanai.

Vairākās valstīs terorisma draudus turpināja radīt arī labējie ekstrēmisti. Aizvadītajā gadā Eiropā notika viens labējā ekstrēmista veikts terora akts¹⁴, kā arī vismaz divus labējo ekstrēmistu organizētus uzbrukumus pretterorisma pasākumos iesaistītajiem dienestiem izdevās novērst vēl plānošanas stadijā. Papildus jāatzīmē, ka aizvadītajā gadā Vācijā un Lielbritānijā trīs labējo ekstrēmistu grupējumi (*Combat 18* Vācijā, *Sonnenkrieg Division* un *Feuerkrieg Division* Lielbritānijā) tika iekļauti aizliegto organizāciju sarakstā līdzās islāmistu teroristu grupējumiem. Saistībā ar minētajiem apstākļiem aizvadītajā gadā Eiropā pieauga labējo ekstrēmistu arestu skaits, kas bija saistīti ar aizdomām par teroristisku noziegumu veikšanu.

Civiliedzīvotāji masveida pulcēšanās vietas un tiesībsardzības iestāžu amatpersonas – policisti un ieslodzījuma vietu apsargi, – arī aizvadītajā gadā bija divi galvenie islāmistu teroristu uzbrukuma mērķi. Vienlaikus par uzbrukuma mērķiem tika izraudzīti arī citu sabiedrības grupu pārstāvji. Divi islāmistu uzbrukumi bija vērsti pret islāma kritiķiem un viens – pret kristīgās baznīcas apmeklētājiem. Savukārt labējie ekstrēmisti primāri vērsās pret dažādu etnisko minoritāšu pārstāvjiem.

2020. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, uzbrukumu veikšanai teroristi galvenokārt izmantoja vienkāršas metodes. 12 uzbrukumos teroristi izmantoja dažāda veida asus priekšmetus, divos uzbrukumos lietoja šaujamieročus, savukārt divus uzbrukumus veica, izmantojot transportlīdzekli.

¹⁴ Apšaudes Vācijas pilsētā Hānavā 2020. gada 19. februārī.

Terorisma draudu tendences Latvijā

Latvijā aizvadītajā gadā terorisma draudu līmenis saglabājās zems. Mūsu valstī nenotika terora akti un netika konstatēta teroristu grupu vai atsevišķu teroristu darbība. Nozīmīgākos riskus turpināja radīt personas, kuru uzvedībā konstatētas radikalizācijas pazīmes un kuras veido un uztur kontaktus ar teroristisku vai ekstrēmi noskaņotu organizāciju pārstāvjiem ārvalstīs, kā arī tie Latvijas musulmaņu kopienas locekļi, kuri savulaik aizceļoja uz bruņotā konflikta skarto Sīriju un Irāku, lai pievienotos teroristiskajam grupējumam *Daesh*.

Latvijas musulmaņu kopienas aktivitāšu līmenis aizvadītajā gadā saglabājās zems, un tam nebija ietekmes uz drošības situāciju Latvijā. Valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā musulmaņu kopienas organizācijas vēl vairāk samazināja savu aktivitāti. Tāpat VDD nekonstatēja radikalizācijas tendenču pieaugumu kopienā.

Vienlaikus dienesta redzeslokā arī aizvadītajā gadā turpināja atrasties atsevišķas personas, kuras izrādījušas pastiprinātu interesi par islāma radikālo interpretāciju.

Radikalizācija noteiktu apstākļu ietekmē var skart jebkuru sabiedrības locekli, neatkarīgi no vecuma, izglītības līmeņa, nodarbošanās, finansiālā stāvokļa, tautības, reliģiskās piederības, psihiskās veselības un citiem faktoriem. Tomēr, kā liecina citu valstu pieredze, galvenā radikalizācijas riska grupa joprojām ir konvertīti jeb tā dēvētie jaunie musulmaņi. Ņemot vērā minēto, VDD arī aizvadītajā gadā turpināja

veikt atbilstošus pasākumus, lai savlaicīgi varētu identificēt iespējamus radikalizācijas gadījumus šajā sabiedrības grupā. Vienlaikus jāatzīmē, ka Latvijas musulmaņu kopienas lūgšanu namos sludinātā islāma interpretācija VDD vērtējumā neveicina konvertītu radikalizāciju.

VDD redzeslokā bija arī atsevišķas personas ar garīgās veselības traucējumiem, par kurām iegūtā informācija liecina par iespējamu radikalizāciju. Nonākšana dažādu vardarbību attaisnojošu ideoloģiju ietekmē ir saistīta ar risku, ka sludinātās idejas var pamudināt personas veikt vardarbīgas aktivitātes.

Radikalizācijas novēršanas pasākumi

Viens no svarīgākajiem VDD darbības virzieniem pretterorisma jomā ir radikalizācijas riskam pakļauto personu identifikācija un radīto draudu novērtēšana, lai savlaicīgi varētu novērst šo personu iesaistīšanos vardarbīgās aktivitātēs.

Aizvadītajā gadā savu darbu turpināja VDD vadītā starpinstitūciju darba grupa “*Prevent*”¹⁵, kuras uzdevums ir koordinēt radikalizācijas novēršanas pasākumus valstī. Darba grupā ir iesaistīti pārstāvji no valsts un pašvaldību institūcijām, kuru ikdienas darbs ir cieši saistīts ar radikalizācijas riskam visvairāk pakļautajām sabiedrības grupām.

Ņemot vērā epidemioloģisko situāciju, aizvadītajā gadā notika divas darba grupas sanāksmes, kuru laikā tika pārrunātas radikalizācijas tendences Eiropā un Latvijā, veikti pasākumi radikalizācijas gadījumu novēršanai, kā arī apspriesti ieteikumi un idejas turpmākajām aktivitātēm.

Līdztekus institūciju sadarbības veicināšanai radikalizācijas novēršanā viens no “*Prevent*” galvenajiem

Tieši radikalizācija jeb vardarbību attaisnojošas ideoloģijas pieņemšana uzskatāma par terorisma galveno cēloni. Lai identificētu un novērstu terorisma draudus pēc iespējas agrīnākā stadijā, VDD rūpīgi vērtē to personu aktivitātes, kuru uzvedībā konstatētas radikalizācijas pazīmes.

Ilustratīvs foto, Racool_studio / Freepik

¹⁵ VDD Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes izveidota darba grupa.

darba virzieniem bija apmācību un semināru organizēšana. “Prevent” izveidotās sadarbības ietvaros VDD aizvadītajā gadā rīkoja informatīvus pasākumus par radikalizāciju vairāku valsts pārvaldes iestāžu amatpersonām.

Līdzīgi kā iepriekšējā gadā, VDD turpināja attīstīt sadarbību arī ar dažādām nevalstiskajām organizācijām, sniedzot informāciju par radikalizācijas riskiem un organizāciju iesaistes iespējām radikalizācijas gadījumu novēršanā.

Preventīvie pasākumi

Aizvadītajā gadā VDD turpināja preventīvo darbu, ar dažādiem pasākumiem stiprinot un pilnveidojot nacionālās pretterorisma sistēmas gatavību novērst un pārvarēt teroristiskus apdraudējumus.

Tā kā iepriekšējā gada decembrī valdība apstiprināja VDD aktualizēto Nacionālo pretterorisma plānu¹⁶, viens no būtiskākajiem dienesta darbiem 2020. gadā bija terorisma draudu novēršanā iesaistīto institūciju individuālo atbalsta plānu pārskatīšana un precizēšana atbilstoši Nacionālajā pretterorisma plānā veiktajām izmaiņām. Institūciju individuālajos atbalsta plānos ir detalizēti noteikta to rīcība paaugstināta, augsta vai īpaši augsta terorisma draudu līmeņa izsludināšanas gadījumā. VDD sniedza iesaistītajām institūcijām atbalstu, kopumā aktualizējot 18 institūciju individuālos atbalsta plānus un tādējādi nodrošinot koordinētāku to iesaisti situācijās, ja Latvijā pieaug terorisma draudu iespējamība.

Tāpat 2020. gadā tika aktualizēta terorisma draudu līmeņu izsludināšanas kārtība¹⁷, kas terorisma draudu paaugstināšanās gadījumā paredz procedūru Nacionālā pretterorisma plāna ieviešanai un sabiedrības informēšanai par konstatēto apdraudējumu un ieteicamajiem pasākumiem sevis pasargāšanai.

Aizvadītajā gadā VDD rīkoja divas Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sanāksmes, lai ar dažādu nozaru ekspertiem apspriestu aktuālās terorisma draudu tendences, VDD veiktās un plānotās aktivitātes pretterorisma jomā, kā arī priekšlikumus pretterorisma sistēmas attīstībai. Šajās sanāksmēs īpaša uzmanība tika veltīta Covid-19 pandēmijas laikā institūciju gūtajām atziņām par dažādiem krīzes vadības risinājumiem, izvērtējot to piemērošanu gadījumos, kas saistīti ar terorismu.

Sprāgstvielu prekursoru aprites kontrole

Terorisma draudu tendences Eiropā un pasaulē liecina, ka teroristi savos uzbrukumos turpina izmantot sprāgstvielas un improvizētas sprāgstierīces. ES kopējās cīņas pret terorismu ietvaros VDD ir noteikts par Latvijas nacionālo kontaktpunktu ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem¹⁸. Komersantiem, kas ir iesaistīti šādu vielu tirdzniecībā, ir pienākums kontaktpunktam ziņot par aizdomīgiem pirkumiem, darījumiem vai zādībām, kas saistītas ar šādām vielām.

Saistībā ar jauno ES regulu par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu¹⁹, kas stājās spēkā 2021. gada 1. februārī, VDD aizvadītajā gadā sagatavoja un ar prekursoru tirdzniecību saistītajiem komersantiem izplatīja informatīvu materiālu par jaunajiem noteikumiem. Tāpat 2020. gadā tika veikta šādu komersantu apzināšana, identificējot vairākus jaunus komersantus, kā arī aktualizētas kontaktpersonas

sadarbībai VDD prekursoru aprites drošības jomā.

Aizvadītajā gadā VDD identificēja, ka kādā no Lietuvā bāzētiem interneta veikaliem, kas piedāvā preces Latvijas, Lietuvas un Polijas tirgū, nelikumīgi tiek piedāvāta iespēja kā dezinfekcijas līdzekli iegādāties neatļautas koncentrācijas ūdeņraža peroksīdu (koncentrācija 12 reizes pārsniedza atļauto normu). Sadarbībā ar Lietuvas nacionālo kontaktpunktu ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar prekursoriem interneta veikalam tika uzlikts naudas sods. VDD un Lietuvas nacionālā kontaktpunkta sadarbības rezultātā minētais produkts tika izņemts no tirdzniecības.

Ilustratīvs attēls, Pixabay.com

¹⁶ Nacionālais pretterorisma plāns ir klasificēts dokuments, kurā noteikti par terorisma draudu novēršanu atbildīgo institūciju veicamie preventīvie pasākumi atbilstoši četriem terorisma draudu līmeņiem.

¹⁷ Ministru kabineta 2007. gada 10. jūlija noteikumi Nr. 485 “Terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtība”.

¹⁸ Sprāgstvielu prekursori – vielas un vielu maisījumi, kas var tikt izmantoti sprāgstvielu izgatavošanai, lai gan tiek tirgoti pavisam citiem mērķiem, piemēram, izmantošanai lauksaimniecībā, būvniecībā vai farmācijā.

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Regula (ES) 2019/1148 par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu.

Ņemot vērā 2020. gada 4. augustā Libānas galvaspilsētā Beirūtā notikušos sprādzienus, kas notika tieši nepareizas sprāgstvielu prekursora (amonija nitrāta) glabāšanas dēļ, VDD veica vairākas aktivitātes saistībā ar līdzīgu objektu drošības pārbaudēm Latvijā. Šo aktivitāšu ietvaros ārpus

kārtas tika apsekots minerālmēslu pārkraušanas un īslaicīgas uzglabāšanas terminālis “Rīga Fertilizer Terminal” Rīgas ostā, kā arī sniegta nepieciešamā informācija dažādām valsts institūcijām un medijiem par amonija nitrāta apriti, uzglabāšanu, pārvadāšanu un šo procesu kontroli Latvijā.

Terorisma riska objektu drošības stiprināšana

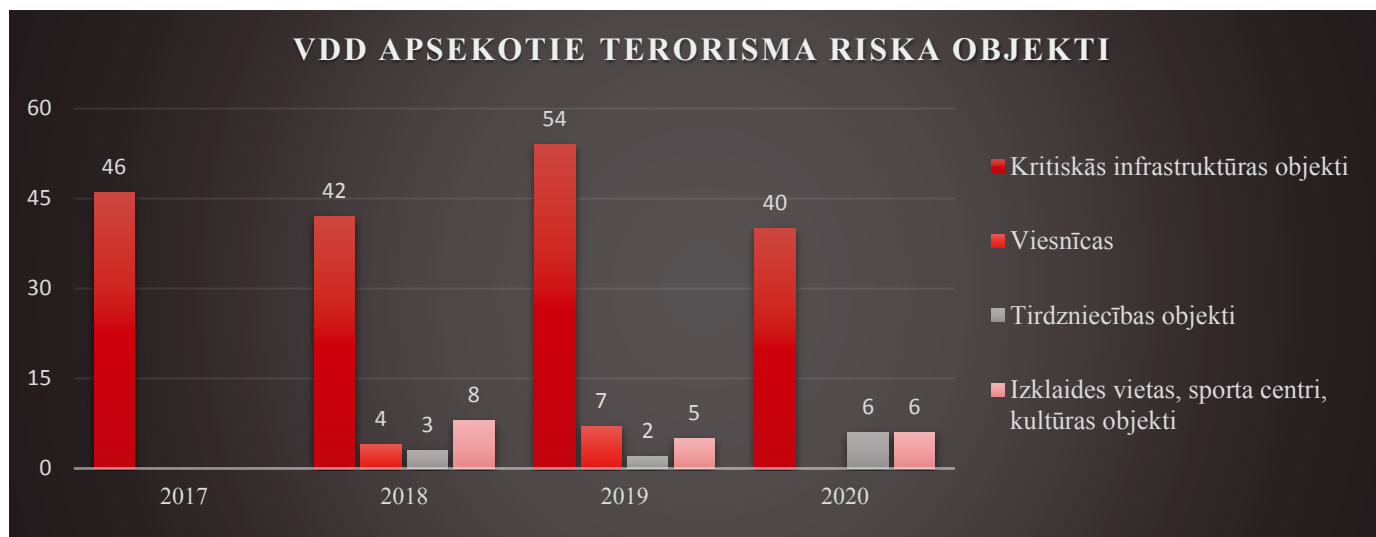
Aizvadītajā gadā VDD turpināja aktīvu darbu terorisma riska objektu drošības jomā. Ņemot vērā terorisma draudu tendences Eiropā, par terorisma riska objektiem ir noteikti kritiskās infrastruktūras objekti²⁰ un cilvēku masveida pulcēšanās vietas²¹. VDD sadarbībā ar abām pārējām valsts drošības iestādēm uzrauga, lai terorisma riska objektos būtu nodrošināti atbilstoši fiziskās drošības pasākumi, kā arī veic pasākumus šo objektu drošības stiprināšanai. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, VDD aizvadītajā gadā veica terorisma riska objektu apsekošanu, izvērtēja objektos ieviestos fiziskās drošības pasākumus un to īstenošanu un sniedza rekomendācijas objektu drošības pilnveidošanai. Tāpat VDD atbilstoši savai kompetencei izvērtēja un apstiprināja objektos par drošību atbildīgās personas, kā arī pārbaudīja personas, kurām nepieciešams piekļūt kritiskās infrastruktūras objektu ierobežotās piekļuves zonām.

Darbs terorisma riska objektu drošības jomā turpinājās arī ārkārtējās situācijas laikā, dienesta amatpersonām apzinot, kā Covid-19 pandēmija un tās pārvarēšanai ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi ietekmējuši objektu darbību un fiziskās drošības pasākumu īstenošanu.

Tāpat dienests riska objektos veica vairākas apziņošanas pārbaudes, lai pārliecinātos par kontaktpersonu sasniedzamību un spēju reaģēt krīzes apstākļos. Aizvadītajā gadā dienests apsekoja 40 kritiskās infrastruktūras objektus, izvērtējot ieviestos drošības pasākumus un to ievērošanu, atbilstošās iekšējās procedūras un ārkārtas situāciju rīcības plānus. Visos gadījumos tika sniegtas rekomendācijas fiziskās drošības pasākumu pilnveidošanai, lai iespējami mazinātu teroristisku uzbrukumu risku. Rekomendācijas galvenokārt bija saistītas ar nepieciešamību pilnveidot iekšējās drošības procedūras, apsardzes darba koordinēšanu vai drošības sistēmas.

Tāpat aizvadītajā gadā VDD apsekoja 12 cilvēku masveida pulcēšanās vietas, tajā skaitā sešus tirdzniecības centrus un sešas izklaides un kultūras vietas. Septiņos gadījumos dienests sniedza rekomendācijas fiziskās drošības pasākumu pilnveidošanai šajos objektos.

Jāatzīmē, ka epidemioloģiskās situācijas ietekmē daudzu cilvēku masveida pulcēšanās objektu, tostarp viesnīcu un kultūras vietu, darbs aizvadītajā gadā ilgstoši bija pilnībā apturēts un to apsekošana nebija tik aktuāla.

²⁰ Kritiskā infrastruktūra ir Latvijas Republikā izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas, kuras ir būtiskas svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanas, kā arī cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās vai sociālās labklājības nodrošināšanai un kuru iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts funkciju īstenošanu.

²¹ Vietas, kur ikdienā uzturas liels skaits cilvēku – lielveikali, tirdzniecības centri, teātri, izklaides un atpūtas centri, sporta centri, koncertzāles.

Reaģēšanas pasākumu pilnveidošana un pretterorisma mācības

Aizvadītajā gadā, balstoties pretterorisma mācībās “Pūlis 2018” un “Pūlis 2019” gūtajos secinājumos, VDD pilnveidoja atbildīgo dienestu rīcības vadlīnijas gadījumam, ja noticis teroristiska rakstura uzbrukums cilvēku masveida pulcēšanās vietā. Aktualizētās vadlīnijas tika saskaņotas ar cietušo glābšanā, seku likvidēšanā un terorisma draudu novēršanā iesaistītajiem dienestiem. Par aktualizētajām vadlīnijām VDD pēc tam organizēja informatīvu semināru operatīvo dienestu Kurzemes reģiona struktūrvienību pārstāvjiem. Lai celtu operatīvo dienestu reaģēšanas spējas reģionālā līmenī, VDD arī turpmāk plāno organizēt informatīvus seminārus dažādos Latvijas reģionos. Pēc iepriekšminētā semināra VDD operatīvo dienestu Kurzemes reģiona struktūrvienību pārstāvjiem rīkoja arī galda jeb teorētiskās mācības, kurās dienestiem bija iespēja pārbaudīt un pilnveidot savu gatavību rīkoties atbilstoši vadlīnijās noteiktajam. Mācību scenārijs paredzēja teroristisku uzbrukumu iedzīvotājiem publiskā vietā, un to gaitā operatīvo dienestu pārstāvji detalizēti prezentēja veicamās darbības, kas saistītas ar informācijas aprites nodrošināšanu, darbību koordināciju notikuma vietā un apdraudējuma pārvarēšanu.

Ilustratīvs foto, pressfoto / Freepik

2020. gadā plānotās ikgadējās, pilsētvidē plānotās nacionāla līmeņa pretterorisma mācības ar pilna spēka izvērsanos un atbildīgo dienestu piedalīšanos, ņemot vērā Covid-19 pandēmijas dēļ noteiktos pulcēšanās ierobežojumus, tika atceltas.

Ārvalstnieku iecelošanas kontrole

Līdztekus radikāli noskaņotu personu apzināšanai Latvijā VDD aizvadītajā gadā turpināja līdzdarboties ārvalstnieku iecelošanas kontrolē, veicot pārbaudes par vīzu un uzturēšanās atļauju pieprasītājiem no valstīm ar teroristu grupējumu paaugstinātu klātbūtni vai citiem ar terorismu saistītiem riskiem. Dienesta kompetencē ir vērtēt, vai šo personu iecelošana un uzturēšanās Latvijā var radīt draudus mūsu valsts drošībai.

Saistībā ar Covid-19 pandēmiju un tās pārvarēšanai ieviestajiem ceļošanas ierobežojumiem aizvadītajā gadā būtiski saruka vīzu un uzturēšanās atļauju pieprasītāju skaits.

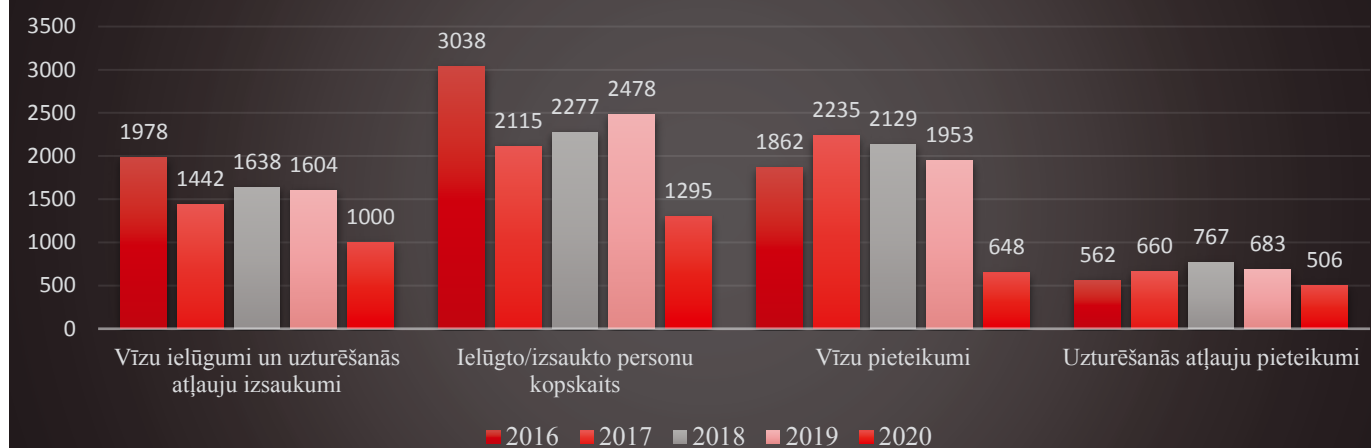
VDD atbilstoši savai kompetencei aizvadītā gada laikā izvērtēja 1000 vīzu ielūgumu un uzturēšanās atļauju izsaukumu pieteikumus kopumā par 1295 ārvalstniekiem no tā dēvētajām terorisma riska valstīm, par kuriem uzaicinātāji no Latvijas pāduši gatavību uzņemties Imigrācijas likumā noteiktās saistības. Tāpat dienests izvērtēja 648 ārvalstnieku pieteikumus vīzai un 506 personu pieteikumus uzturēšanās atļaujai. Tā kā Latvijā izsniegtās vīzas un uzturēšanās atļaujas sniedz iespēju brīvi ceļot arī uz citām Šengenas zonas valstīm, rūpīga vīzu un uzturēšanās atļauju pretendentu pārbaude ir svarīgs priekšnoteikums ne tikai nacionālās, bet arī Eiropas drošības nodrošināšanas kontekstā. Aizvadītajā

gadā veikto pārbažu rezultātā VDD 143 gadījumos rosināja atteikt vīzas izsniegšanu, bet 11 gadījumos – sniedza specifiskus norādījumus vīzas apstiprināšanai, piemēram, samazināt uzturēšanās dienu un/vai iecelošanas reižu skaitu, pieprasīt iesniegt papildu dokumentus, veikt atkārtotu ārvalstnieka interviju konsulārajā iestādē vai tml. Savukārt no pārbaudītajiem uzturēšanās atļauju pieprasījumiem 62 gadījumos tika rosināts atteikums, bet 49 gadījumos – sniegti specifiski norādījumi atļaujas apstiprināšanai, galvenokārt – par papildu dokumentu iesniegšanas nepieciešamību.

Pārbaudāmo ārzemnieku vidū aizvadītajā gadā dominēja divas kategorijas: studenti un ģimenes locekļi. Daļa vīzu pieprasītāju bija Latvijā palikušie “Erasmus+” studenti, kuri pandēmijas dēļ nevarēja atgriezties mītnes zemēs.

Arī Covid-19 pandēmijas laikā studiju iespējas Latvijas mācību iestādēs saglabājās kā viens no galvenajiem iemesliem Latvijā ieceļot personām no valstīm ar teroristu grupējumu paaugstinātu klātbūtni. VDD novērojumi liecina, ka atsevišķas Latvijas izglītības iestādes joprojām nepietiekami kritiski izvērtē ārvalstu studentu pieteikumus. Arī aizvadītajā gadā lielākā daļa ierosināto uzturēšanās atļauju atteikumu un pieprasījumu pēc papildu dokumentiem bija tieši par ārzemniekiem,

VDD VEIKTO PĀRBAUŽU DINAMIKA

kuri vēlas Latvijā studēt. Šāda augstākās izglītības iestāžu rīcība veicina risku, ka, uzdodoties par studentiem, Latvijā var ieceļot radikāli noskaņotas personas.

Aizvadītajā gadā būtiski samazinājās negatīvā tendence, ka atsevišķi tūroperatori nodrošina vīzu ielūgumus personām, kuru faktiskais mērķis ir nevis tūrisms, bet iespēja brīvi pārvietoties Šengenas zonas valstīs. Tomēr tas bija saistīts galvenokārt ar ceļošanas ierobežojumiem un tūrisma apsīkumu, nevis stingrāku ieceļotāju kontroli no tūroperatore puses, līdz ar to prognozējams, ka,

epidemioloģiskajai situācijai stabilizējoties, šī tendence var atkal pieaugt.

Tāpat dienests turpināja veikt patvēruma meklētāju pieprasījumu padziļinātu izvērtēšanu. Šādu pārbažu mērķis ir novērst gadījumus, kad bēgļu plūsmu mēģinātu izmantot teroristiskās organizācijas, lai uz Eiropu nosūtītu potenciālos teroristus. Aizvadītajā gadā tika pārbaudīti 127 patvēruma meklētāji. No valstīm ar paaugstinātu terorisma grupējumu klātbūtni VDD pērn pārbaudīja 54 personas, trīs gadījumos rosinot atteikt patvēruma piešķiršanu.

Gaisa kuģu pasažieru datu apstrāde

Aizvadītajā gadā aktualitāti saglabāja Gaisa kuģu pasažieru datu reģistra²² pilnveidošana. VDD uzturētā valsts informācijas sistēma, kurā tiek uzkrāti no gaisa pārvadātājiem saņemtie pasažieru dati, aizvadītajā gadā pierādīja sevi kā nozīmīgu instrumentu ne tikai valsts drošības apdraudējumu atklāšanā un novēršanā, bet arī epidemioloģiskās drošības jomā.

Atbilstoši 2016. gadā pieņemtajai Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai (ES) 2016/681 visām ES valstīm ir pienākums izveidot un uzturēt nacionālās pasažieru datu apstrādes sistēmas, lai atvieglotu ar terorismu saistītu un citu smagu noziegumu atklāšanu un stiprinātu Eiropas kopējo drošību.

Uzsākot gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes sistēmas izveidi, sākotnēji tajā tika uzkrāti dati tikai par ES ārējiem lidojumiem, proti, lidojumiem no Latvijas lidostām uz trešajām valstīm. Tomēr, ņemot vērā izmeklēšanas un citu

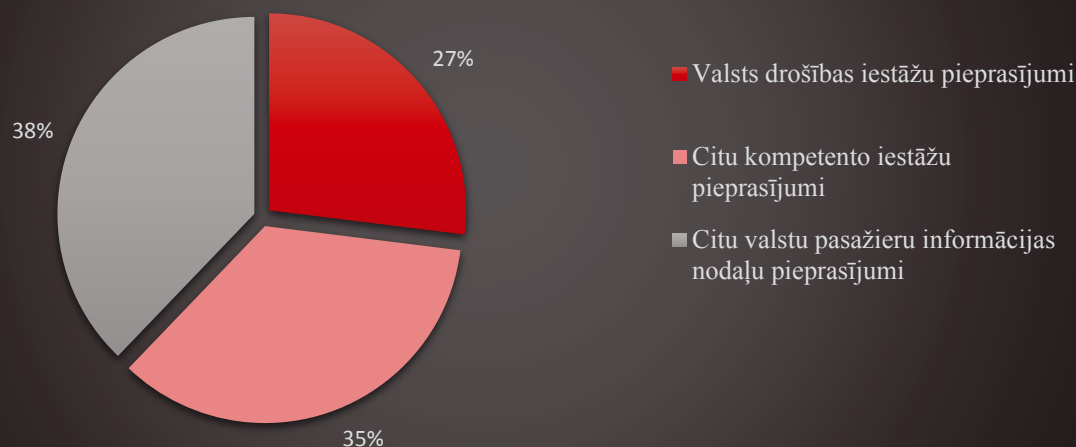
kompetento²³ iestāžu prasības, kā arī pieredzi sadarbībā ar citu ES valstu pasažieru informācijas nodaļām, VDD 2019. gadā ierosināja likuma grozījumus, kas ļautu gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes sistēmā uzkrāt pasažieru datus ne tikai par ES ārējiem, bet arī par ES iekšējiem gaisa pārvadājumiem. Kopš minēto grozījumu stāšanās spēkā 2019. gada 20. novembrī pasažieru dati par ES iekšējiem lidojumiem sniedz iespēju pilnīgāk izprast riska personu ceļošanas maršrūtus un paradumus, kā arī noteikt starptautiskā meklēšanā izsludināto personu iespējamo atrašanās vietu.

VDD turpināja veikt saņemto pasažieru datu salīdzināšanu ar nacionālām un starptautiskām informācijas sistēmām, kā arī kompetento iestāžu izveidotajiem personu sarakstiem. Konstatējot riska personas vai starptautiskā meklēšanā izsludinātas personas iespējamo klātbūtni kādā lidojumā, VDD amatpersonas veica informācijas pārbaudi un nosūtīja nepieciešamo informāciju kompetentajām iestādēm.

²² Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrs ir valsts informācijas sistēma, kurā tiek uzglabāti no gaisa pārvadātājiem, to rezervācijas sistēmu turētājiem un izlidošanas kontroles sistēmām saņemtie pasažieru dati.

²³ Kompetento iestāžu, kam pēc tiesneša piekrišanas saņemšanas ir tiesības lūgt izniegt reģistrā uzkrātos pasažieru datus, uzskaitījums atrodams Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likuma 10. pantā.

VDD APSTRĀDĀTO PASAŽIERU DATU PIEPRASĪJUMU SADALĪJUMS

Aizvadītajā gadā VDD izvērtēja līdzšinējo sadarbību ar kompetentajām iestādēm un turpināja darbu pie pasažieru datu apstrādes mehānisma pilnveidošanas. Apkopojot informāciju par līdzšinējiem darbības rezultātiem un uzklusot kompetento iestāžu ieteikumus, VDD 2020. gadā ierosināja jaunus grozījumus Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likumā, kas īpašos gadījumos ļautu kompetentajām iestādēm saņemt pasažieru datus vienkāršotā kārtībā.

Saistībā ar Covid-19 radīto krīzes situāciju VDD aizvadītajā gadā uzsāka sadarbību ar Slimību profilakses un kontroles centru (turpmāk – SPKC). Dienests sniedza SPKC atbalstu Covid-19 inficēto un to kontaktpersonu apzināšanā, no Gaisa kuģu pasažieru datu reģistra izsniedzot datus par noteiktu lidojumu pasažieriem un to sēdvietām, ja pēc ierašanās Latvijā kādam no pasažieriem

bija konstatēta inficēšanās ar Covid-19. Sniegtā informācija ļāva SPKC laikus brīdināt saslimušo kontaktpersonas par iespējamu inficēšanos un atklāt citas inficētas personas. Lai veicinātu turpmāku sadarbību ar SPKC un atvieglotu pasažieru datu izmantošanu epidemioloģisko apdraudējumu novēršanai, VDD ierosināja papildināt Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likuma mērķi ar sabiedrības veselības apdraudējumu novēršanu.

Tāpat aizvadītajā gadā VDD attīstīja sadarbību ar citu ES dalībvalstu pasažieru informācijas nodaļām, tiešsaistē piedaloties starptautiskās darba grupās un semināros. 2020. gadā VDD organizēja un vadīja Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstu pasažieru informācijas nodaļu semināru, lai stiprinātu operatīvo sadarbību reģionālā mērogā.

Ilustratīvs foto 'izņemti pierādījumi', VDD

7. PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA

Līdzās valsts drošības apdraudējumu prognozēšanai un savlaicīgai novēršanai nozīmīga VDD darbības joma ir pret Latvijas nacionālās drošības interesēm vērstu noziegumu izmeklēšana. VDD ir vienīgā valsts drošības iestāde, kam uzticētas pirmstiesas izmeklēšanas tiesības, un fokusējas uz tādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, kas saistīti ar iespējamu apdraudējumu Latvijas valsts drošībai un kuru izdarīšanā vainīgo personu saukšana pie atbildības ir būtiska turpmākai valsts drošības garantēšanai. VDD izmeklē tādus noziedzīgus nodarījumus kā pret Latvijas Republiku vērsta darbība, palīdzības sniegšana ārvalstij pret Latvijas Republiku vērsta darbībā, spiegošana, valsts noslēpuma izpaušana, starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana.

Aizvadītajā gadā, līdzīgi kā 2019. gadā, aptuveni 70% kriminālprocesi VDD uzsāka par noziedzīgiem nodarījumiem, kas tieši saistīti ar iespējamu apdraudējumu valsts drošībai vai citādi skar nacionālās drošības intereses.

Vieni no darbietilpīgākajiem 2020. gadā bija VDD izmeklētie kriminālprocesi par iespējamu starptautisko sankciju pārkāpšanu. VDD vērtējumā sankciju pārkāpumu atklāšanai un nepieļaušanai ir būtiska nozīme gan Latvijas nacionālās drošības, gan starptautiskās sabiedrības drošības

Aizvadītajā gadā izmeklēšanas jomā viena no VDD prioritātēm bija starptautisko sankciju pārkāpumu atklāšana. Vienlaikus par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem uzsāktie kriminālprocesi ierindojās starp komplicētākajiem un darbietilpīgākajiem.

garantēšanā, jo Apvienoto Nāciju Organizācijas, Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju noteiktās sankcijas kalpo kā regulācijas mehānisms miera, drošības un tiesiskuma atjaunošanai pasaules valstīs, kuras skāruši bruņoti konflikti, okupācija vai cita veida prettiesiska ārvalstu rīcība.

Atzīmējams, ka aizvadītajā gadā VDD, veicot nacionālās drošības intereses skaroša noziedzīga nodarījuma izmeklēšanu, identificēja ar minēto nodarījumu nesaistītu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas gadījumu un veica nepieciešamos pasākumus nelikumīgi iegūto līdzekļu arestēšanai. Iepazīstoties ar VDD izmeklēšanas gaitā iegūto informāciju, tiesa pieņēma lēmumu kriminālprocesa ietvaros arestēto naudu – vairāk nekā pusotru miljonu eiro – atzīt par noziedzīgi iegūto mantu un konfiscēt Latvijas valsts labā.

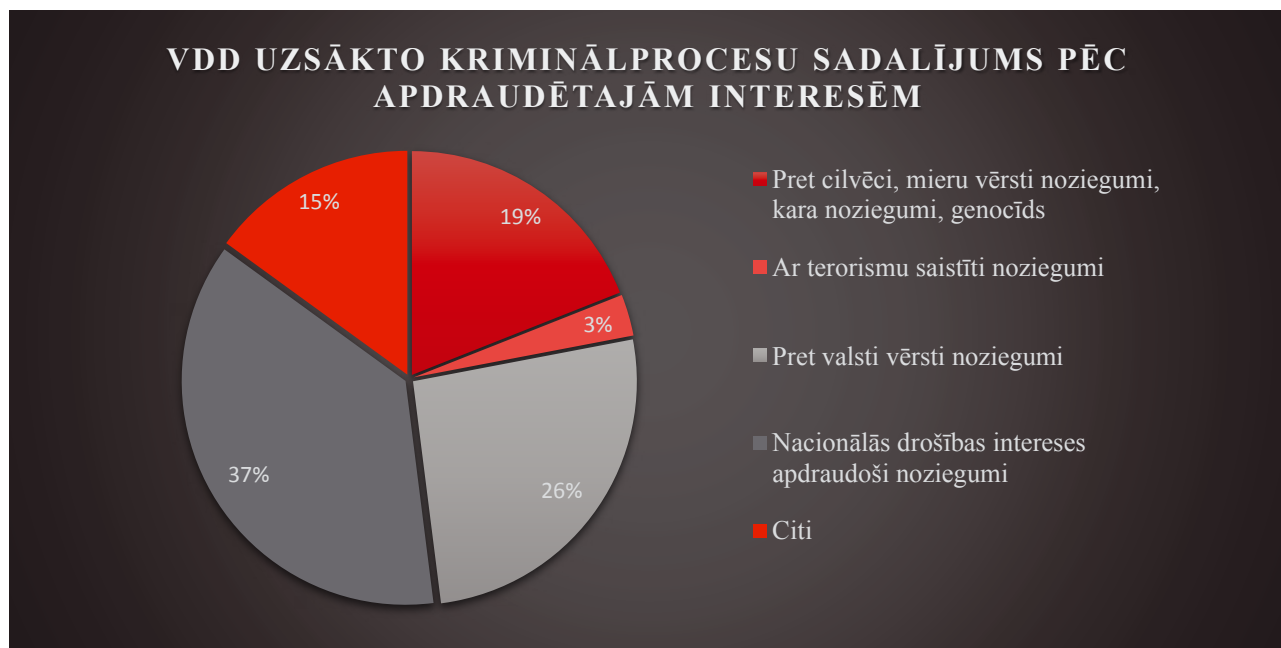
Aizvadītajā gadā dienests kopumā uzsāka 22 kriminālprocesus, savukārt vēl piecus kriminālprocesus pārņēma no citām izmeklēšanas iestādēm atbilstoši piekritībai. Arī

2020. gadā galvenais pamats kriminālprocesu uzsākšanai bija VDD iegūtā informācija, kā arī fizisku un juridisku personu iesniegumi.

30 gadījumos VDD, veicot informācijas pārbaudi un notikušā apstākļu noskaidrošanu, pieņēma lēmumu par atteikumu uzsākt kriminālprocesu, jo netika konstatēts Kriminālprocesa likumā noteiktais pamats kriminālprocesa uzsākšanai.

Aizvadītajā gadā, līdzīgi kā citus gadus, bija gadījumi, kad VDD ieguva informāciju par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem un pārkāpumiem, kuru izmeklēšana ir citu tiesībsardzības iestāžu kompetencē. Šādos gadījumos VDD pārsūtīja savā rīcībā esošo informāciju

tālākai izvērtēšanai attiecīgajā jomā kompetentajai tiesībaizsardzības iestādei. VDD gadu gaitā produktīva sadarbība informācijas apmaiņas jomā ir izveidojusies ar Valsts policiju (turpmāk – VP), KNAB, Valsts ieņēmumu dienestu, Valsts robežsardzi, kā arī citām tiesībaizsardzības iestādēm.

Aizvadītajā gadā VDD uz prokuratūru kriminālvajāšanai nosūtīja 16 kriminālprocesus, kopumā rosinot uzsākt kriminālvajāšanu pret 19 personām, no kurām divas nozieguma izdarīšanas brīdī bija valsts amatpersonas.

Starp kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem bija seši 2020. gadā uzsākti, seši 2019. gadā uzsākti, viens 2018. gadā uzsākts, viens 2017. gadā uzsākts un divi – 2016. gadā uzsākti procesi. Starp kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem izceļami:

- divi kriminālprocesi par starptautisko sankciju pārkāpšanu;
- kriminālprocess par pret Latvijas Republiku vērstu darbību un palīdzības sniegšanu ārvalstij pret Latviju vērsta darbībā vienlaikus ar apzinātu PSRS kara noziegumu publisku attaisnošanu un slavināšanu;
- kriminālprocess par valsts noslēpuma un citu neizpaužamu ziņu izpaušanu;
- kriminālprocess par PSRS veiktā nozieguma pret cilvēci – Latvijas iedzīvotāju deportāciju uz Sibīriju – rupju noniecināšanu un attaisnošanu;
- trīs kriminālprocesi par darbībām, kas vērstas uz nacionālā naida un nesaticības izraisīšanu.

Attiecībā uz kriminālprocesiem par iespējamu nacionālā naida un nesaticības izraisīšanu jāatzīmē, ka aizvadītajā gadā

VDD novēroja agresīvu komentāru īpatsvara pieaugumu Latvijas interneta telpā. Atbilstoši savai kompetencei VDD uzsāka izmeklēšanu gadījumos, kas radīja aizdomas par apdraudējumu nacionālās drošības interesēm, piemēram, konstatējot, ka izteikumu autors ir ekstrēmi vai radikāli noskaņota persona. Savukārt par t.s. naida runas gadījumiem, kas saistīti ar iespējamu apdraudējumu sabiedriskajai kārtībai un drošībai vai vērsti pret atsevišķām personām, VDD pārsūtīja informāciju VP.

VDD atgādina, ka demokrātiskā valstī ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, vienlaikus šīs tiesības nav neierobežotas un neļauj pārkāpt citu personu tiesības. Gan par vardarbību, gan vardarbības piedraudējumu var tikt piemērota administratīvā vai kriminālatbildība.

Aizvadītajā gadā VDD izbeidza 19 dienesta lietvedībā esošus kriminālprocesus. 12 no tiem tika izbeigti noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ, pieci – saistībā ar iestājušos noilgumu. Vienu kriminālprocesu dienests nolēma izbeigt, jo konstatētais nodarījums nebija radījis tādu kaitējumu, lai piesprieztu kriminālsodu. Savukārt viens kriminālprocess tika izbeigts saistībā ar aizdomās turētās personas nāvi.

Papildus aizvadītajā gadā VDD tika saņemti un izpildīti trīs tiesiskās palīdzības lūgumi no ārvalsts tiesību aizsardzības iestādēm.

Vienlaikus VDD savā darbībā arī 2020. gadā vairāk koncentrējās uz apstieidzošas informācijas iegūšanu par iespējamiem apdraudējumiem nacionālās drošības interesēm, lai tos novērstu, pirms nodarīts reāls kaitējums.

Foto no Francijas prezidenta Emanuela Makrona vizītes Latvijā, VDD

8. VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA

Valsts augstāko amatpersonu aizsardzības jomā 2020. gads dienestam nesa izaicinājumus, kas bija saistīti ar sarežģīto epidemioloģisko situāciju Latvijā un citās valstīs. Ņemot vērā Covid-19 straujo izplatību un slimības nereti smago gaitu, miesassargu izmantotā taktika valsts augstāko amatpersonu drošības nodrošināšanai bija jāpielāgo valstī noteiktajām epidemioloģiskās drošības prasībām.

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2020. gadā VDD nodrošināja nepārtrauktu Saeimas priekšsēdētājas un Ministru prezidenta apsardzi²⁴.

Sekojošā epidemioloģiskajai situācijai un valdības noteiktajiem piesardzības pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanai, dienests ieviesa atbilstošas korekcijas miesassargu darbā, nodrošinot valsts augstāko amatpersonu drošību jebkuros apstākļos un situācijās.

Tā kā aizvadītajā gadā valsts augstākās amatpersonas nereti savus darba pienākumus veica attālināti, pastiprinātu uzmanību tika veltīta amatpersonu dzīvesvietu apsardzei.

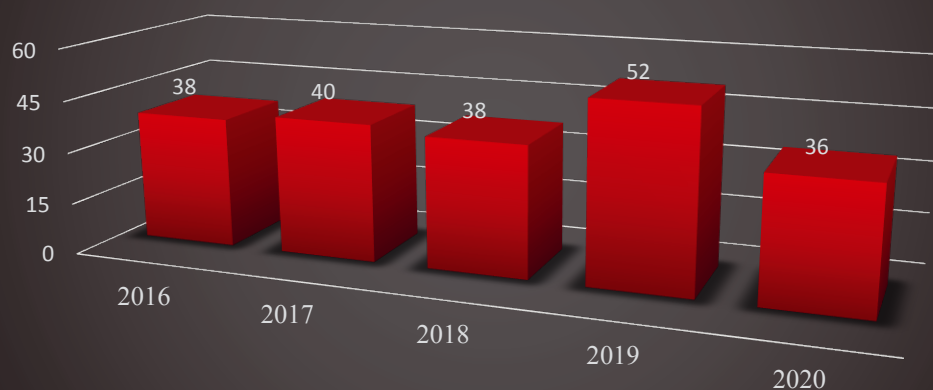
Distances ievērošana, sejas aizsargmaskas lietošana un citi preventīvi pasākumi aizvadītajā gadā kļuva par neatņemamu sastāvdaļu miesassargu ikdienas darbā.

Lai arī Covid-19 radītie draudi bija klātesoši visa gada garumā, vairākus mēnešus epidemioloģiskā situācija Latvijā bija stabila un, ievērojot epidemioloģiskās drošības prasības, varēja notikt publiski pasākumi. 2020. gadā VDD nodrošināja drošību 21 Latvijā notikušā pasākumā, kur piedalījās arī dienesta aizsargājamās valsts augstākās amatpersonas.

Liels izaicinājums dienestam aizvadītajā gadā bija organizēt un nodrošināt drošības pasākumus augsta ranga ārvalstu amatpersonu vizīšu laikā Latvijā. Kopumā 2020. gadā VDD drošu un netraucētu viesošanos Latvijā nodrošināja 36 ārvalstu valdību un starptautisko organizāciju pārstāvjiem. Saistībā ar daudzās valstīs ieviestajiem

²⁴ Latvijas Valsts prezidenta, kā arī aizsargājamo ārvalstu militāro un starptautisko aizsardzības organizāciju amatpersonu apsardzi nodrošina Nacionālo bruņoto spēku Militārā policija.

ĀRVALSTU VALDĪBU UN STARPTAUTISKO ORGANIZĀCIJU PĀRSTĀVJU DROŠĪBAS GARANTĒŠANA VIZĪTĒS LATVIJĀ

ceļošanas ierobežojumiem aizvadītais gads uz iepriekšējo gadu fona neizcēlās ar īpaši lielu skaitu prominentu ārvalstu viesu Latvijā. Vienlaikus, lai šo vizīšu laikā noorganizētu un nodrošinātu drošības pasākumus gan atbilstoši apdraudējuma līmenim, gan epidemioloģiskās drošības prasībām, VDD ieguldīja ievērojami vairāk pūļu un resursu.

No pērn Latvijā notikušajām augsta ranga ārvalstu amatpersonu vizītēm lielāko sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu uzmanību izpelnījās Francijas prezidenta Emanuela Makrona vizīte Latvijā aizvadītā gada 29. un 30. septembrī. Iepriekšējo reizi Francijas prezidents²⁵ Latvijā bija viesojies vien pirms gandrīz 20 gadiem. Kopā ar Francijas prezidentu Latvijā ieradās arī šīs valsts Eiropas lietu un ārlietu ministrs Žans Īvs Ledriāns. Francijas augsto amatpersonu vizītes laikā drošības pasākumus atbilstoši savai kompetencei organizēja un nodrošināja Nacionālo bruņoto spēku Militārā policija un VDD.

Tāpat aizvadītajā gadā VDD miesassargi pavadīja ārvalstu vizītēs Latvijas augstākās amatpersonas. Par Saeimas priekšsēdētājas drošību VDD gādāja piecu ārvalstu komandējumu laikā, savukārt par Ministru prezidenta drošību – 11 ārvalstu komandējumu laikā.

2020. gadā VDD redzeslokā interneta vidē nonāca vairāku personu komentāri, kas saturēja tiešus vai netiešus draudus Saeimas un valdības pārstāvju dzīvībai un veselībai. Identificējot draudus saturošus komentārus, VDD sadarbībā ar Valsts policiju veica nepieciešamos pasākumus, lai apzinātu situāciju un izvērtētu apdraudējuma nopietnību. Daļā gadījumu tika veiktas arī pārrunas ar attiecīgā komentāra autoru. VDD vērtējumā agresīvu komentāru daudzuma pieaugums interneta vidē pērn bija saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītajiem sarežģītajiem sociālekonomiskajiem apstākļiem.

²⁵ Toreizējais Francijas prezidents Žaks Širaks Latvijā ieradās 2001. gadā.

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

Krišjāņa Barona iela 99A, Rīga, LV-1012

Tālrunis 67208964, fakss 67273373, e-pasts: info@vdd.gov.lv

Tīmekļvietne: www.vdd.gov.lv, Twitter konts: @Valsts_drosiba

ISBN 978-9934-8830-5-7

9 789934 883057